ธรรมกาย

นิตยสารเพื่อการเผยแผ่พระสัทธรรม
ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๑
ISSN 0857-2909

- มหาสติปัฏฐานสูตร
  พระธรรมเทศนาของหลวงพ่อวัดปากน้ำ
- ของดีจากใบลาน
  อย่ากลัวบุญเสีย
- หลักปริยัติ
  สมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ถึงธรรมกาย
- ปกิณกธรรม
  ประวัติวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร
- ปาฐกถาธรรม
  เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร
  พระคุณของแม่

สมเด็จพระสังฆราช ญาโณทยมหาเถระ

สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ ๑๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ธรรมกาย

นิตยสารเพื่อการเผยแผ่พระสัทธรรม
ของมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

คณะผู้จัดทำ :

ที่ปรึกษา :

เจ้าประคุณ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถระ ป.ธ.๙)
เจ้าประคุณ สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญญมหาเถระ ป.ธ.๙)
พระเดชพระคุณ พระธรรมกิติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙)
พระเดชพระคุณ พระเทพสุธี (วิเชียร อโนมคุโณ ป.ธ.๙)
พระเดชพระคุณ พระภาวนาโกศลเถร (วีระ คณฺฑโม)
พระเดชพระคุณ พระเมธีรัตโนดม (อำนวย ปญฺญาวุฑฺโฒ ป.ธ.๗)
พระมหาบุญธรรม ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๗
พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล (มงคลบุตร) ป.ธ.๖, รป.ม. (ม.ธ.)
ศ. ดร.นิคม จันทรวิทุร Hons. Ph.D., M.A. (Labour Econ., SSA)

ผู้จัดการ :

รศ. ดร.พัฒนะ ภวนันท์ Ph.D., D.I.C., B.Sc. (Hons.)

บรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา :

รศ. ดร.ธีระ เกรอต Ph.D., M.Eng., B.Eng. (Hons.)

กองบรรณาธิการ :

พระมหาณัฐพนธ์ เสฏฐธมฺโม ป.ธ.๙
พระมหาปราโมทย์ ปโมทิโต ป.ธ.๗
พระมหาศักดา สุมโน ป.ธ.๗
พระมหาประเสริฐ ปญฺญาเสฏฺโฐ ป.ธ.๖
พระมหาสัณหรัฐิต ธมฺมวฑฺฒโน ป.ธ.๓
พระภาสกร ปภากโร
คุณวีระ เนตยกุล
คุณสมชาย เทียมบุญประเสริฐ วท.ม., M.Sc.
คุณสุทัศน์ นิ่มกุลรัตน์ ภ.บ. (จุฬาฯ)
คุณสุนีรัตน์ นิ่มกุลรัตน์ อ.บ. (จุฬาฯ)
คุณกิติเทพ ชลบุษปกุล M.BA.
คุณวรภัทร ลัดนหินวงศ์ วท.ม., M.Sc.

ฝ่ายภาพ :

พระมหาธุวันต์ ปญฺญาวณฺโณ ป.ธ.๓
คุณสมชัย เลิศโสภาภรณ์

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ :

คุณสุธาร สุขยางค์
คุณส่วน พนมวัฒนากุล

ฝ่ายธุรการ ประสานงาน :

คุณเปรมยุดา ศิริบัณฑิตย์กุล
คุณภาวิดา ตรีนุชจรัสกุล
คุณอาภากร นะตะ

ฝ่ายศิลป์ :

คุณสมโพธิ์ ฌานวังคะ

พิมพ์ที่ :

บริษัท จูปิตัส จำกัด โทรศัพท์ ๔๔๑ ๒๓๐๑-๓ โทรสาร ๔๔๑ ๒๓๒๑

อธิบายปก :

บรมบรรพต (ภูเขาทอง) วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

เริ่มสร้างแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ สำเร็จเรียบร้อยเมื่อรัชสมัย ของ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕
มีการบูรณะครั้งสำคัญเมื่อสมัย
สมเด็จพระสังฆราช ญาโณทยมหาเถระ

นิตยสาร "ธรรมกาย" ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๑

สารบัญ

จากพระไตรปิฎกและอรรถกถา
เกิดเป็นมนุษย์แสนยาก ๔
พระธรรมเทศนาของหลวงพ่อวัดปากน้ำ
มหาสติปัฏฐานสูตร .....พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ๖
ธรรมปฏิบัติ
วิธีเจริญภาวนาถึง ๑๘ กายฯ ..พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ๑๘
ของดีจากใบลาน
อย่ากลัวบุญเลย .....สมเด็จพระพุฒาจารย์ ๒๖
หลักปริยัติ
สมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ถึงธรรมกาย
.....พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ๕๓
ตอบปัญหาธรรม .....พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ๖๙
ปาฐกถาธรรม
เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร .....พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ๘๓
พระคุณของแม่ .....พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ๙๔
ปกิณกธรรม
ประวัติ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร .....สมเด็จพระพุฒาจารย์ ๓๑
ตายแล้วฟื้น .....กองบรรณาธิการ ๕๙
เรื่อง วธุรธรรม .....พระมหามนตรี ขนฺติสาโร ๑๐๔
พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ชี้ทาง .....ญาณรัตนะ ๑๐๗

วัตถุประสงค์ : เพื่อสนับสนุนกิจกรรมเผยแผ่พระสัทธรรมตามแนวทางวิชชาธรรมกาย
ของ **สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
ใน **โครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน** วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
และ **มูลนิธิ/โครงการพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร
● อัตราค่าสมัครสมาชิก : ๑ ปี (๔ เล่ม) ๒๐๐ บาท ; เล่มละ ๕๐ บาท ●

"คำว่าจิตนะ เป็นของจำเป็นที่เราจะต้องแก้ไข มิฉะนั้นมันก็บังคับเรา ใช้มันอยู่ทุกๆ วัน ถ้าเราใช้มันไม่เป็น มันจะกลับมาข่มเหงเอาเราเข้า" นี้มาจากพระธรรมเทศนาเรื่อง **มหาสติปัฏฐานสูตร** ของ **พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)** จะใช้จิตให้เป็นทำอย่างไร ติดตามได้ในพระธรรมเทศนาของพระเดชพระคุณหลวงพ่อฯ

"เพราะว่าศาสนานี้สอนแต่เรื่องบุญ เรื่องกุศลทั้งนั้น แต่ไม่ใช่หมายความว่ามัวเมาในเรื่องบุญกุศล คิดที่จะทำบุญก็มัวเมา คิดที่จะบำเพ็ญบุญก็มัวเมา อย่างนั้นไม่ถูก" นี้มาจากบทความของ **เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์** พระพุทธศาสนาสอนไม่ให้กลัวบุญ ให้ยินดีอยู่ในบุญ ให้ใจจดจ่ออยู่กับบุญ แต่ไม่ใช่ให้มัวเมาในเรื่องบุญ เป็นอย่างไร ติดตามได้ในบทความเรื่อง **อย่ากลัวบุญเลย**

*"เมื่อผู้ปฏิบัติภาวนาได้ถึงธรรมกายแล้ว ย่อมสามารถเจริญภาวนา ทั้งสมถะและวิปัสสนา ให้เกิดอภิญญาความรู้ความสามารถพิเศษ และวิชชา ได้แก่ วิชชา ๓ วิชชา ๘ (รวมอภิญญา ๖) จึงชื่อว่า **วิชชาธรรมกาย** ให้เกิดและเจริญความรู้ความสามารถพิเศษ ให้สามารถพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม ให้เจริญ**วิปัสสนาปัญญา** เห็นแจ้งรู้แจ้งสภาวะของสังขาร อันประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขตธรรม) ว่ามีสามัญลักษณะที่เป็นอนิจฺจํ ทุกฺขํ และอนตฺตา อย่างไร อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการเจริญโลกุตรวิปัสสนาให้เห็นแจ้งในอริยสัจ ๔ เป็น**โลกุตรปัญญา** ต่อไป"* นี้มาจากบทความเรื่อง **สมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ถึงธรรมกาย** โดย**หลวงพ่อชยมงฺคโล** ท่านแสดงไว้ชัดเจนว่าเมื่อถึงธรรมกายแล้วต้องเจริญทั้งสมถะ และวิปัสสนาให้เกิดอภิญญา สามารถพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม ให้เจริญวิปัสสนาปัญญา เห็นแจ้งรู้แจ้งในสามัญลักษณะ เจริญโลกุตรวิปัสสนา ให้เห็นแจ้งในอริยสัจ ๔ เป็นโลกุตรปัญญา นี้คือวิชชาธรรมกายของจริงในพระพุทธศาสนา เป็นเรื่องที่พวกเราทุกคนต้องทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ สามารถอธิบายแก่ผู้ที่หลงผิดให้เข้าใจวิชชาธรรมกายให้ถูกต้อง

"เรื่องบุญบารมีอย่าเอาไปใช้ในลักษณะพนัน หรือท้าทายว่าถ้าผมไม่มีบุญบารมี ก็หยุดไว้ก่อน อย่างนั้นผิด" นี้เป็นคำกล่าวของ**หลวงพ่อชยมงฺคโล** อยากทราบรายละเอียดว่าผิดอย่างไร ติดตามได้ในคอลัมน์ **ตอบปัญหาธรรม**

ประสบการณ์ของผู้ที่มีพระหลายรุ่น ของ**วัดหลวงพ่อสดฯ** อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี นำมาลงต่อจากฉบับก่อน **เพื่อเป็นข้อมูล**ให้กับท่านผู้อ่านพิจารณา มิได้ต้องการให้หลงงมงาย ทุกท่านควรเข้าใจให้ถูกต้องว่าพระนี้เป็นอุทเทสิกเจดีย์ ผู้สร้างเจตนาอุทิศต่อพระพุทธเจ้า เพื่อสืบอายุพระพุทธศาสนา เป็นพุทธานุสติ ธรรมานุสติ สังฆานุสติ และเป็นสื่อให้พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ คุ้มครองผู้ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วย ติดตามได้ในคอลัมน์ปกิณกธรรม

ท่านที่มีประสบการณ์ด้วยตนเอง ต้องการเล่าสู่กันฟังเพื่อเป็นข้อมูล เพื่อเป็นกำลังใจให้ทุกท่านปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ อยู่ในทาน ศีล ภาวนา ขอเชิญส่งบทความได้ที่กองบรรณาธิการนิตยสารธรรมกายนี้ ในต้นกลียุคเช่นปัจจุบันนี้จะอยู่รอดปลอดภัยได้ต้องถือหลักที่ว่า **ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม** เท่านั้น

การสร้างหอฉันที่วัดหลวงพ่อสดฯ จ.ราชบุรี กำลังดำเนินไปอย่างรวดเร็ว แต่ว่ายังขาดปัจจัยอยู่อีกมาก ขอเชิญชวนทุกท่านร่วมกันเป็นเจ้าภาพตามกำลังศรัทธา ขออนุโมทนา

บรรณาธิการ

เปิดตา ปิดใจ ไม่พ้น ทุกข์ ภัย วัฏสงสาร
เปิดตา เปิดใจ อาจพ้น ทุกข์ ภัย วัฏสงสาร
ปิดตา เปิดใจ ย่อมพ้น ทุกข์ ภัย วัฏสงสาร

จากพระไตรปิฎกและอรรถกถา

เกิดเป็นมนุษย์แสนยาก

พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๑๙ สังยุตตนิกาย มหาวรรค ฉิคคฬสูตร ที่ ๑ และ ๒
ข้อ ๑๗๔๓-๑๗๔๔ หน้า ๔๔๗-๔๔๘.

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษโยนแอกซึ่งมีช่องเดียวลงไปในมหาสมุทร เต่าตาบอดมีอยู่ในมหาสมุทรนั้น ต่อล่วงร้อยปีๆ มันจะโผล่ขึ้นคราวหนึ่งๆ เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เต่าตาบอดนั้นต่อล่วงร้อยปีๆ มันจะโผล่ขึ้นคราวหนึ่งๆ จะสอดคอให้เข้าไปในแอกซึ่งมีช่องเดียวโน้นได้บ้างหรือหนอ?"

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าล่วงกาลนานไป บางครั้งบางคราวเต่าจะสอดคอให้เข้าไปในแอกนั้นได้บ้าง"

พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลาย เต่าตาบอด ต่อล่วงร้อยปีๆ มันจะโผล่ขึ้นคราวหนึ่งๆ สอดคอให้เข้าไปในแอกซึ่งมีช่องเดียวโน้น ยังจะเร็วกว่า เราย่อมกล่าวความเป็นมนุษย์เพราะคนพาลผู้ไปสู่วินิบาต (นรก) แล้วคราวเดียวก็หามิได้* ข้อนั้นเพราะเหตุไร? เพราะว่าในวินิบาตนี้ไม่มีการประพฤติธรรม การประพฤติชอบ การกระทำกุศล การกระทำบุญ มีแต่การเคี้ยวกินกันและกัน การเคี้ยวกินผู้มีกำลังน้อยกว่าย่อมเป็นไป ในวินิบาตนี้ข้อนั้นเพราะเหตุไร? เพราะไม่เห็นอริยสัจ ๔ อริยสัจ ๔ เป็นไฉน? คือ *ทุกขอริยสัจ ทุกขสมุทัยอริยสัจ ทุกขนิโรธอริยสัจ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ*"

**หมายความว่า คนที่ทำความชั่ว ทำบาปอกุศล อะไรก็ตาม เราเรียกคนนั้นว่าเป็น "คนพาล" เพราะความชั่วนั้นๆ คนพาลที่ทำความชั่วแล้วตกนรกเพียงชาติเดียว ก็ได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ หาได้ยากเหลือเกิน ยากกว่าการที่เต่าตาบอดสอดหัวเข้าไปในแอกในมหาสมุทร*

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงกระทำความเพียรเพื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกขอริยสัจ นี้ทุกขสมุทัยอริยสัจ นี้ทุกขนิโรธอริยสัจ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ."

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนมหาปฐพีนี้มีน้ำเป็นอันเดียวกัน บุรุษโยนแอกซึ่งมีช่องเดียวลงไปในมหาปฐพีนั้น ลมทิศบูรพาพัดเอาแอกนั้นไปทางทิศประจิม ลมทิศประจิมพัดเอาไปทางทิศบูรพา ลมทิศอุดรพัดเอาไปทางทิศทักษิณ ลมทิศทักษิณพัดเอาไปทางทิศอุดร เต่าตาบอดมีอยู่ในมหาปฐพีนั้น ต่อล่วงร้อยปีๆ มันจะโผล่ขึ้นคราวหนึ่งๆ เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เต่าตาบอดนั้น ต่อล่วงร้อยปีๆ มันจะโผล่ขึ้นคราวหนึ่งๆ จะสอดคอให้เข้าไปในแอกซึ่งมีช่องเดียวโน้นได้บ้างหรือหนอ?"

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อที่เต่าตาบอด ต่อล่วงร้อยปีๆ มันจะโผล่ขึ้นคราวหนึ่งๆ จะสอดคอเข้าไปในแอกซึ่งมีช่องเดียวโน้นเป็นของยาก".

พระผู้มีพระภาคทรงตรัสว่า "ฉันนั้น ภิกษุทั้งหลาย การได้ความเป็นมนุษย์เป็นของยาก พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจะอุบัติในโลกเป็นของยาก ธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้วจะรุ่งเรืองในโลกก็เป็นของยาก ความเป็นมนุษย์นี้เขาได้แล้ว พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติแล้วในโลก และธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วก็รุ่งเรืองอยู่ในโลก ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงกระทำความเพียรเพื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกขอริยสัจ นี้ทุกขสมุทัยอริยสัจ นี้ทุกขนิโรธอริยสัจ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ."

พระธรรมเทศนา

มหาสติปัฏฐานสูตร

โดย หลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

ปฏิกูลมนสิการปัพพะ ข้อกำหนดด้วยข้อปฏิกูลแห่งร่างกายของคนเรา แห่งฟัน หนัง เนื้อ ตามบาลีว่า ***อตฺถิ อิมสฺมึ กาเย เกสา โลมา นขา ทนฺตา*** *ปฏิกูลนั้นไม่น่ารักน่าชมเลย ปฏิกูลแห่งร่างกายนี้ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา ที่ไหน ประสมกันแล้วก็เป็นร่างกาย ล้วนแต่เป็นดิน น้ำ ไฟ ลม ไป นี้เป็น* ***ธาตุปัพพะ พอกายมนุษย์ละเอียดออกจากกายมนุษย์หยาบแล้วก็เน่ากันทั้งนั้น*** *เป็นปฏิกูลอย่างนี้*

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สราคํ วา จิตฺตํ สราคํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ วีตราคํ วา จิตฺตํ วีตราคํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. สโทสํ วา จิตฺตํ สโทสํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ วีตโทสํ วา จิตฺตํ วีตโทสํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. สโมหํ วา จิตฺตํ สโมหํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ วีตโมหํ วา จิตฺตํ วีตโมหํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. สงฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ สงฺขิตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. วิกฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ วิกฺขิตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. มหคฺคตํ วา จิตฺตํ มหคฺคตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ อมหคฺคตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. สอุตฺตรํ วา จิตฺตํ สอุตฺตรํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ อนุตฺตรํ วา จิตฺตํ อนุตฺตรํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. สมาหิตํ วา จิตฺตํ สมาหิตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ อสมาหิตํ วา จิตฺตํ อสมาหิตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. วิมุตฺตํ วา จิตฺตํ วิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ อวิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ พหิทฺธา วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ. สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา จิตฺตสฺมึ วิหรติ วยธมฺมานุปสฺสี วา จิตฺตสฺมึ วิหรติ สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา จิตฺตสฺมึ วิหรติ. อตฺถิ จิตฺตนฺติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ ยาวเทว ญาณมตฺตาย ปติสฺสติมตฺตาย อนิสฺสิโต จ วิหรติ น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรตีติ.

ณ บัดนี้ อาตมภาพจักได้แสดงใน **มหาสติปัฏฐานสูตร** ที่แสดงไปแล้วนั้น โดยอุเทศวาร ปฏินิเทศวาร แสดงในมหาสติปัฏฐานสูตร เป็นอุเทศวารนั้น ตามวาระพระบาลีว่า

เอกายโน อยํ ภิกฺขเว มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย ญายสฺส อธิคมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย

แค่นี้จบอุเทศวารของมหาสติปัฏฐานสูตร แปลภาษาบาลีว่า

เอกายโน อยํ ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ***อยํ มคฺโค*** อันว่าหนทางนี้ ***เอกายโน*** เป็นเอก ***เอกายโน อยํ มคฺโค*** หนทางนี้เป็นหนทางเอก ไม่มีสองแพร่งเป็นหนทางเดียวแท้ๆ หนทางหนึ่งแท้ๆ เอกน่ะคือหนึ่ง ***เอโก ทฺวิ ติ จตุ ปญฺจ*** เหล่านี้ ***เอโก*** เขาแปลว่าหนึ่ง หนทางนี้เป็นหนึ่งไม่มีสองต่อไป ***สตฺตานํ วิสุทฺธิยา*** ความหมดจดวิเศษของสัตว์ทั้งหลาย ***โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย*** เพื่อความล่วงเสียซึ่งโศก ความแห้งใจ ความปริเทวะ ความพิไรรำพันเพ้อ ***ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย*** เพื่ออัสดงคตหมดไปแห่งเหล่าทุกข์โทมนัส ***ญายสฺส อธิคมาย*** เพื่อบรรลุซึ่งญาณ ***นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย*** เพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน

นี่แสดงดังนี้ เพียงเท่านี้ เรียกว่าอุเทศวาร จักได้แสดงเป็น

ปฏินิเทศวารสืบต่อไป

กตเม จตฺตาโร ยทิทํ จตฺตาโร สติปฏฺฐานา นี้คือสติปัฏฐาน ๔ *กตเม จตฺตาโร สติปฏฺฐานา* สติปัฏฐาน ๔ นี่คืออะไร

สติปัฏฐาน ๔ คืออะไรบ้างล่ะ *อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ*

๔ อย่างนี้เรียกว่าปฏินิเทศวาร อุเทศวารแสดงแล้ว อีกสองนี้เป็นปฏินิเทศวาร อุเทศน่ะแสดงออกเป็น ๑ ทีเดียว ปฏินิเทศนั้นแสดง ๑ ออกไปเป็น ๔ กาย เวทนา จิต ธรรม

แปลภาษาบาลีว่า *อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี*

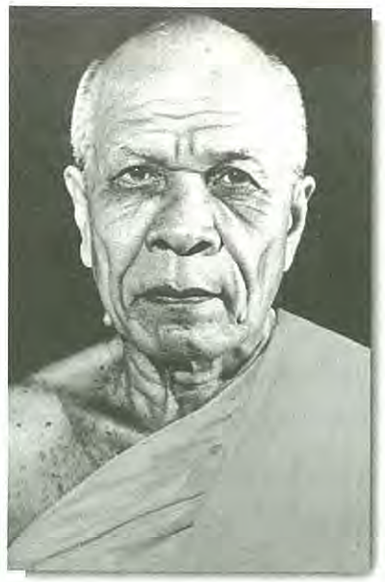

วิหรติ ดูก่อนภิกษุทั้งหลายที่ศึกษาพระธรรมวินัยของพระตถาคตเจ้า เห็นกายในกายเนืองๆ นั้นเป็นไฉนเล่า

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ศึกษาพระธรรมวินัยของพระตถาคตเจ้านี้เห็นกายในกายเนืองๆ อยู่

อ้ายนี้ต้องคอยจำนะ เห็นกายในกายเนืองๆ อยู่ ถ้าเห็นเข้าแล้ว ทำให้ *อาตาปี* เพียรเทียวเพียรให้เห็นอยู่เสมอนั้นไม่เผลอทีเดียว *อาตาปี สมฺปชาโน* รู้รอบคอบอยู่ เพียรแล้วก็รู้รอบคอบ *สติมา* มีสติด้วย ไม่เผลอรู้รอบคอบไม่เผลอ *วิเนยฺย โลเก โทมนสฺสํ* คอยกำจัด**อภิชฺฌา** ความเพ่งเฉพาะอยากได้ และความโทมนัสเสียใจที่ไม่ได้สมบัติ นำอภิชฌาโทมนัสในโลกออกเสีย อย่าเพ่งเฉพาะเสียใจเพราะอยากได้แล้วไม่สมหวัง มันจะทำกายในกายให้เป็นที่เสื่อมไปเสีย อภิชฌาสำคัญนัก เพ่งเฉพาะอยากได้ เมื่อไม่ได้มันก็เสียใจเพราะไม่สมหวัง ไอ้ดีใจเสียใจนี่แหละอย่าให้เล็ดลอดเข้าไปได้ทีเดียว

เมื่อเห็นกายในกายเนืองๆ อยู่แล้วก็ *อาตาปี* มีความเพียรเร่งเร้าทีเดียว มีความรู้รอบคอบประกอบด้วยสติมั่นไม่ฟั่นเฟือนทีเดียว *วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ* นำอภิชฌา และโทมนัสในโลกออกเสียได้ นี่ข้อต้น

ข้อที่สอง คือ *เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ* เห็นเวทนาในเวทนาเนืองๆ อยู่ มีความเพียร

เป็นเครื่องเผายังกิเลสให้เร่าร้อน มีความรู้รอบคอบ มีสติมั่นไม่ฟั่นเฟือน นำอภิชฌาโทมนัสในโลกออกเสีย ไม่ให้ลอดเล็ดเข้าไปได้ นี่ส่วนเวทนา

จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ เห็นจิตในจิตเนืองๆ อยู่ มีความเพียรเป็นเครื่องเผายังกิเลสให้เร่าร้อน มีสัมปชัญญะ มีสติไม่พลั้งเผลอ นำอภิชฌาในโลกนี้ออกเสียได้ อย่าให้ความยินดียินร้ายมันลอดเล็ดเข้าไปได้ นี่เป็นข้อสาม

ข้อสี่ *ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ* เห็นธรรมในธรรมเนืองๆ อยู่ เมื่อเห็นแล้ว ให้มีความเพียรเป็นเครื่องเผายังกิเลสให้เร่าร้อน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่นไม่ฟั่นเฟือน กำจัดอภิชฌาโทมนัสในโลกนี้เสียได้

๔ ข้อนี้แหละเรียกว่า ปฏินิเทศวาร กาย เวทนา จิต ธรรม เห็นกายในกายอยู่ เห็นเวทนาใน

เวทนาอยู่ เห็นจิตในจิตเนืองๆ อยู่ เห็นธรรมในธรรมอยู่ นี่ให้เข้าใจเสียก่อนจึงจะสอนต่อไปเป็นลำดับ

เห็นกายในกาย นี่เห็นอย่างไร เห็นกายในกายนั้นเหมือนกับนอนฝันนั่นแหละ เห็นชัดๆ อย่างนั้นนะ เห็นกายในกายก็เห็นกายมนุษย์ละเอียดเท่ากายมนุษย์นี้แหละ นอนฝันในกายมนุษย์นี่ต่อไป ทำหน้าที่ไป ผู้เห็นกายในกายก็คือกายมนุษย์ละเอียดนั่นเอง

เห็นเวทนาในเวทนา ล่ะ มนุษย์นี่มันก็มีเวทนาเหมือนกัน **เห็น**นี่ ไม่ได้พูดรู้นี่ เวทนาในเวทนานั่นเป็นอย่างไรล่ะ **สุข** กายนั้นเป็นสุข ก็เห็นเป็นสุข กายนั้นเป็นทุกข์ ก็กายละเอียดนั่นแหละ ที่เห็นนั่นแหละ กายนั้นเป็นทุกข์ก็เห็นว่าเป็นทุกข์ เมื่อกายนั้นไม่สุขไม่ทุกข์ ก็เห็นว่าไม่สุขไม่ทุกข์ เห็นชัดๆ อย่างนี้

เห็นจิตในจิต ล่ะ ลึกนี่เห็นจิตได้หรือ ไม่ใช่เห็นง่ายๆ นี่ **จิตเป็นดวง**นี่ เท่าดวงตาดำข้างนอกนี่แหละ เท่าดวงตาดำของตัวทุกคนๆ นั่นแหละ ดวงจิตเห็นจิตในจิต เห็นธรรมในธรรม ถ้าเห็นอย่างนี้ไม่หลับ เป็นประธาน เห็นกายในกายชัดๆ ก็เห็นกายละเอียดนั่น

เห็นเวทนาในเวทนา เห็นกายแล้วก็เวทนา เวทนาเพราะใจกำหนดอยู่ที่จะดูกาย เห็นกายนะต้องกำหนดอยู่ศูนย์กลางกายมนุษย์ เมื่ออยู่ศูนย์กลางกายมนุษย์ละก็นั่นแหละ ตาเห็นกาย ก็เห็นในกลางกายมนุษย์นั่นแหละ เห็นเวทนาล่ะเป็นอย่างไรล่ะ **เห็นสุขเป็นดวงกลมใสอยู่ในกลางกายมนุษย์**

ละเอียดนั่น เห็นสุข ทุกข์ไม่สุข ไม่ทุกข์ เห็นชัด ๆ เป็นดวงอยู่กลางกายมนุษย์ละเอียดนั่นแหละ เวทนาของกายมนุษย์เป็นเวทนานอก เวทนาของกายมนุษย์ละเอียดนั่นเป็นเวทนาของกายมนุษย์ละเอียดข้างใน นั่นแหละเวทนาในเวทนา

เห็นจิตในจิต ล่ะ ดวงจิตก็เห็นดวงจิตของกายละเอียดนั่น เห็นดวงจิตเท่าดวงตาดำข้างนอก เห็นดวงจิตมั่นอยู่ในกลางดวงจิตนี่แหละ อยู่ในกลางดวงจิตมนุษย์หยาบนี่แหละเข้าไปถึงกายมนุษย์ละเอียด มันก็ไปเห็นดวงจิตของกายมนุษย์ละเอียดนั่น นี่เห็นจิตในจิต

เห็นธรรมในธรรม ล่ะ ดวงธรรมที่ทำให้กายมนุษย์หยาบ มันมีดวงธรรมที่ทำให้กายมนุษย์หยาบนั่น พอไปเห็นกายละเอียดมันก็เห็นดวงธรรมที่ทำให้กายมนุษย์ละเอียดนั่น **ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียดนั่นแหละ เป็นธรรมข้างใน ดวงธรรมทำให้เป็นกายมนุษย์**

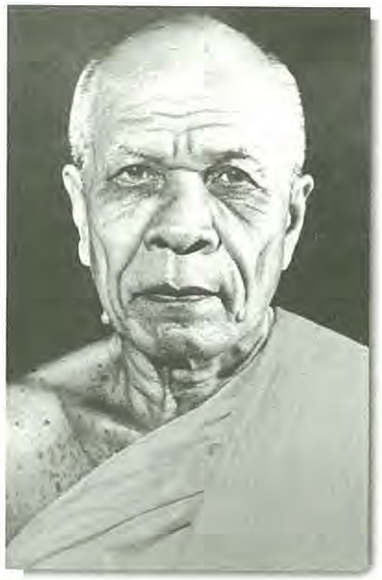

หยาบนี่เป็นดวงธรรมข้างนอก

เห็นจริงอย่างนี่นะ วัดปากน้ำเขาเห็นกันจริงๆ อย่างนี้ ไม่ใช่เห็นเล่นๆ

นี่ **เห็นกายในกาย เห็นเวทนาในเวทนา เห็นจิตในจิต เห็นธรรมในธรรม** เห็นจริงๆ อย่างนี้ นี่ๆ อุเทศวารแล้วก็เห็นอย่างนี้เรื่อยๆ ขึ้นไป กายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม วัดปากน้ำเห็นเข้าไปตั้ง ๑๘ กายนั่นแน่ะ เห็นเข้าไปอย่างนี้แหละ ๑๘ กายชัดๆ ทีเดียว ชัดใช้ได้ทีเดียว ไม่ใช่พอดีพอร้ายละ เห็นชัดใช้ได้ทีเดียว ไม่ชัดแต่ว่าเห็นละ ถ้าว่าสนใจจริงๆ ก็เห็นจริงๆ อย่างนี้ เมื่อเห็นจริงๆ เป็นจริงๆ อย่างนี้แล้วละก็ ตำราบอกไว้ตรงๆ อย่างนี้แล้วมันก็ถูกตำราทีเดียว

แล้วจะได้แสดงใน **กาย เวทนา จิต ธรรม** *ต่อไปอีก คัมภีร์นิเทศทวารต่อไป*

มีคำถามสอดเข้ามาว่า ***กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ*** ดูก่อนภิกษุทั้งหลายผู้ศึกษาพระธรรมวินัย เห็นกายในกายเนืองๆ อยู่นั่นเป็นไฉน ***อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ*** อันนี้แล้ว

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรญฺญคโต วา รุกฺขมูลคโต วา นี่ปฏินิเทศวาร ***อรญฺญคโต วา รุกฺขมูลคโต วา สุญฺญคารคโต วา นิสีทติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุํ กายํ ปณิธาย ปริมุขํสตึ อุปฏฺฐเปตฺวา โส สโต ว อสฺสสติ สโต ปสฺสสติ ทีฆํ วา อสฺสสนฺโต ทีฆํ อสฺสสามีติ ฯเปฯ ทีฆํ วา ปสฺสสนฺโต ฯเปฯ อสฺสสนฺโต ฯเปฯ รสฺสํ วา ปสฺสสนฺโต รสฺสํ ปสฺสสามีติ ปชานาติ***

นี่เป็นปฏินิเทศวาร กว้างออกไปทีเดียว กว้างนี่แหละที่แสดงไปแล้ว

ส่วนกายที่แสดงไปแล้ว ท่านจัดออกเป็น*ข้อกำหนด* เป็น*ปัพพะ* คือเรียก *อานาปานปัพพะ* ข้อกำหนดด้วยลมหายใจเข้าออก *อิริยาปถปัพพะ* ข้อกำหนดด้วยอิริยาบถ เดิน ยืน นั่ง นอน *สัมปชัญญปัพพะ* ข้อกำหนดด้วยกิริยาในอิริยาบถแห่งอวัยวะ รู้อยู่เสมอนั่นเรียกว่า*สัมปชัญญปัพพะ* *ปฏิกูลมนสิการปัพพะ* ข้อกำหนดด้วยข้อปฏิกูลแห่งร่างกายของคนเรา แห่งฟัน หนัง เนื้อ ตามบาลีว่า ***อตฺถิ อิมสฺมึ กาเย เกสา โลมา นขา ทนฺตา*** ปฏิกูลนั้นไม่น่ารักน่าชมเลย ปฏิกูลแห่งร่างกายนี้ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขาที่ไหน ประสมกันแล้วก็เป็นร่างกาย ล้วนแต่เป็นดิน น้ำ ไฟ ลม ไป นี้เป็น*ธาตุปัพพะ* พอกายมนุษย์ละเอียดออกจากกายมนุษย์

หยาบแล้วก็เน่ากันทั้งนั้น เป็นปฏิกูลอย่างนี้ ปฏิกูลนั่นเป็นข้อที่ ๕ *นวสีวถิกปัพพะ* ข้อกำหนดด้วยศพเก้ารูป ตายวันหนึ่งสองวัน ท้องเขียว น้ำเลือดน้ำหนองไหลเป็นลำดับไป จนกระทั่งเหลือแต่กระดูกนั่น นี่ได้แสดงมาแล้ว

วันนี้จะแสดง**เห็นเวทนาในเวทนา** สืบต่อไปว่า ***กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหรติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สุขํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ ทุกฺขํ เวทิยมาโน ทุกฺขํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวทิยมาโน อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ สามิสํ วา สุขํ เวทนํ เวทิยมาโน สามิสํ สุขํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ. นิรามิสํ วา สุขํ เวทนํ เวทิยมาโน นิรามิสํ สุขํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ. สามิสํ วา ทุกฺขํ เวทนํ เวทิยมาโน สามิสํ ทุกฺขํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ. นิรามิสํ วา ทุกฺขํ เวทนํ เวทิยมาโน นิรามิสํ ทุกฺขํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ. สามิสํ วา อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวทิยมาโน สามิสํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ. นิรามิสํ วา อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวทิยมาโน นิรามิสํ อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวทิยามีติ ปชานาติ. อิติ อชฺฌตฺตํ วา ฯ***

อันนี้เวทนาไม่ใช่เป็นของฟังง่ายเลย เป็นของฟังยากนัก แต่ว่าท่านแสดงไว้ย่อๆ ว่า **สุข** เมื่อเราเสวยความสุขอยู่ก็รู้ชัดว่า

เวลานี้เสวยความสุขอยู่ เมื่อเราเสวยความทุกข์อยู่ก็รู้ชัดว่าเราเสวยความทุกข์อยู่ เมื่อเราเสวยความไม่สุขไม่ทุกข์ ก็รู้ชัดว่าเราเสวยความไม่สุขไม่ทุกข์อยู่ เมื่อเสวยความสุขที่เจือด้วยอามิส ก็รู้ชัดว่าเราเสวยความสุขที่เจือด้วยอามิส เมื่อเราเสวยความทุกข์ที่เจือด้วยอามิสก็รู้ว่าเราเสวยความทุกข์ที่เจือด้วยอามิส เมื่อเสวยความไม่สุขไม่ทุกข์ที่เจือด้วยอามิส เราปราศจากความสุข นิรามิสสุข เราเสวยความสุขปราศจากความเจือด้วยอามิส เสวยความทุกข์ปราศจากความเจือด้วยอามิส เสวยความไม่สุขความไม่ทุกข์ไม่เจือด้วยอามิส ก็รู้ชัดอยู่อย่างนี้ นี้เรียกว่า **เวทนา** รู้จักเวทนาอย่างนี้

แต่เวทนาที่จะแสดงวันนี้จะแสดง **จิตในจิต**

คำว่า **จิต** น่ะเป็นของจำเป็นที่เราจะต้องแก้ไข มิฉะนั้นมันก็บังคับเรา ใช้มันอยู่ทุกๆ วัน ถ้าเราใช้มันไม่เป็น มันจะกลับมาข่มเหงเอาเราเข้า

จิตนั่นเป็นตัวสำคัญ ท่าน

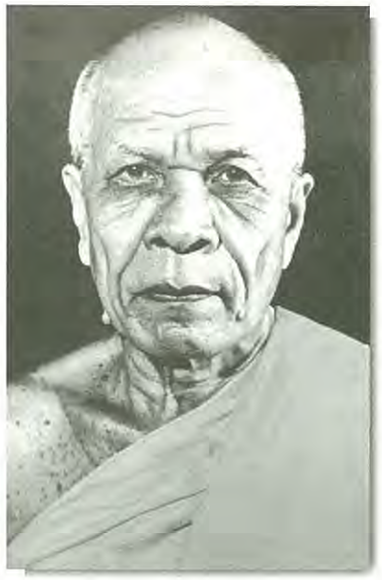

จึงได้ยืนยันตามวาระพระบาลีว่า

กถญฺจ ภิกฺขเว จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ ดูก่อนภิกษุทั้งหลายที่ศึกษาในธรรมวินัย เห็นจิตในจิตเนืองๆ อยู่นั่นเป็นไฉน

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ดูก่อนภิกษุทั้งหลายผู้ศึกษาธรรมวินัยของพระตถาคตเจ้านี้ *สราคํ วา จิตฺตํ สราคํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ* จิตระคนด้วยราคะก็ทราบชัดว่าจิตนี้นี่ระคนด้วยราคะ *วีตราคํ วา จิตฺตํ วีตราคํ วา จิตฺตนฺติ ปชานาติ* จิตปราศจากราคะก็ทราบชัดว่าจิตปราศจากราคะ *สโทสํ วา จิตฺตํ สโทสํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ* จิตระคนด้วยโทสะก็ทราบชัดว่าจิตระคนด้วยโทสะ *วีตโทสํ วา จิตฺตํ วีตโทสํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ* จิตปราศจากโทสะก็รู้ชัดว่าจิตปราศจากโทสะ *สโมหํ วา จิตฺตํ สโมหํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ* จิตระคนด้วยโมหะก็ทราบชัดว่าจิตระคนด้วยโมหะ *วีตโมหํ วา จิตฺตํ วีตโมหํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ* จิตปราศจากโมหะก็ทราบชัดว่าจิตปราศจากโมหะ *สงฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ สงฺขิตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ* จิตหดหู่ก็รู้ชัดว่าจิตหดหู่ *วิกฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ วิกฺขิตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ* จิตฟุ้งซ่านก็รู้ชัดว่าจิตฟุ้งซ่าน *มหคฺคตํ วา จิตฺตํ มหคฺคตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ* จิตเป็นมหรคตก็รู้ว่าจิตเป็นมหรคต จิตประกอบด้วยบุญกุศลยิ่งใหญ่ เรียกว่า*มหัคคตกุศล* กุศลเกิดด้วยรูปฌาน เป็นมหัคคตกุศล *อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ อมหคฺคตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ* จิตไม่ประกอบด้วยมหรคตก็ทราบชัดว่าจิตไม่ประกอบด้วยมหรคต *สอุตฺตรํ วา จิตฺตํ สอุตฺตรํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ* จิตยิ่ง ก็รู้ว่าจิตยิ่ง *อนุตฺตรํ วา จิตฺตํ อนุตฺตรํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ* ไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ชัดว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า *สมาหิตํ วา จิตฺตํ สมาหิตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ* จิตตั้งมั่น ก็รู้ชัดว่าจิตตั้งมั่น *อสมาหิตํ วา จิตฺตํ อสมาหิตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ* จิตไม่ตั้งมั่น ก็รู้ชัดว่าจิตไม่ตั้งมั่น *วิมุตฺตํ วา จิตฺตํ วิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ* จิตหลุดพ้นก็รู้ชัดว่าจิตหลุดพ้น *อวิมุตฺติ วา จิตฺตํ อวิมุตฺติ จิตฺตนฺติ ปชานาติ* จิตไม่หลุดพ้น ก็รู้ชัดว่าจิตไม่หลุดพ้น *อิติ อชฺฌตฺตํ วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ* ดังนี้แหละ ภิกษุเห็นจิตในจิตเป็นภายในเนืองๆ อยู่ *พหิทฺธา วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ* เห็นจิตในจิตเนืองๆ อันเป็นภายนอกอยู่

อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ เห็นเนืองๆ ซึ่งจิตในจิต ทั้งเป็นภายในและภายนอก *สมุทยธมฺมานุปสฺสี วา จิตฺตสฺมึ วิหรติ* เห็น

ธรรมดาซึ่งความเกิดขึ้นในจิตอยู่ *วยธมฺมานุปสฺสี วา จิตฺตสฺมึ วิหรติ* เห็นเนืองๆ เป็นธรรมดาคือความเสื่อมไปในจิตอยู่

สมุทยวยธมฺมานุปสฺสี วา จิตฺตสฺมึ วิหรติ เห็นธรรมดาคือความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปซึ่งจิตในจิตอยู่

อตฺถิ จิตฺตนฺติ วา ปนสฺส ก็หรือสติของเธอเข้าปรากฏว่าจิตมีอยู่ *ยาวเทว ญาณมตฺตาย* สักแต่ว่ารู้ *ปติสฺสติมตฺตาย* สักแต่อาศัยระลึก *อนิสฺสิโต จ วิหรติ* เป็นผู้อันตัณหาและทิฏฐิยึดถือไม่ได้แล้ว *น จ กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ* ไม่ยึดถือมั่นอะไรๆ ในโลก *เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ* อย่างนี้แหละภิกษุเห็นจิตในจิตเนืองๆ อยู่ด้วยประการดังนี้

นี้เนื้อความของพระบาลีคลี่ความเป็นสยามได้เพียงเท่านี้

ต่อไปนี้ จะอรรถาธิบายขยายความในเรื่อง **จิต** จิตนั่นอยู่ที่ไหน รูปพรรณสัณฐานเป็นอย่างไร คำที่เรียกว่า "**จิต**" นั่นหนึ่งในสี่ของใจ

ดวงวิญญาณเท่าดวงตาดำข้างใน

ดวงจิต เท่าดวงตาดำข้างนอก

เห็นชัดอยู่อย่างนี้แล้วก็**ดวงจำ** ก็โตไปอีกหน่อย อยู่ในเบาะน้ำเลี้ยงหัวใจ

ดวงเห็น อยู่ในกลางกายโตไปอีกหน่อย ดวงเห็นอยู่ข้างนอก มันซ้อนกันอยู่

ดวงเห็นอยู่ข้างนอก

ดวงจำอยู่ข้างใน อยู่ข้างในดวงเห็น

ดวงคิดอยู่ข้างในดวงจำ

ดวงรู้ อยู่ข้างในดวงคิด

ดวงรู้ เท่าตาดำข้างใน นั่นแหละเขาเรียกว่า **ดวงวิญญาณ** เท่าดวงตาดำข้างใน เขาเรียกว่า *ดวงวิญญาณ*

เท่าดวงตาดำข้างนอกนั้น เขาเรียกว่า **ดวงจิต** หรือ **ดวงคิด**

โตออกไปกว่านั้นโตออกไปกว่าดวงจิต เท่าดวงตานั่นแหละ นั่นเขาเรียกว่า**ดวงใจ** หรือ**ดวงจำ**

โตกว่านั้นอีกหน่อย เท่ากระบอกตานั่นแหละเขาเรียกว่า **ดวงเห็น ดวงเห็นนั้นคือดวงกายทีเดียว** สี่ดวงนั้นมีเท่านี้แหละ

ดวงกาย นั่นแหละ **เป็นที่ตั้งของเห็น**

ธาตุเห็นอยู่ศูนย์กลางอยู่ศูนย์กลางกำเนิดดวงกายนั้น อ้ายดวงใจนั่นแหละ เป็นที่ตั้งของจำ ธาตุจำอยู่ศูนย์กลางดวงใจนั่นแหละ อ้ายดวงจิตนั่นแหละเป็นที่ตั้งของคิด ธาตุคิดอยู่ศูนย์กลางจิตนั่นแหละ

อ้ายดวงวิญญาณเป็นที่

ตั้งของรู้ ธาตุรู้อยู่ศูนย์กลางดวงวิญญาณนั่นแหละ

ธาตุเห็น จำ คิด รู้ สี่ประการนั้น ธาตุเห็นเป็นที่ตั้งของเห็น ธาตุจำเป็นที่อยู่ของจำ ธาตุคิดเป็นที่อยู่ของคิด ธาตุรู้เป็นที่อยู่ของรู้

เห็น จำ คิด รู้ สี่ประการยกแพลบเดียว โน้นไปนครศรีธรรมราชไปแล้ว เห็น จำ คิด รู้ไปแล้ว ยกไปอย่างนั้นแหละไปได้ไปได้ ไปเสียลิบเลย ไปเสียไม่บอกใครทีเดียว ไปอยู่เสียที่นครศรีธรรมราชโน้น

ถ้าว่าคนเขามีธรรมกาย อ้ายนี่มายุ่งอยู่ทำไมในนครศรีธรรมราช ไปเห็นเอากายมนุษย์ละเอียดเข้าแล้ว

อ้ายคนนี้รูปพรรณสัณฐานเป็นอย่างนั้น แต่งเนื้อแต่งตัวเป็นอย่างนั้น เราคิดว่าเราส่งใจไปนี่นะ ส่งไปนครศรีธรรมราช อ้ายนี้มายุ่งอยู่ทำไมในนครศรีธรรมราช เห็นทีเดียว

เขามีธรรมกาย อ้ายนี่มายุ่งอยู่ที่นี้แล้ว เราก็ยกเห็น จำ คิด รู้ไปนี่ ไม่ได้ไปทั้งตัว นั่นแหละ *กายละเอียดไปแล้ว* ไปยุ่งอยู่โน้นแล้วดูก็ได้ ลองไปดูก็ได้ พวกมีธรรมกายเขามี เขาเห็นทีเดียว อ้ายนี่มายุ่งอยู่นี่แล้ว จำหน้า จำตา จำตัวได้ เอ! ก็แปลกจริงนะ ไม่ใช่ของพอดีพอร้าย พระพุทธศาสนาเป็นของลึกซึ้งอยู่ แต่ว่าจะส่งใจไปอย่างหนึ่งอย่างใดก็ตามเถอะ ไปได้อย่างนี้แหละ

สี่อย่างไปได้อย่างนี้ คือเห็น จำ คิด รู้ มันหยุดเป็นจุดเดียวกัน เป็นกายละเอียด มันแยกกันไม่ได้ แยกไม่ได้เด็ดขาดเชียว เป็นตัวเป็น ตัวตายอยู่เหมือนกายมนุษย์นี่ เราจะเอาแยกเป็นหัวใจเสีย จากหัวใจเสีย หัวใจแยกจากดวงจิตเสีย จิตแยกจากดวงวิญญาณเสียไม่ได้ ถ้าแยกไม่เป็นเลย แยกตายหมด ถ้าแยกเวลาใดมนุษย์ก็ตายเวลานั้น ถ้าไม่แยกก็เป็นอย่างนี้

เห็น จำ คิด รู้ สี่อย่างนี้แยกไม่ได้ แยกก็ตายเหมือนกัน

แยกเข้าอ้ายกายละเอียดนั้นตาย แยกหัวใจออกไป ดวงจำดวงเห็น ตาย แยกไม่ได้ หากว่ากายทิพย์ก็เหมือนกัน แยกไม่ได้ มันเป็นตัวของมันอยู่อย่างนั้นแหละ เอาแต่ตัวกายมนุษย์ละเอียดมันก็ละเอียดพอแล้ว พอเข้าถึงกายทิพย์ละเอียด ก็ยิ่งละเอียดไปกว่านั้นอีก ละเอียดพอแล้วหรือ พอเข้าถึงกายรูปพรหมละเอียด ละเอียดยิ่งกว่านั้นเข้าไปอีก เข้าถึงกายอรูปพรหมละเอียดยิ่งกว่านั้นไปอีก เข้าถึงกายอรูปพรหมละเอียด ละเอียดยิ่งกว่านั้นไปอีก เข้าถึงกายธรรมละเอียด ละเอียดยิ่งกว่านั้นเข้าไปอีก

นี่ถ้าว่าทำธรรมกายเป็นละก็มันฉลาดกว่ามนุษย์หลายสิบเท่าเชียวนะ นี่พอเข้าถึงกายมนุษย์ละเอียด ก็ฉลาดกว่าเท่าหนึ่งแล้ว สูงกว่าเท่าหนึ่งแล้ว เข้าถึงกายทิพย์ก็สองเท่าแล้ว กายทิพย์ละเอียดก็สามเท่าแล้ว กายรูปพรหมสี่เท่า กายรูปพรหมละเอียดห้าเท่า กายอรูปพรหมหกเท่า กายอรูปพรหมละเอียดเจ็ดเท่า เข้าถึงกายธรรมและกายธรรมละเอียด ๘ - ๙ เท่าเข้าไปแล้ว มันมีความฉลาดกว่ากันอย่างนี้นะ

ให้รู้จักว่าของสูง ของต่ำอย่างนี้ เมื่อรู้จักอย่างนี้แล้วก็วันนี้ที่จะแสดง **จิต** ตำราท่านวางไว้แค่จิต เอา **ดวงจิต** นี้เท่านั้น **ดวงเห็น** ก็ไม่ได้เอามาพูด **ดวงจำ** ไม่ได้มาพูด **ดวงรู้** ไม่ได้มาพูด มาพูดแต่ ดวงจิตดวงเดียว ที่เราแปลจิต ถ้าเราเอามาใส่ปนกันกับเรื่องจิตก็ปนปี้หมด

เพราะ **จิต** มีหน้าที่คิดอย่างเดียวเท่านั้นแหละ ดวงรู้ก็มีหน้าที่รู้อย่างเดียว ไม่มีหน้าที่คิด ดวงจิตก็มีหน้าที่คิดอย่างเดียว ดวงจำก็มีหน้าที่จำอย่างเดียว ดวงเห็นก็มีหน้าที่เห็นอย่างเดียว จะสับเปลี่ยนกันไม่ได้

แต่ว่าถ้าไม่รู้หลักความจริงแน่นอนอย่างนี้ละก็ ท่านก็แปลเอาดวงจิตไปรวมเข้ากับรู้เสียว่ารู้ก็คือจิตนั่นแหละ **วิจิตฺตารมฺมณํ** ดวงจิตวิจิตรด้วยอารมณ์ต่างๆ *รูปารมณ์ สัททารมณ์ คันธารมณ์ รสารมณ์ โผฏฐัพพารมณ์ ธัมมารมณ์* นี่วิจิตรด้วยอารมณ์ต่างๆ อย่างนี้

ดวงจิตนั่นอีกนัยหนึ่ง **อารมฺมณํ วิชานาตีติ จิตฺตํ** จิตรู้ซึ่งอารมณ์ จิตรู้เสียอีกแล้ว เอาละ

ซี เอาวิญญาณไปไว้ที่ไหนแล้ว ไม่พูดดวงวิญญาณเสียอีกแล้ว พูดเป็นรู้เสียแล้ว

เพราะฉะนั้น คำว่า **จิต** นี่แหละ **เป็นดวงใสเท่าดวงตาดำ ข้างนอก ใสเกินใส ปกติมโน ใจเป็นปกติ** คือ **ภวังคจิต จิตที่เป็นภวังคจิตน่ะใสเหมือนยังกับน้ำที่ใส** ใสเหมือนยังกับน้ำที่ใสนะ

จิตที่ใสนั่นแหละ เมื่อระคนด้วยราคะเหมือนยังกับน้ำแดงเข้าไปเจือเสียแล้ว มันก็ปนเป็นนะซี นี่เป็นอย่างนั้นนา เมื่อจิตระคนด้วยราคะเหมือนน้ำแดงเข้าไปเจือเสียแล้ว

จิตระคนด้วยโทสะ เล่าเหมือนยังกับน้ำเขียว น้ำดำเข้าไปปน น้ำเขียวเข้าไปปนระคนเสียแล้ว จิตระคนด้วยโมหะเหมือนน้ำตมเข้าไประคนเสียแล้ว ไอ้จิตใสนะมันก็ลางไป ก็รู้นะซี

สราคํ วา จิตฺตํ สราคํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ จิตระคนด้วยราคะก็รู้ว่าระคนด้วยราคะ จิตไม่มีราคะปราศจากราคะก็รู้ว่าจิตไม่มีราคะ ไม่ปนด้วยโมหะ ปราศจาก

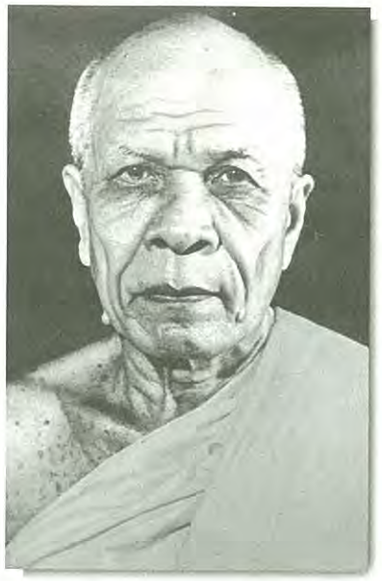

ราคะ โทสะ โมหะ จิตฟุ้งซ่าน จิตหดหู่ ที่ใสน่ะหดหู่ไป

ผู้สร้างพอรู้ว่าผู้สร้างเป็นอติวิสัย ไม่คงที่เสียแล้ว ผู้สร้างก็รู้ว่าผู้สร้าง จิตประกอบด้วยกุศลที่ระคนด้วยญาณ *เป็นมหัคคตจิต* จิตไม่ประกอบด้วยกุศลก็เห็น จิตประกอบด้วยกุศลก็เห็นชัดๆ ดังนี้

สมาหิตํ วา จิตฺตํ สมาหิตํ จิตฺตนฺติ ปชานาติ จิตตั้งมั่นใส มันดิ่งลงไปก็เห็นชัดๆ อย่างนี้ จิตไม่ตั้งมั่นก็รู้ว่าจิตไม่ตั้งมั่น จิตพ้นใสพ้นจากเครื่องกิเลส ก็รู้ว่าพ้น ไม่พ้นก็รู้ว่าไม่พ้น เห็นชัดๆ อย่างนี้

เมื่อเห็นชัดเข้าดังนี้ละก็ ***อชฺฌตฺตํ วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ เห็นจิตในจิตเป็นภายในเนืองๆ*** ภายใน น่ะคือ **จิตกายละเอียด** เห็นเนืองๆ ซึ่งจิตในจิตเป็นภายนอก นี้จิตของกายมนุษย์เห็นเนืองๆ ซึ่งจิตในจิตทั้งภายในภายนอก เห็นเป็นรูปจิต เป็นจิตของกายมนุษย์ละเอียด เห็นทั้งสองทีเดียว เห็นทั้งภายในและภายนอก เห็นเนืองๆเป็นธรรมดา คือความเสื่อมไป ความเกิดขึ้นของจิต

เห็นเนืองๆ เป็นธรรมดา คือความดับไปของจิต คือความดับไปในจิต

เมื่อเห็นเนืองๆ เป็นธรรมดา ทั้งเกิดขึ้น ทั้งความดับไป เมื่อเห็นชัดดังนี้ละก็ ***อตฺถิ จิตฺตนฺติ วา ปนสฺสสติ ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ*** ก็หรือสติของเธอเข้าไปปรากฏว่าจิตมีอยู่ เห็นจิตแล้ว เมื่อจิตมีสติของเธอปรากฏว่า **จิตมีอยู่** เพียงสักแต่ว่ารู้ สักแต่ว่าอาศัยความระลึก อันตัณหาและทิฏฐิเข้าไปอาศัยไม่ได้เลย ***น จ กิญฺจิ***

โลเก อุปาทิยติ ไม่ถือมั่นอะไรเลยในโลก รู้ว่าปล่อยวางแล้ว ไม่ถือมั่น ไม่ติด ไม่แตะ ไม่อะไรแล้ว ให้รู้ชัดๆ เห็นชัดๆ อย่างนี้

*อย่างนี้แหละ เรียกว่าภิกษุทั้งหลาย **เห็นจิตในจิต**เนืองๆ อยู่ด้วยประการดังนี้*

ที่ได้ชี้แจงแสดงมานี้ ตามวาระพระบาลี ชี้ความเป็นสยามภาษาตามมตยาธิบาย พอสมควรแก่เวลา เพราะได้ยินเสียงระฆังหง่างๆ อยู่แล้ว

เอเตน สจฺจวชฺเชน ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อธิบายอ้างธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ ***สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต*** ขอความสุขสวัสดิ์จงบังเกิดมีแด่ท่านทั้งหลาย บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า

อาตมภาพได้ชี้แจงแสดงมาตามสมควรแก่เวลา สมมติว่ายุติธรรมีกถา โดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้

เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้

วิธีเจริญภาวนาถึง ๑๘ กาย - ถึงธรรมกาย

พระธรรมเทศนา โดย หลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

บัดนี้ท่านทั้งหลาย ทั้งหญิงและทั้งชายได้เสียสละเวลาอันมีค่ามาศึกษาในทางพุทธศาสนานี้เป็นกิจส่วนตัวสำคัญทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาแปลว่า คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าสอนให้สัตวโลกทั้งหมดละชั่วด้วยกาย วาจา ใจ ทำความดีด้วยกาย วาจา ใจ ทำใจให้ใส

๓ ข้อนี้แหละเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ทั้งอดีต ปัจจุบัน อนาคต ยืนยันเหมือนกันหมด

เหตุนั้นท่านทั้งหลาย เมื่อตั้งใจมั่นลงในพระพุทธศาสนาเช่นนี้ก็เพื่อจะทำใจของตนให้ดีตามประสงค์ในทางพระพุทธศาสนา การที่จะทำใจให้ดีนี้ มีบาลีเป็นตำรับตำราว่า

เทฺวเม ภิกฺขเว วิชฺชาภาคิยา ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย วิชชามี ๒ อย่าง **กตเม เทฺว** ๒ อย่างอะไรบ้าง **สมโถ จ** สมถะความสงบระงับอย่าง ๑ **วิปสฺสนา จ** วิปัสสนา ความเห็นแจ้งอย่าง ๑

สมโถ ภาวิโต กิมตฺถมนุโภติ สมถะเป็นขึ้นแล้ว ต้องการอะไร **จิตฺตํ ภาวิยติ** ต้องการให้จิตเป็นขึ้น **จิตฺตํ ภาวิตํ กิมตฺถมนุโภติ** จิตเป็นขึ้นแล้วต้องการอะไร **โย ราโค โส ปหียติ** ความกำหนัดยินดีอันใดที่มีอยู่ในจิตใจ ความกำหนัดยินดีอันนั้นหมดไปด้วยสมถะความสงบระงับ

วิปสฺสนา ภาวิตา กิมตฺถมนุโภติ วิปัสสนาเป็นขึ้นแล้วต้องการอะไร **ปญฺญา ภาวิยติ** ต้องการทำปัญญาให้เป็นขึ้น **ปญฺญา ภาวิตา กิมตฺถมนุโภติ** ปัญญาเป็นขึ้นแล้วต้องการอะไร **ยา อวิชฺชา สา ปหียติ** ความไม่รู้จริงอันใดที่มีอยู่กับจิตใจ ความไม่รู้จริงอันนั้นหมดไปด้วยความเห็นแจ้ง คือวิปัสสนา

ทางพระพุทธศาสนามีวิชชา ๒ อย่างนี้เป็นข้อสำคัญนัก บัดนี้ท่านทั้งหลายที่เสียสละเวลามาก็เพื่อมาเรียนสมถวิปัสสนาทั้งสองอย่างนี้

สมถะ เป็นวิชชาเบื้องต้น พุทธศาสนิกชนต้องเอาใจใส่ คือแปลความว่าสงบระงับใจ เรียกว่าสมถะ

วิปัสสนา เป็นขั้นสูงกว่าสมถะ ซึ่งแปลว่าเห็นแจ้งเป็นธรรมเบื้องสูง เรียกว่าวิปัสสนา

สมถวิปัสสนา ๒ อย่างนี้เป็นธรรมอันสุขุมลุ่มลึกในทางพระพุทธศาสนา ผู้พูดนี้ได้ศึกษาตั้งแต่บวช พอบวชออกจากโบสถ์แล้วได้วันหนึ่ง รุ่งขึ้นวันหนึ่งก็เรียนทีเดียว เรียนสมถะทีเดียวไม่ได้หยุดเลย จนกระทั่งถึงบัดนี้ บัดนี้ทั้งเรียนด้วย ทั้งสอนด้วย ในฝ่ายสมถะวิปัสสนา ทั้ง ๒ อย่างนี้

สมถะมีภูมิแค่ไหน

สมถะมีภูมิ ๔๐

กสิณ ๑๐ อสุภะ ๑๐ อนุสติ ๑๐ พรหมวิหาร ๔ อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑ จตุธาตุววัฏฐาน ๑ อรูป ๔ ทั้ง ๔๐ นี้ เป็นภูมิของสมถะ

วิปัสสนามีภูมิ ๖

ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ อริยสัจ ๔ ปฏิจจสมุปบาทธรรม ๑๒ (ธรรมอาศัยซึ่งกันและกันเกิดขึ้น) นี้เป็นภูมิของวิปัสสนา

ภูมิสมถะ ภูมิวิปัสสนา ทั้ง ๒ นี้ เป็นตำรับตำราในทางพระพุทธศาสนาได้ใช้กันสืบมา

แต่**ภูมิของสมถะ** ที่เราจะเพิ่งเรียนต่อไป **เริ่มต้นต้องทำใจให้หยุด จึงจะเข้าภูมิของสมถะได้ ถ้าทำใจหยุดไม่ได้ก็เข้าภูมิสมถะไม่ได้** สมถะเขาแปลว่าสงบ แปลว่าระงับ แปลว่าหยุด แปลว่านิ่ง ต้องทำใจให้หยุด ใจของเราน่ะ

อะไรที่เรียกว่า **"ใจ"** เห็นอย่าง ๑ จำอย่าง ๑ คิดอย่าง ๑ รู้อย่าง ๑ ๔ อย่างนี้รวมเข้าเป็นจุดเดียวกัน นั่นแหละเรียกว่า **ใจ**

อยู่ที่ไหน ? อยู่ในเบาะน้ำเลี้ยงหัวใจ คือความเห็นอยู่ที่ท่ามกลางกาย ความจำอยู่ที่ท่ามกลางเนื้อหัวใจ ความคิดอยู่ท่ามกลางดวงจิต ความรู้อยู่ท่ามกลางดวงวิญญาณ

เห็น จำ คิด รู้ ๔ ประการนี้ หมดทั้งร่างกาย ส่วนเห็นเป็นต้นของรู้ ส่วนจำเป็นต้นของเนื้อหัวใจ ส่วนคิดเป็นต้นของดวงจิต ส่วนรู้เป็นต้นของดวงวิญญาณ

ดวงวิญญาณเท่าดวงตาดำข้างใน อยู่ในกลางดวงจิต ดวงจิตเท่าดวงตาดำข้างนอก อยู่ในกลางเนื้อหัวใจ ดวงจำกว้างออกไปอีกหน่อยหนึ่ง เท่าดวงตาทั้งหมด ดวงเห็นอยู่ในกลางกาย โตกว่าดวงตาออกไปนั่นเป็น**ดวงเห็น** ดวงเห็นนั่นแหละ ธาตุเห็นอยู่ศูนย์กลางดวงนั้น นั่นแหละเรียกว่าเห็น เห็นอยู่ในธาตุเห็นนั้น

ดวงจำ ธาตุจำอยู่ในศูนย์กลางดวงนั้น ความจำอยู่ที่นั่น

ดวงคิด ธาตุคิดอยู่ศูนย์กลางดวงนั้น

ดวงรู้ ธาตุรู้อยู่ในศูนย์กลางดวงนั้น

เห็น จำ คิด รู้ ๔ อย่างนี้แหละ เอาเข้ามารวมจุดเดียวกัน เรียกว่า **"ใจ"**

ของยากอย่างนี้เห็นไหมล่ะ คำที่เรียกว่า **"ใจ"** นั่นแหละ เวลานี้เรานั่งอยู่นี่ สอด [ส่งใจ] ไปถึงบ้านก็ได้ สอดไปถึงนรกก็ได้ สอดไปถึงสวรรค์ก็ได้ สอดไปถึงนิพพานก็ได้ [เรานึก] สอดใจไปได้ มันลึกซึ้งอย่างนั้นเห็นไหมล่ะใจ ถ้าว่ามันรู้แคบ สอดไปได้แคบ ถ้ารู้กว้าง สอดไปได้กว้าง ถ้ารู้ละเอียดสอดไปได้ละเอียด รู้หยาบก็สอดไปได้หยาบ แล้วแต่ความรู้ของมัน ความเห็นของมันสำคัญนัก

คำที่เรียกว่า **"ใจ"** นี่แหละ **เราต้องบังคับให้หยุดเป็นจุดเดียวกัน เห็น จำ คิด รู้ ๔ อย่างนี้ต้องมารวมหยุดเป็นจุดเดียวกัน อยู่กลางกายมนุษย์** สะดือทะลุหลัง ขวาทะลุซ้าย กลางกั๊กข้างใน สะดือทะลุหลังเป็นด้ายกลุ่ม ไปเส้นหนึ่งตึง ขวาทะลุซ้าย

เป็นด้ายกลุ่มไปเส้นหนึ่งตรงกันตึง ตึงทั้ง ๒ เส้น ตรงกลางจรดกัน ที่กลางจรดนั่นแหละ เรียกว่ากลางกั๊ก กลางกั๊กนั่นแหละถูกกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ใสบริสุทธิ์เท่าฟองไข่แดงของไก่ ถูกกลางดวงพอดี ที่สอนให้เอาพระของขวัญไปจรดไว้กลางดวงนั้นแหละ กลางกั๊กนั่นแหละ เราเอาใจของเราไปจรดอยู่กลางกั๊กนั่นแหละ

เห็น จำ คิด รู้ ๔ อย่าง จรดอยู่กลางกั๊กนั่น กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นั้นมีที่ตั้งแห่งเดียวเท่านั้น **"ใจ"**

เขาว่าว่า **"ตั้งใจนะ"** เราจะต้องเอาใจไปหยุดตรงนั้นทีเดียว ถึงจะถูกเป้าหมายใจดำ เขาบอกว่าตั้งใจนะ เวลานี้เอ็งจะทำบุญทำกุศล เราต้องตั้งใจตรงนั้น บัดนี้เราจะรักษาศีลก็ต้องตั้งใจตรงนั้น บัดนี้เราจะเจริญภาวนาละ เราก็ต้องตั้งใจตรงนั้นเหมือนกัน ต้องเอาใจหยุดตรงนั้นกลาง เมื่อเอาใจไปหยุดอยู่กลางนั้นแล้ว เราก็ใช้สัญญาจำให้มั่น หยุดนิ่ง บังคับให้นิ่งเชียว ถ้าไม่นิ่งก็ต้องใช้บริกรรมภาวนาบังคับไว้ บังคับใจให้หยุด บังคับหนักเข้าๆๆ พอถูกส่วนเข้าใจหยุดนิ่ง ใจหยุด หยุด

พอใจหยุดเท่านั้นแหละ ถูกตัวสมถะแล้ว นั่นแหละตัวสมถะ ไอ้หยุดนั่นแหละ หยุดนั่นเองเป็นตัวสำเร็จทางโลกและทางธรรมสำเร็จหมด

โลกที่จะได้รับความสุข ใจต้องหยุดตามส่วนของโลก ธรรมที่จะได้รับความสุข ใจต้องหยุดตามส่วนของธรรม ท่านได้แนะนำไว้ตามวาระพระบาลีว่า **นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ** สุขอื่นนอกจากหยุดจากนิ่งไม่มี หยุดนั่นเองเป็นตัวสำคัญ เพราะเหตุนั้นต้องทำใจให้หยุด เมื่อใจของเราหยุดแล้วเราก็ต้องหยุดในหยุดๆ ไม่มีถอยหลังกลับ หยุดในหยุดๆๆ อยู่นั่นเอง

ใจที่หยุดนั้นต้องถูกกลางนะ ถ้าไม่ถูกกลางใช้ไม่ได้ ต้องหยุดเข้าสิบ เข้าศูนย์ เข้าส่วน ถูกสิบ ถูกศูนย์ ถูกส่วน ถ้าหยุดกลางกายเช่นนั้นถูกสิบ พอถูกสิบเท่านั้นไม่ช้าจะเข้าถึงศูนย์ พอถูกสิบแล้วก็จะเข้าถึงศูนย์ทีเดียว โบราณท่านพูดกันว่า ***"เห็นสิบแล้วเห็นศูนย์ เป็นเค้ามูลสืบกันมา เที่ยงแท้แน่นักหนา ตั้งอนิจจาเป็นอาจิณ จุติแล้วปฏิสนธิ ย่อมเวียนวนอยู่ทั้งสิ้น สังขาราไม่ยืนยิน ราคีสิ้นเป็นตัวมา"***

สิบศูนย์นี้เป็นตัวสำคัญนัก สัตวโลกจะเกิดในโลกได้ ต้องอาศัยเข้าสิบแล้วตกศูนย์จึงเกิดได้ ถ้าเข้าสิบไม่ตกศูนย์แล้วก็เกิดไม่ได้ นี่โลกกับธรรมต้องอาศัยกันอย่างนี้ ส่วนทางธรรมเล่าก็ต้องเข้าสิบ เข้าสิบแล้วก็ตกศูนย์ **"ตกศูนย์"** คือ **"ใจหยุด"** พอใจหยุดเรียกว่าเข้าสิบแล้ว เห็นเป็นดวงใสเท่าดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ผุดขึ้นที่ใจหยุดนั้นแหละ นั่นตกศูนย์แล้ว เข้าสิบแล้ว เห็นศูนย์แล้ว เรียกว่า ***"เข้าสิบแล้วเห็นศูนย์"***

พอเห็นศูนย์ ใจก็หยุดอยู่กลางศูนย์นั้นเชียว กลางดวงใสเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ดวงนั้น ดวงนั้นแหละเรียกว่า **"ดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน"**

จรดกับปลายนิ้วหัวแม่มือข้างซ้าย วางไว้บนตักที่เราขัดสมาธินั้น นั่งยืดตัวให้ตรง เพื่อให้เลือดลมเดินสะดวก และรู้สึกสบายใจขณะนั่งนั้น เรียกว่า **อุชุํ กายํ ปณิธาย** ตั้งกายให้ตรง

เมื่อเรานั่งขัดสมาธิ ตั้งกายให้ตรงดีแล้ว เราต้องตั้งใจให้หยุดใจของเราถ้าหยุดได้สักกระพริบตาเดียวเท่านั้น ได้ชื่อว่าเราได้สร้างบุญใหญ่กุศลใหญ่ สำคัญนัก บุญที่เกิดจากการนั่งภาวนานั้นเป็นบุญใหญ่กุศลใหญ่ เราจะไปสร้างโบสถ์ วิหาร การเปรียญ สักร้อยหลัง ก็สู้บุญที่เกิดขึ้นจากการบำเพ็ญสมถวิปัสสนาไม่ได้

เมื่อเราแสวงหาเขตบุญในพระพุทธศาสนา พึงบำเพ็ญสมถวิปัสสนา ทำใจให้มั่นคงดังนี้ ให้ใจหยุด หยุดนี้เป็นตัวสำคัญ "หยุด" นี้จะเป็นทางมรรคผล นิพพาน

พวกที่ให้ทานรักษาศีลนั้นยังไกลกว่า "**หยุด**" นี้ใกล้นิพพานนัก พอหยุดได้เท่านั้นถูกคำสั่งสอนของพระศาสดาแล้ว ไม่ยักเยื้องแปรผัน

หรืออีกนัยหนึ่ง ดวงนั้นเรียกว่า "**ดวงปฐมมรรค**" หนทางเบื้องต้นมรรคผลนิพพาน ถ้าจะไปสู่มรรคผลนิพพาน ต้องเข้ากลางดวงนั้นแห่งเดียว ไปได้ทางเดียว ทางอื่นไม่มี เมื่อเข้ากลางดวงศูนย์นั้นได้แล้ว เรียกว่า **ปฐมมรรค** นัยหนึ่ง

อีกนัยหนึ่ง ดวงนั้นแหละ เรียกว่า "**เอกายนมรรค**" แปลว่า "**หนทางเอก**" ไม่มีโท สองไม่มี แปลว่า "**หนทางหนึ่ง**" สองไม่มี หนึ่งทีเดียว

เมื่อรู้จักหลักอันนี้แล้ว ต่อแต่นี้ไปก็จะสอนให้ทำต่อไป เมื่อเราได้ทำวัตรอาราธนาเรียบร้อยแล้ว ต่อแต่นี้ไปก็ต้องนั่งสมาธิกันบาลีว่า **นิสีทติ ปลฺลงฺกํ อาภุชฺ-ฌิตฺวา** ให้นั่งคู้บัลลังก์ขัดสมาธิ เท้าขวาทับเท้าซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ทุกคนด้วยกัน ตั้งตัวให้ตรง แล้วคอยฟังอธิบายต่อไป วิธีที่ถูกคือ ปลายนิ้วชี้มือข้างขวา

ต่อแต่นี้ไปคอยตั้งใจฟัง เมื่อเราทำวัตรอาราธนาเสร็จแล้ว ก็จะบอกวิธีกระทำต่อไป วิธีทำสมถวิปัสสนา ต้องมี*บริกรรมภาวนา* กับ*บริกรรมนิมิต* เป็นคู่กัน บริกรรมนิมิต ให้กำหนดเครื่องหมายเข้า ดวงใสเหมือนกับเพชรลูกที่เจียระไนแล้ว ไม่มีขนแมว โตเท่าแก้วตา ผู้หญิงกำหนดเข้าปากช่องจมูกซ้าย ผู้ชายกำหนดเข้าปากช่องจมูกขวา อย่าให้ล้ำให้เหลื่อม ใจของเราที่ยืดไปยืดมาแวบไปแวบมา ให้เข้าไปอยู่เสียในบริกรรมนิมิต ปากช่องจมูก หญิงซ้ายชายขวา ข้างนอกดวงโตเท่าแก้วตา ข้างในดวงโตเท่าเมล็ดพุทธรักษา ใสขาวเหมือนกระจกส่องเงาหน้า หญิงกำหนดปากช่องจมูกซ้าย ชายกำหนดปากช่องจมูกขวา แล้วให้บริกรรมภาวนาประคองบริกรรมนิมิตนั้นไว้ว่า "**สัมมาอะระหัง**" ตรึกถึงดวงที่ใสใจหยุดอยู่กลางดวงที่ใส "**สัมมาอะระหัง**" ตรึกถึงดวงที่ใสใจหยุดอยู่กลางดวงที่ใส "**สัมมาอะระหัง**" ตรึกถึงดวงที่ใสใจหยุดอยู่กลางดวงที่ใส นิ่งอยู่ที่นั่น *นี่ฐานที่ ๑*

ฐานที่ ๒ เลื่อนไปที่เพลาตา หญิงอยู่ซีกข้างซ้าย ชายอยู่ซีกข้างขวา ตรงหัวตาที่มูลตาออก ตามช่องลมหายใจเข้าออกข้างใน แล้วให้บริกรรม ประคองเครื่องหมายที่เพลาตานั้นว่า "**สัมมาอะระหัง สัมมาอะระหัง สัมมาอะระหัง**" ๓ ครั้ง แบบเดียวกัน

แล้วเลื่อนเครื่องหมายตรงลำดับเพลาตาเข้าไปที่กลางกั๊กศีรษะข้างใน ไม่ให้ค่อนซ้ายขวา หน้าหลังล่างบน กลางกั๊กพอดี ที่นี่เรียกว่าฐานที่ ๓ แล้วบริกรรมประคองเครื่องหมายที่กลางกั๊กศีรษะข้างในว่า "**สัมมาอะระหัง สัมมาอะระหัง สัมมาอะระหัง**" ๓ ครั้ง ตรงนี้มีลัทธิพิธี ต้องกลับตาไปข้างหลัง ให้ตาค้างเหมือนคนชักจะตาย เราหลับตาอยู่ ตาช้อนขึ้นข้างบน เหลือบขึ้นข้างบนเหลือบไปๆ จนค้างแน่น ให้ความเห็นกลับไปข้างหลัง แล้วค่อยๆ ให้เห็นกลับเข้าข้างใน พอตาเห็นกลับเข้าข้างใน ก็เลื่อนเครื่องหมายจากฐานที่ ๓ นี้ไปฐานที่ ๔ ที่ปากช่องเพดาน ที่รับประทานอาหารสำลัก อย่าให้ล้ำให้เหลื่อม

พอดี แล้วบริกรรมประคองเครื่องหมายในฐานที่ ๔ นั้นว่า **"สัมมาอะระหัง สัมมาอะระหัง สัมมาอะระหัง"** ๓ ครั้ง

แล้วก็เลื่อนเครื่องหมายจากฐานที่ ๔ ไปฐานที่ ๕ ที่ปากช่องคอ เหนือลูกกระเดือก เหมือนกลางกั๊กปากถ้วยแก้ว ตั้งไว้ปากช่องคอ บริกรรมประคองเครื่องหมายที่ปากช่องคอนั้นว่า **"สัมมาอะระหัง สัมมาอะระหัง สัมมาอะระหัง"** ๓ ครั้ง แล้วเลื่อนเครื่องหมายลงไปฐานที่ ๖ กลางตัวสุดลมหายใจเข้าออก สะดือทะลุหลัง ขวาทะลุซ้าย กลางกั๊กข้างใน ตรงกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ที่ใจหยุดนั่นทีเดียว ตั้งตรงนั้น เอาใจของเราจรดเข้าที่ดวงใสนั้น แล้วบริกรรมภาวนาว่า **"สัมมาอะระหัง สัมมาอะระหัง สัมมาอะระหัง"** ๓ ครั้ง แล้วถอยหลังจากฐานที่ ๖ มาที่เหนือกลางตัวเรานี้ขึ้นมา ๒ นิ้วมือ ฐานนั้นเรียกว่าฐานที่ ๗

ฐานที่ ๗ นั้นมีศูนย์ ๕ ศูนย์ ๑.ศูนย์กลาง ๒.ศูนย์ข้างหน้า ๓.ศูนย์ข้างขวา ๔.ศูนย์ข้างหลัง ๕.ศูนย์ข้างซ้าย ศูนย์กลางคืออากาศธาตุ ศูนย์ข้างหน้าธาตุน้ำ ศูนย์ข้างขวาธาตุดิน ศูนย์ข้างหลังธาตุไฟ ศูนย์ข้างซ้ายธาตุลม เครื่องหมายใสสะอาดตรงช่องอากาศกลาง ตรงนั้นเรียกว่า **"ศูนย์"**

ทำไมถึงเรียกว่า **"ศูนย์"** ? ตรงนั้นเวลาสัตว์ไปเกิด มาเกิดแล้วก็มาอยู่ในที่สิบ อยู่ในกลางดวงนั้น กายละเอียดอยู่ในกลางดวงนั้น เมื่อพ่อแม่ประกอบธาตุกรรมถูกส่วนเข้าแล้ว ก็ตกศูนย์ทีเดียว พอตกศูนย์ก็ลอยขึ้นมาเหนือกลางตัว ๒ นิ้วมือ (เป็นดวงกลมใส) โตเท่าฟองไข่แดงของไข่ไก่ ใสเป็นกระจกส่องเงาหน้านี่มันจะเกิดละ ตรงนั้นเรียกว่าศูนย์ ศูนย์นั้นเป็นสำคัญนัก จะเกิดมาในมนุษย์โลกก็ต้องเกิดด้วยศูนย์นั้น จะไปนิพพานก็ต้องเข้าศูนย์นั้นไปเหมือนกัน จะไปสู่มรรคผลนิพพานก็ต้องเข้าศูนย์นั้นเหมือนกัน แบบเดียวกัน

จะตายจะเกิดเดินตรงกันข้าม ถ้าว่าจะเกิดก็ต้องเดินนอกออกไป ถ้าว่าจะไม่เกิดก็ต้องเดินในเข้าไปกลางเข้าไว้ หยุดเข้าไว้ ไม่คลาดเคลื่อน นี้ตายเกิดอย่างนี้ ให้รู้จักหลักอย่างนี้ เมื่อรู้จักหลักดังนี้แล้วก็รู้ทีเดียว พอรุ่งขึ้นเช้านี้ที่ใจเราวุ่นวายอยู่นี่ มันทำอะไร ? มันต้องการจะเวียนว่ายตายเกิด ถ้าใจเรานิ่งอยู่ในกลางนั้น มันจะเลิกเวียนว่ายตายเกิด เราก็รู้ตัวของเราอยู่ เราไม่ต้องง้อใคร เรารู้แล้ว เราเรียนแล้ว เราเข้าใจแล้ว เราต้องทำใจของเราให้นิ่ง ทำใจให้หยุดอยู่ศูนย์กลางนั่น กลางของกลางๆๆๆ ซ้ายขวา หน้าหลัง ล่างบน นอกใน ไม่ไปเข้ากลางของกลางๆๆ นิ่งแน่นหนักขึ้นพอถูกส่วนเข้าเท่านั้น เห็นดวงใสแจ่มบังเกิดขึ้น เท่าดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์

ดวงนั้นแหละเรียกว่า **ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน** เป็นทางไปของพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ทั้งหมดในสากลโลก ในสากลธรรม พระพุทธเจ้า พระอรหันต์จะเข้าไปสู่นิพพาน ต้องไปทางนี้ทางเดียว ไม่มีทางแตกแยกจากกัน ไปแนวเดียวทางเดียวกันหมด แต่ว่าการไปนั้นบางท่านเร็วบางท่านช้า ไม่เหมือนกัน คำที่ว่าไม่เหมือนกันนี้แหละ ถึงจะได้ชื่อว่าไม่ซ้ำกัน คำว่าไม่ซ้ำกัน เพราะเร็วกว่ากัน ช้ากว่ากัน แล้วแต่นิสัยวาสนาของตนที่สั่งสมอบรมไว้ แต่ว่าทางไปนั้นเป็นทางเดียวกันหมด เป็น**เอกายนมรรค** หนทางเส้นเดียว เมื่อจะไปต้องหยุด นี้ก็แปลก ทางโลกเขาจะไปต้องขึ้นเรือบินเรือยนต์รถยนต์ไป จึงจะเร็วจึงจะถึง แต่ทางธรรมไม่เป็นเช่นนั้น เมื่อจะไปต้องหยุด ถ้าหยุดจึงจะเร็ว จึงจะถึง นี่แปลกอย่างนี้

ฉะนั้นต้องเอาใจหยุดจึงจะเร็ว จึงจะถึง หยุดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ พอหยุดถูกส่วนก็เห็นดวงใส ดวงใสนั่นแหละเรียกว่า**เอกายนมรรค** หรือเรียกว่า **ปฐมมรรค** หรือเรียกว่า**ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน** โตเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ ใจก็หยุดนิ่งอยู่กลางดวงนั้น

พอหยุดนิ่งถูกส่วนเข้าเท่านั้น หยุดในหยุดๆๆ กลางของหยุดเรื่อยเข้าไป กลางของกลางๆๆๆ ที่หยุดนั้น พอถูกส่วนเข้าเห็นดวงอีกดวงหนึ่งเท่าๆ กัน อยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานนั่นเรียกว่า **ดวงศีล** หยุดอยู่กลางดวงศีลนั่น พอถูกส่วนเข้า เห็นอีกดวงหนึ่งเท่าๆ กัน เรียกว่าดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธินั่น พอถูกส่วนเข้า เห็นอีกดวงหนึ่ง เรียกว่า **ดวงปัญญา** ดวงเท่าๆ กัน หยุดอยู่กลางดวงปัญญานั่น พอถูกส่วนเข้า เห็นอีกดวงหนึ่ง เรียกว่า **ดวงวิมุตติ** ใสละเอียดหนักขึ้นไป หยุดอยู่กลางดวงวิมุตตินั่น พอถูกส่วนเข้า เห็นอีกดวงหนึ่ง เรียกว่า **ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ** หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ พอถูกส่วนเข้า เห็นตัวกายมนุษย์ของเราที่นอนฝันออกไปที่ไปเกิดมาเกิด

*เขาเรียกว่า **กายมนุษย์ละเอียด** พอเราไปเห็นเข้าเท่านั้น เราก็รู้ได้ทีเดียวว่า อ้อ กายนี้เวลาฝัน เราเคยเห็นเคยไปกับมัน ในเวลาทำกิจหน้าที่ฝัน เวลาตื่นแล้วไม่รู้มันไปอยู่ที่ไหน บัดนี้เรามาเห็นแล้ว อยู่กลาง**ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ** นั่นเอง.*

อย่ากลัวบุญเลย

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถร ป.ธ. ๙)

เจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร
ประธานสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ท่านสาธุชนทั้งหลาย... รายการธรรมะสำหรับวันนี้ จะได้พูดเรื่อง **"อย่ากลัวบุญเลย"** เพราะคำว่าบุญนั้นเป็นชื่อของความสุข ท่านทั้งหลายคงได้ยินพระท่านพูดหรือเทศน์ว่าอย่ากลัวบุญ เพราะคำว่า**บุญนั้นเป็นชื่อแห่งความสุข**

การที่พระท่านพูดอย่างนี้ก็อาศัยพระบาลีที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกว่า **มาถายิตถะ ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่ากลัวบุญเลย เพราะคำว่าบุญนั้นเป็นชื่อแห่งความสุข

เรื่องนี้ถ้าหากว่าไม่ลึกซึ้งลงไปสักหน่อย ก็จะมองเห็นเป็นเรื่องธรรมดาไปเสียอีกเหมือนกัน แต่ถ้าคิดพิจารณาให้ดีแล้วก็จะเห็นว่าเป็นเรื่องที่เราจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณานึกคิดไว้เสมอๆ เพราะว่าบุญนั้นมันคู่กันกับบาป ถ้ามีบุญบาปก็มา มีบาปบุญก็มา ปนกันอยู่เสมอ

ถ้ายังเป็นปุถุชนอยู่ ยังไม่ข้ามพ้นจากภูมิของปุถุชนอยู่ ก็จะมีทั้งบุญมีทั้งบาป ปนๆ กันไป

เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าตรัสว่าอย่ากลัวบุญเลย ก็คืออย่ากลัวความดี อะไรที่เป็นความดีก็อย่ากลัว

ศีลก็อย่ากลัว สมาธิก็อย่ากลัว ปัญญาหรือวิปัสสนาปัญญาก็อย่ากลัว

ท่านก็อย่ากลัว ศีลก็อย่ากลัว แล้วก็ภาวนาก็อย่ากลัว บางคนนั้นกลัวศีล กลัวว่าจะรักษาไม่ได้เต็มทุกข้อ หรือว่าคิดไปเองคิดว่าเรารักษาไม่ได้ทุกข้อก็อย่ารักษาเลย คนโบราณท่านจึงพูดว่า**มีศีลขาดดีกว่าไม่มีศีล** คือหมายความว่ารับศีลห้านั้นขาดไปเสียสองข้อ สามข้อ แต่ยังดีกว่าคนที่ไม่ได้รักษาศีลเลย หรือไม่รับศีลเลย อย่างนั้นก็คือคนกลัวนั่นเอง กลัวศีล

คนที่ศีลขาดแล้วก็สมาทานได้อีก ไม่ใช่ว่าประมาท แต่ว่าบางครั้งบางคราวเป็นปุถุชนอยู่ ยังเป็นคนธรรมดาสามัญอยู่ พลั้งพลาดไปผิดพลาดไป หรือว่ามีสิ่งจงใจจนกระทั่งว่าต้องทำอย่างนั้น ถ้าต้องทำอย่างนั้นก็กลับมาคิดเสียใหม่ คือทำไปในส่วนที่เป็นบาปก็กลับมาคิดเสียใหม่ว่าที่ทำไปแล้วนั้นเป็นบาปแน่ ไม่ดีแน่ แล้วหันมาพอใจในส่วนที่เป็นบุญเป็นกุศล เป็นความดี

เรื่องบุญ กุศล คุณความดีนั้น พระพุทธเจ้าตรัสไว้หลายแห่งไม่ใช่ในที่นี้อย่างเดียว ว่า...*อย่ากลัวบุญ ให้ยินดีอยู่ในบุญ ให้ใจจดจ่ออยู่กับบุญ* มีมากมายหลายแห่ง เพราะว่าศาสนานี้สอนแต่เรื่องบุญ เรื่องกุศลทั้งนั้น แต่ไม่ใช่หมายความว่ามัวเมาในเรื่องบุญกุศล คิดที่จะทำบุญก็มัวเมา คิดที่จะบำเพ็ญบุญก็มัวเมา อย่างนั้นไม่ถูก

บางคนมัวเมาในบุญ ในกุศลก็ไม่ดีเหมือนกัน จึงไม่ควรที่จะมัวเมา แต่ต้องเข้าใจให้ได้ว่าคำว่าบุญนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ต้องกลัว แต่ว่าเราไม่กลัวอย่างชนิดที่ถูกต้อง คือมีความรักอยู่ในบุญ มีความสนใจอยู่ในบุญ มีความเอาใจใส่อยู่ในบุญ แต่สิ่งไรที่ไม่เป็นบุญแล้วก็ไม่เอาใจใส่ไม่สนใจ ถึงจะมีมาถึงตัวเข้าแต่ก็พยายามหักห้ามอย่าให้จิตใจไปยินดีอย่างที่พระพุทธเจ้าว่า อย่าให้จิตใจยินดีในบาป ถ้าจิตใจยินดีในบาปเสียแล้ว บุญกุศลนั้นเกิดขึ้นได้ยาก

อย่างที่เคยพูดมาแล้วว่าบางคนนั้นแม้แต่พูดคำให้ไพเราะพูดคำให้ดี พูดคำให้ไม่เป็นบาปเป็นอกุศล ก็พูดไม่ได้ นั่นก็เพราะอะไร ก็เพราะเหตุที่ไปยินดีในส่วนที่บาป พอยินดีในส่วนที่เป็นบาป จิตใจก็คุ้นกับสิ่งที่บาป พอจิตใจคุ้นมากเข้า มากเข้า สิ่งที่เป็นบุญก็ห่างออกไปทุกทีๆ ก็ยินดีอยู่แต่ในส่วนที่เป็นบาป แล้วก็กลัวในสิ่งที่เป็นบุญ เพราะว่าถ้าหากว่าจิตคุ้นอยู่กับความไม่ดีความดีนั้นก็ไม่ค่อยจะคุ้นอย่างที่เห็นๆ กันอยู่โดยทั่วไป

ท่านทั้งหลายได้ฟังแล้วก็คงจะทราบว่าอาการที่กล่าวมานี้ปรากฏอยู่ทุกๆ วัน ที่เราเห็นกันอยู่ ที่เราเห็นคนนั้นทำบาป เราเห็นคนนั้นทำบุญ เราเห็นคนนั้นทำความดี เราเห็นคนนั้นรักษาศีล เราเห็นคนโน้นให้ทาน เราเห็นคนนั้นชอบเจริญสมาธิ นี่เราก็เห็นอยู่เสมอๆ

แต่ในขณะเดียวกัน คนที่เป็นบาปเราก็เห็นอยู่เสมอเหมือนกัน บางคนเวลาแทนที่จะเอามาให้เป็นบุญเป็นกุศล ก็เอาเวลาไปใช้เสียในทางที่เป็นบาป ในทางที่เป็นอกุศล ไม่มีจิตใจเป็นบุญ ไม่มีจิตใจเป็นกุศล เวลาหมดไปด้วยบาป เวลาหมดไปด้วยอกุศล

พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงประสงค์ที่จะให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เราต้องการ จึงตรัสว่า **คำว่าบุญนั้นเป็นชื่อของความสุข** หรือความสุขที่จะเกิดขึ้นได้ ก็ต้องมีบุญ ไม่มีบุญแล้วความสุขก็เกิดขึ้นไม่ได้

สุขกายก็ดี สุขใจก็ดี ก็ต้องมาแต่บุญทั้งนั้น ถ้าไม่มีบุญแล้วก็เกิดขึ้นไม่ได้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า **คำว่าบุญนั้นเป็นชื่อแห่งความสุข**นั่นเอง

เพราะว่าถ้าพูดถึงความสุขแล้ว ทุกคนก็เข้าใจว่าทำอย่างไรเราจึงจะได้มีความสุข รักสุขด้วยกันทั้งนั้น เกลียดทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น แต่บางทีทั้งๆ ที่รัก แต่ก็ทำไม่ถูก บางทีทั้งๆ ที่เกลียดก็ทำไม่ถูก ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรจึงจะเป็นอันว่าเกลียด ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรจึงจะเป็นอันว่ารัก ทำไปทำมาก็กลายเป็น*รักบาปเกลียดบุญ* ไม่ใช่ *รักบุญเกลียดบาป* ตรงกันข้ามเสีย

นี่แหละท่านทั้งหลาย เรื่องของธรรมดาสามัญ ชั้นธรรมดานี่แหละ แต่เป็นเรื่องที่เรามองไม่เห็น เส้นผมบังภูเขา หนวดเต่าเขากระต่าย เรามองไม่เห็นว่าเป็นอย่างไร อย่างนี้ก็มีมาก

ในปัจจุบันนี้ยิ่งมีมากเข้าๆ เพราะอะไร เพราะว่าสิ่งต่างๆ ในโลกมีมากขึ้น สิ่งโน้นบ้าง สิ่งนี้บ้าง สิ่งนั้นบ้าง เมื่อเป็นอย่างนี้ก็เป็นเหตุให้บุคคลไม่มีโอกาส ไม่มีเวลาที่จะมานึกว่าบุญเป็นอย่างไร บาปเป็นอย่างไร

คนที่อยู่ในชนบทยังดีด้วยซ้ำไป บางที่ไม่มีสิ่งต่างๆ มากมาย เขาก็ได้คิดไปในเรื่องบุญเรื่องกุศลมาก แต่ถึงอยู่ในชนบทก็เหมือนกัน ถ้าว่าไม่สนใจแล้วก็มัวแต่จะเป็นบาปอย่างเดียว เป็นบาปจนกระทั่งไม่รู้ตัวจะเป็นบุญได้อย่างไร หรือว่าบุญจะเกิดขึ้นกับตัวเองได้อย่างไร

ที่จริงบุญนั้นไม่ใช่อยู่ที่อื่น อยู่ที่ตัวเอง บุญนั้นเกิดขึ้นจากการทำ การพูด และความคิดนั่นเอง ไม่ใช่มาจากที่อื่นที่ไหน ไม่ใช่หลั่งไหลมาอย่างนั้นอย่างนี้ ก็เกิดจากการกระทำของตนเอง เกิดขึ้นที่ตนเอง ตนเองเป็นแดนเกิดของบุญของกุศล

ในขณะเดียวกัน ตนเองนั่นแหละเป็นแดนเกิดแห่งบาปแห่งอกุศล ที่ไม่ดีก็อาศัยร่างกายนี้ ที่ดีก็อาศัยร่างกายนี้ ร่างกายนี้เป็นแหล่งที่เกิด แต่ว่าที่เกิดดีต้องอาศัยการพิจารณาใคร่ครวญ หรือจะพูดแบบชนิดที่กำปั้นทุบดินให้คลุมไปหมดว่า ต้องมีสติสัมปชัญญะ ถ้าพูดอย่างนี้แล้วก็คลุมหมดว่า ถ้ามีสติแล้วเราก็ไม่ทำบาป ถ้าเรามีสัมปชัญญะเราก็ไม่ทำบาป มีสัมปชัญญะก็คือมีปัญญา มีสติ นั้นก็เข้าใจกันแล้ว

บางคนอาจจะแย้งขึ้นมาได้ว่า คนทำบาปทำไมจึงจะไม่มีสติ เขาก็มีสติเหมือนกันแต่ว่าเขาทำบาป สติอย่างนั้นไม่ใช่ *สัมมาสติ* เป็น *มิจฉาสติ*

พระพุทธเจ้าก็ตรัสเหมือนกันว่า การระลึกได้นั้น ระลึกได้ที่ผิดก็มี ระลึกได้ที่ถูกก็มี ถ้าหากว่าเป็นฝ่ายดีเรียกว่า**สัมมาสติ** อยู่ในองค์ของมรรคแปดประการ ถ้าหากว่าเป็นฝ่ายไม่ดี เรียกว่า**มิจฉาสติ** เป็นฝ่ายเสีย เป็นมิจฉาคือผิด ไม่ถูกต้อง ไม่ดีไม่งาม

ท่านสาธุชนทั้งหลายก็ย่อมจะพิจารณาเห็นได้ว่าคนเราโดยมากนั้น เราไม่ค่อยได้คิดว่าสติของเราถูก สติของเราผิด สติของเราไม่ดีไม่งามอย่างไร ไม่ค่อยได้นึก นึกไม่ทัน การนึกไม่ทันอย่างนี้แหละเป็นเหตุที่จะให้เราจะต้องพบกับสิ่งที่เป็นบาปอยู่เรื่อยๆ เพราะฉะนั้นจึงควรพิจารณาใคร่ครวญให้ดีไว้เสมอ

อย่าหลงใหล อย่าเข้าผิดไปว่าบุญนั้นอยู่ที่นั่นอยู่ที่นี่ ต้องเข้าใจให้ได้ว่าเกิดเป็นบุญเป็นกุศลขึ้นมาก็เพราะตัวเรานั่นเอง ตัวเราเป็นผู้ทำให้บุญเกิดขึ้น ตัวเราเป็นผู้ทำให้บุญงอกงามขึ้นในชีวิตจิตใจของเรา

คนที่มีบุญงอกงามขึ้นแล้วก็เป็นเหตุที่จะให้มีความบันเทิงใจอยู่ในบุญเสมอๆ แล้วจิตใจก็จะไม่วอกแวก ไม่วอกแวกไปในทางบาป ไม่คิดเล่นการพนัน ไม่คิดขโมยของเขา ไม่คิดประพฤติผิดในกาม ไม่คิดที่จะพูดมุสาวาท ไม่คิดที่จะทำลายล้างผลาญทำลายชีวิตของกันและกัน ตลอดถึงชีวิตของสัตว์เล็กสัตว์น้อย ที่เป็นได้อย่างนั้นก็เพราะการนึก การคิด การพิจารณานั่นเอง

บางคนนั้นถ้าหากว่าได้เบียดเบียนคนอื่นรู้สึกว่าสบายใจ แม้แต่คิดเบียดเบียนคนอื่นก็สบายใจเสียแล้ว เป็นบาปเป็นอกุศลก็ไม่ทราบ จะไปทราบได้อย่างไร เพราะว่ารู้สึกสบายใจแล้ว ในเมื่อได้คิดเบียดเบียนคนอื่น คิดทำให้คนอื่นลำบาก คิดทำให้คนอื่นเขาได้รับความทุกข์แล้วสบายใจ ตัวเองสบายใจก็นึกว่าเป็นบุญแล้ว เป็นกุศลแล้ว สมใจแล้ว สมใจของเราแล้ว เราดีแล้ว เราสมปรารถนาแล้ว

นี่แหละเรียกว่า*เห็นกงจักรเป็นดอกบัว* ไม่เป็นมาในทางที่เป็นบุญเป็นกุศล เห็นกงจักรเป็นดอกบัว กงจักรนั้นถ้าถูกเข้าทีไรก็เลือดไหลเจ็บช้ำ แต่ว่าดอกบัวนั้นเป็นของหอมรื่นระรื่นกลิ่น ทำให้สบายใจ แต่เรากลับไปเอากงจักรมาดม ไม่เอาดอกบัวมาดม เอากงจักรมาดมก็ได้รับโทษ เอาดอกบัวมาดมก็ได้รับคุณ ตรงกันข้าม

ดังนั้นที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า **อย่ากลัวบุญเลย** ต้องนึกให้ดีเสมอว่าอย่ากลัวบุญนั้นเราจะทำอย่างไร เราจึงจะไม่กลัวบุญ เราต้องพยายามที่จะพิจารณาแล้วพยายามที่จะทำ ทำอยู่ในศีล ทำอยู่ในทาน

ทำอยู่ในทาน ทำอยู่ในศีลขั้นต้นๆ แล้วค่อยขยับให้สูงขึ้นไปเรื่อยๆ ถ้าทำอย่างนี้แล้วก็เรียกว่าไม่กลัวบาป ไม่กลัวบาปแล้วก็จะได้รับผลแห่งบุญตามที่เราต้องการ ตามที่เราปรารถนา

คนที่ปรารถนาบุญต้องทำบุญ!

ปรารถนาบุญแต่ว่าไม่ทำนั้นก็ย่อมไม่เกิดขึ้น บุญย่อมไม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า...

บุญก็ดี บาปก็ดี ย่อมมีแก่ผู้ทำ
บุญก็ดี บาปก็ดี ย่อมไม่มีแก่ผู้ที่ไม่ทำ

คือจะเป็นบุญก็ดี จะเป็นบาปก็ดี ต้องมีแก่ผู้ทำเท่านั้น ใครทำคนนั้นได้ นี่เป็นหลักที่สากลทั่วๆ ไป ใครๆ ก็ทราบกันอยู่ เหลือแต่ว่าเราจะพิจารณากันอย่างไรจึงจะมองเห็น นี่เป็นเรื่องง่ายๆ เป็นเรื่องธรรมดา ยกมากล่าวในวันนี้ เวลานี้สมควร

เวลาสำหรับการบรรยายในวันนี้ได้สิ้นสุดลง ขอความสุขสวัสดีจงมีแก่ท่านสาธุชนทุกท่าน.

ประวัติ... วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถร ป.ธ.๙)

รวบรวม และเรียบเรียง

วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร เป็นวัดโบราณ เดิมเรียกชื่อว่า วัดสะแก มามีตำนานเนื่องในพระราชพงศาวดาร เมื่อปีขาลจัตวาศก จุลศักราช ๑๑๔๔ พุทธศักราช ๒๓๒๕

ปัจจุบันเป็น *พระอารามหลวงชั้นโท* ชนิด*ราชวรมหาวิหาร* ตั้งอยู่แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

เขตด้านตะวันออก จดคลอง ซึ่งแยกจากคลองมหานาคตอนเหนือสะพาน โค้งผ่านไปทางวัดจักรวรรดิราชาวาส ปัจจุบันคลองนี้ถูกถมไปแล้ว

เขตวัดด้านตะวันตก จดคลองโอ่งอ่าง

เขตวัดด้านเหนือ จดคลองมหานาค

เขตวัดด้านใต้ มีคูวัดซึ่งขุดจากคลองโอ่งอ่าง เลียบเสนาสนะสงฆ์ ไปจดกับคลองด้านตะวันออก ปัจจุบันคูนี้ถูกถมไปแล้ว

พระราชทานนามใหม่

วัดสระเกศ เป็นวัดโบราณดังกล่าวข้างต้น มีข้อความปรากฏตามตำนานว่าเป็นวัดเก่าแก่ สร้างมาแต่สมัยโบราณ สันนิษฐานว่าจะได้สร้างมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมมีชื่อว่า **"วัดสะแก"** เพิ่งมาเปลี่ยนเป็น**วัดสระเกศ** เมื่อสมัยรัชกาลที่ ๑ ตอนที่ได้สร้างกรุงเทพมหานครครั้งแรก

มีปรากฏตามพระราชพงศาวดารว่า เมื่อจุลศักราช ๑๑๔๕ เบญจศก ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๒๖ นั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้โปรดให้ลงมือก่อสร้างพระนคร รวมทั้งพระบรมมหาราชวัง และพระราชวังบวรสถานมงคล ได้รวมผู้คนให้ขุดคลองรอบเมือง ตั้งแต่บางลำภู เรื่อยไปจนจดแม่น้ำด้านใต้ ตอนเหนือวัดจักรวรรดิราชาวาส แล้วโปรดให้ขุดคลองหลอด

และขุดคลองใหญ่เหนือวัดสะแก อีกคลองหนึ่ง พระราชทานนามว่า ***คลองมหานาค*** เพื่อให้เป็นที่สำหรับประชาชนชาวพระนครได้ลงประชุมเล่นเพลง และสักวาในเทศกาลฤดูน้ำเหมือนอย่างครั้งกรุงศรีอยุธยา

และวัดสะแกนั้น เมื่อขุดคลองมหานาคแล้ว พระราชทานเปลี่ยนนามใหม่ว่า **"วัดสระเกศ"** และทรงปฏิสังขรณ์วัดสระเกศทั้งพระอาราม ตั้งต้นแต่พระอุโบสถตลอดถึงเสนาสนะสงฆ์ และขุดคลองรอบวัดด้วย

คำว่า **"สระเกศ"** นี้ตามรูปคำก็แปลว่าชำระ หรือทำความสะอาดพระเกศานั่นเอง

มูลเหตุที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระราชทานเปลี่ยนชื่อวัดสะแกเป็นวัดสระเกศนี้ มีหลักฐานที่ควรอ้างถึงคือ พระราชวิจารณ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องจดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี ข้อ ๑๑๖ ว่า

"รับสั่งพระโองการตรัสวัดสะแกให้เรียกวัดสระเกศ แล้วบูรณะปฏิสังขรณ์ เห็นควรที่ต้นทางเสด็จพระนคร" ทรงพระราชวิจารณ์ไว้ว่า "ปฏิสังขรณ์วัดสะแกและเปลี่ยนชื่อเป็นวัดสระเกศเอามากล่าวปนกับวัดโพธิ์ เพราะเป็นต้นทางที่เสด็จเข้ามาพระนคร มีคำเล่าๆ กันว่า เสด็จเข้าโขลนทวาร สรงพระมุรธาภิเษกตามประเพณี กลับจากทางไกลที่วัดสะแกจึงเปลี่ยนนามว่าวัดสระเกศ"

และยังมีลายพระหัตถ์สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพทูลสมเด็จกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ในสาสน์สมเด็จ ฉบับลงวันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๕ เรื่องเกี่ยวกับวัดสระเกศ ที่น่ารู้อย่างหนึ่งว่า

"ชื่อวัดสระเกศดูถือว่าเป็นชื่อสำคัญทางมณฑลอีสานมีเกือบทุกเมือง แต่เขาเรียกว่า "วัดศรีสระเกศ" วัดสระเกศในกรุงเทพฯ นี้เดิมชื่อว่า "วัดสระแก" มีเรื่องตำนานว่าเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เสด็จกลับจากเมืองเขมรเข้ามาเสวยราชย์ประทับทำพิธีพระกระยาสนานที่วัดสระเกศแล้ว จึงเดินกระบวนแห่เสด็จมายังพลับพลาหน้าวัดโพธาราม (ปัจจุบันคือวัดพระเชตุพน) อันเป็นท่าเรือข้ามไปยังพระราชวังธนบุรี เมื่อทรงสร้างเป็นพระอารามหลวงในรัชกาลที่ ๑ จึงโปรดให้เป็นนามวัดสระเกศ

พระธรรมทานาจารย์ (จุ่น) เคยบอกหม่อมฉันว่า พระในวัดสระเกศบอกเล่าสืบกันมาว่าสระที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ สรงน้ำนั้น โปรดฯ ให้ถมเสียแล้วสร้างการเปรียญขึ้นตรงนั้น อยู่ทางข้างตะวันออกของกุฏิหมู่ใหญ่อันเป็นที่อยู่ของพระราชาคณะบัดนี้

ในตำนานของวัดสระเกศนี้ได้กล่าวไว้ว่า *"เมื่อปีขาล จัตวาศก จุลศักราช ๑๑๔๔ ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๒๕ เมื่อครั้งกรุงธนบุรีเกิดจลาจลขึ้น ในเวลานั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เสด็จดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เสด็จดำรงพระยศเป็นเจ้าพระยาสุรสีห์พิษณวาธิราช เสด็จยกกองทัพไปทำการสงครามที่กรุงกัมพูชา ทั้งสองพระองค์เมื่อได้ทรงทราบว่าเกิดจลาจลขึ้นในกรุงธนบุรี จึงเสด็จยกกองทัพกลับมา พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จเข้าโขลนทวารประทับสรงมุรธาภิเษกที่วัดสะแก เมื่อ ณ วันเสาร์ เดือน ๕ แรม ๙ ค่ำ ปีขาล จัตวาศก จุลศักราช ๑๑๔๔ ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๒๕ ประทับอยู่เป็นเวลา ๓ วัน แล้วเสด็จจากพลับพลาวัดสะแก โดยกระบวนทางสถลมารค ไปประทับ ณ หน้าวัดโพธาราม (ปัจจุบันคือวัดพระเชตุพน) เสด็จลงเรือพระที่นั่งข้ามไปยังพระราชวังธนบุรี ทรงระงับดับยุคเข็ญในพระนครเรียบร้อยแล้ว เหล่าเสนาอำมาตย์ผู้ใหญ่ทั้งปวง เชิญเสด็จขึ้นผ่านพิภพปราบดาภิเษกประดิษฐานพระบรมราชจักรีวงศ์ ดำรงรัฐสีมาเป็นใหญ่ในสยามประเทศสืบมา*

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า ทรงย้ายพระนครมาสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ข้างฝั่งตะวันออก เมื่อสร้างพระราชวังในพระนครใหม่ จึงโปรดให้สร้างวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร

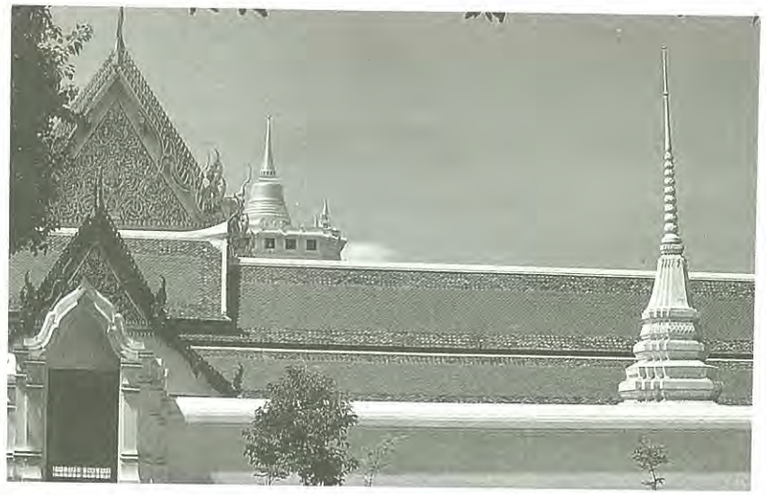

แก้วมรกต อันเป็นสิริมิ่งขวัญสำหรับพระนคร และเมื่อสร้างวัดพระศรีรัตนศาสดารามนั้น ทรงพระราชดำริว่าระฆังที่วัดสะแกเสียงไพเราะไม่มีระฆังอื่นจะเสมอ สมควรเอามาไว้ในวัดสำคัญสำหรับพระนคร จึงโปรดให้เอาระฆังที่วัดสะแกมาแขวนไว้ที่หอระฆังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม สำหรับตีย่ำเช้าเย็น ยังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้"

วัดสระเกศได้เป็นวัดสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชาติไทย และเกี่ยวกับพระบรมราชจักรีวงศ์มาแต่ต้น จึงเป็นอารามหลวงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ เป็นต้นมาได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์เป็นจำนวนมาก ปฏิสังขรณ์ก่อสร้างถาวรวัตถุ และเสนาสนะสงฆ์สืบมาโดยลำดับ

พุทธาวาส สังฆาวาส

วัดนี้อาจแบ่งเป็น ๒ เขต คือ

ทางด้านเหนือของวัดเป็นที่ตั้งบรมบรรพต พระวิหารพระอัฏฐารส และบริเวณพระอุโบสถ จัดเป็นพุทธาวาส

ส่วนทางด้านใต้ของเขตพุทธาวาสมีถนนคั่นเป็นเสนาสนะสงฆ์ ที่อยู่ของพระภิกษุสามเณร จัดเป็นสังฆาวาส

จะเห็นได้ว่า วัดสระเกศมีเขตที่แบ่งไว้อย่างเหมาะสม และสวยงาม

บรมบรรพต

บรมบรรพต นี้ โดยมากเรียกกันว่า ***ภูเขาทอง*** สร้างเป็นรูปภูเขา มีพระเจดีย์อยู่บนยอด มีบันไดเวียนเป็นทางขึ้นไปถึงพระเจดีย์ ๒ ทาง คือ ด้านเหนือทางหนึ่ง ด้านใต้ทางหนึ่งสำหรับขึ้นและลงคนละทาง เพื่อสะดวกในเวลาเทศกาล และยังมีบันไดตรง ด้านใต้อีกทางหนึ่ง แต่บันไดตรงได้รื้อเสีย เมื่อคราวบูรณะปฏิสังขรณ์ พ.ศ. ๒๔๙๓

ฐานโดยรอบ วัดได้ ๘ เส้น ๕ วา ส่วนสูง ๑ เส้น ๑๙ วา ๒ ศอก

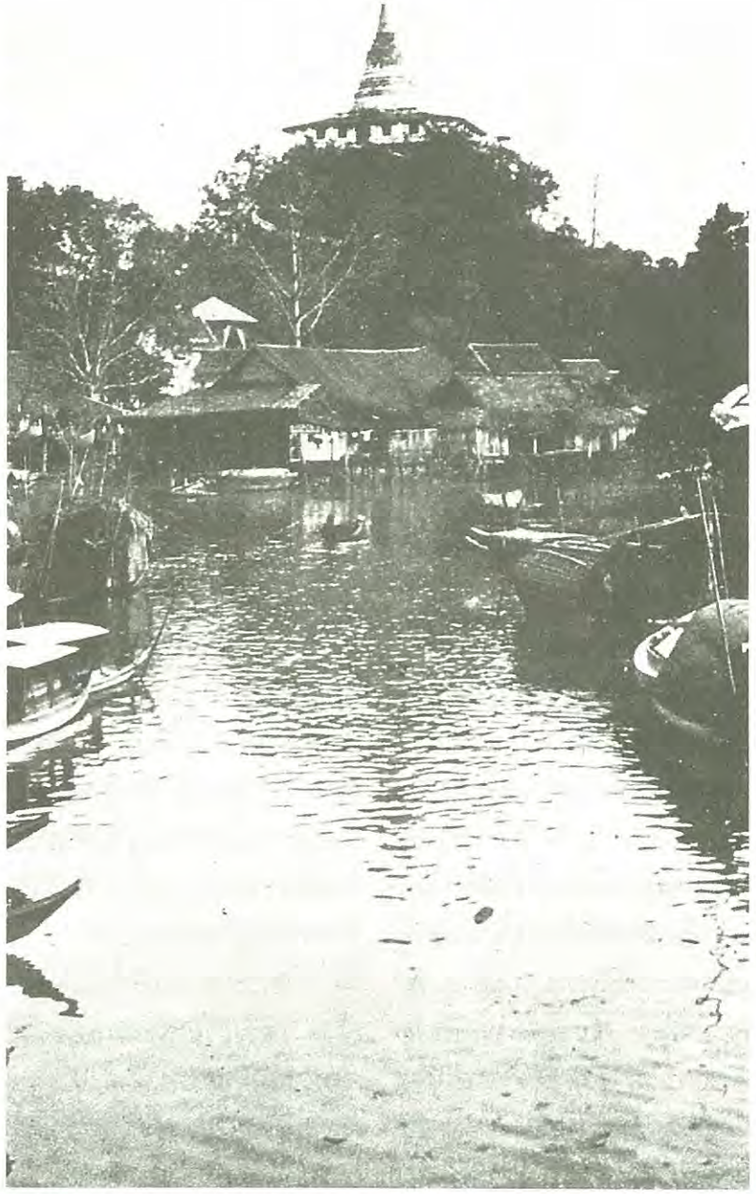

บรมบรรพต (ภูเขาทอง) เมื่อ ๑๐๐ ปีที่แล้ว
คลองที่เห็นคือคลองรอบกรุง ภาพนี้ถ่ายจากสะพานผ่านฟ้าลีลาศ

บรมบรรพตนี้ นับว่าเป็นปูชนียสถานอันสำคัญทางพระพุทธศาสนาแห่งหนึ่ง และเป็นสมบัติทรงคุณค่าของชาติอีกด้วย

การสร้างภูเขาทอง ในรัชกาลที่ ๓

การสร้าง**บรมบรรพต**นี้ ได้เริ่มขึ้นในรัชกาลที่ ๓ ด้วยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์จะสร้างพระเจดีย์ให้เหมือนอย่างวัดภูเขาทองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งที่วัดภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้น ตั้งอยู่ที่ชายทุ่ง มีพระเจดีย์อยู่องค์หนึ่ง เป็นที่สำหรับชาวพระนครศรีอยุธยาลงไปประชุมเล่นเพลง และสักวา ในเทศกาลประจำปี จุดประสงค์เดิมก็เพื่อจะไปนมัสการพระเจดีย์ ในปัจจุบันนี้ก็ยังมีการประชุมรื่นเริงโดยทางเรือกันอยู่ ทรงพิจารณาเห็นว่าที่ที่วัดสระเกศเป็นสถานที่เหมาะสม มีลำคลองล้อมรอบเหมือนอย่างวัดภูเขาทองกรุงศรีอยุธยา จึงโปรดให้สมเด็จพระบรมมหาพิชัยญาติ (ทัต บุนนาค) ครั้งยังเป็น *พระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา* เป็นแม่กองสร้าง แต่เนื่องจากพื้นที่ตอนนั้นเป็นสถานที่ติดกับชายคลองมหานาค พื้นดินตอนนั้นเป็นที่ลุ่ม ดินจึงอ่อนมาก ทานน้ำหนักพระเจดีย์ที่ก่อขึ้นไปไว้ไม่ไหว จึงได้ทรุดลงมาทุกครั้ง จำต้องหยุดการก่อสร้าง พระเจดีย์นั้นจึงค้าง เป็นแต่เพียงกองอิฐ ภายหลังต้นไม้ขึ้นปกคลุมรกรุงรังอยู่

เมื่อแรกลงมือสร้าง พระราชทานนามว่า **พระเจดีย์ภูเขาทอง** มีจดหมายเหตุเรื่องนี้อยู่ในพระราชพงศาวดาร รัชกาลที่ ๓ ที่เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ เรียบเรียงไว้ดังนี้

"วัดสระเกศ นั้น โปรดให้พระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษาเป็นแม่กองทำพระปรางค์ใหญ่องค์หนึ่ง ฐานเป็นไม้สิบสอง ด้านหนึ่งยาว ๕๐ วา ขุดรากลึกลงไปถึงโคลน แล้วเอาหลักแพทั้งต้นเป็นเข็มห่มลงไปจนเต็มที่ แล้วเอาไม้ซุงทำเข็มและปูเป็นตาราง แล้วเอาศิลาแรงก่อขึ้นมาเกือบเสมอดิน จึงก่อด้วยอิฐ ในระหว่างองค์พระนั้นเอาศิลาก้อนซึ่งราษฎรเก็บมาขายบรรจุลงไปจนเต็มการก่อขึ้นไปถึงทักษิณที่สอง ศิลาที่บรรจุข้างในกดหนักลงไปจนทรุดลงไปถึง ๙ วา อิฐที่ก่อหุ้มข้างนอกนั้นก็แตกร้าวรอบไปทั้งองค์ ของนี้ไม่ทลาย ก็เพราะทรุดกลางลดดันลงไป พระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา ให้ขุดริมฐานพระขึ้นชัณสูตรดู ก็พบหัวไม้ระเบิดขึ้นมาหมด จึงโปรดเกล้าฯ ให้ขอแรงพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางข้าราชการที่ตามเสด็จพระราชทานกฐิน ผู้คนยังพรักพร้อมอยู่ ให้ฝังเสาหลักแพเป็นหลักมั่น กันข้างนอกให้แน่นเป็นชั้น กั้นฐานพระปรางค์มิให้ดินถีบออกไป สิ้นไม้หลักแพหลายพันต้น แล้วก็จัดการก่อแก้ไขที่ทรุดหนักลงอีก ๓ วา เห็นว่าจะแก้ไขไม่ได้แล้ว ก็เลิกการนั้นเสีย จึงทำแต่การอื่นต่อไป"

การสร้างบรมบรรพต ในรัชกาลที่ ๔

ต่อมาในรัชกาล**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** เมื่อปีชวด พุทธศักราช ๒๔๐๗ ได้โปรดให้*กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาศ* เป็นแม่กองทำบรมบรรพตที่ท้องสนามหลวง เป็นภูเขาใหญ่สูง ๑๓ วา มณฑปสูง ๗ วา รวม ๒๐ วา เป็นที่ไว้พระบรมอัฐิ แล้วมีมณฑปน้อยอีก ๔ ทิศ เป็นที่ไว้พระอัฐิกรมพระราชวังบวรบ้าง พระบรมวงศ์ผู้ใหญ่บ้าง มีศาลาช่อฟ้าบนยอดเขา ต่อเนื่องมณฑปลงมาเป็นที่พระสงฆ์สดับปกรณ์และฉันด้วย มีพระที่นั่งทรงธรรมใหญ่อยู่ใกล้บรรพต มีศาลารายล้อมภูเขาแทนสามสร้าง ภูเขานั้นทำวิจิตร มีรูปภาพและเครื่องจักรกลไกต่างๆ เกณฑ์เจ้าต่างกรม ทำภูเขาน้อยอีก ๔ ทิศ ประกวดประขันกัน แล้วขอแรงเจ้าต่างกรมที่ไม่ถูกเกณฑ์ และพระราชาคณะขอทำเก๋งมีเครื่องจักรกลไกในเก๋งต่างๆ ตั้งล้อมภูเขาออกไปอีกชั้นหนึ่ง มีรูปสัตว์และระทาสูง ๑๒ วา มีราชวัตรฉัตรธง เครื่องประดับและเครื่องเล่นเหมือนอย่างพระบรมศพอย่างใหญ่ทุกสิ่งทุกประการ

โปรดเกล้าฯ ให้เอารูปราชสีห์ไปตั้งให้ราษฎรดูด้วย แล้วได้เชิญพระพุทธรูปตั้งกระบวนแห่แต่หน้าพระที่นั่งดุสิตารมย์ออกไปสมโภชที่บรมบรรพตเสร็จ แล้วเชิญพระพุทธรูปแห่กลับเข้าพระราชวัง

เนื่องในการสร้างบรมบรรพตครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชปรารภถึงพระปรางค์ใหญ่องค์หนึ่งที่วัดสระเกศ ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างค้างไว้ ทรงพระราชดำริว่าของใหญ่ไม่ควรจะทิ้งไว้ให้เป็นกองอิฐอยู่ จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระยาศรีพิพัฒน์ (แพ บุนนาค) ผู้เป็นบุตรสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ (ทัต บุนนาค) ผู้เป็นแม่กองสร้างในรัชกาลที่ ๓ นั้น เป็นแม่กองสร้างในรัชกาลของพระองค์ และโปรดให้พระยาราชสงคราม เป็นนายช่างกระทำซ่อมแปลงภูเขา ก่อพระเจดีย์ขึ้นไว้บนยอด

ครั้นในเดือน ๖ ปีฉลู พุทธศักราช ๒๔๐๘ ได้เสด็จไปวางศิลาฤกษ์ทำการซ่อมแซมต่อมาจนตลอดรัชกาล โปรดให้เปลี่ยนนามพระเจดีย์ภูเขาทองใหม่ว่า **"บรมบรรพต"** ตามนามบรมบรรพต ที่เคยสร้างในท้องสนามหลวงครั้งนั้น

การสร้างต่อ ในรัชกาลที่ ๕

การซ่อมบรมบรรพตยังค้างมาทำสำเร็จรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และในรัชกาลนี้โปรดให้ตัดถนนสระประทุมต่อจากถนนบำรุงเมืองให้ทำสะพานมหาดไทยอุทิศและถนนบริพัตร ต่อจากถนนสระประทุม เข้าไปถึงลานบรมบรรพตด้วยสายหนึ่ง ต่อมาเมื่อตัดถนนจักรพรรดิต่อถนนวรจักร โปรดให้ถมคลองข้างหน้าวัดทำถนนและกำแพงวัด หน้าวัดออกถนนใหญ่

ได้ในครั้งนั้น แล้วโปรดให้ทำสะพานข้ามคลองข้างหลังวัดต่อจากถนนสระประทุมเข้าในลานบรมบรรพตอีกสายหนึ่ง

บรมบรรพตนี้ ต้องใช้เวลาสร้างถึง ๓ รัชกาล จึงได้สำเร็จเรียบร้อย

การทรงบรรจุ พระบรมสารีริกธาตุ ครั้งที่ ๑

ในรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ๒ คราว คือคราวแรกโปรดให้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุที่ได้ในพระบรมราชจักรีวงศ์ มีกระบวนแห่ออกจากพระมหาราชวัง ไปประดิษฐาน ณ โรงพระราชพิธีที่บรมบรรพต วัดสระเกศ ในวันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีฉลู นพศก จุลศักราช ๑๒๓๙ ตรงกับพุทธศักราช ๒๔๒๐ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในพระเจดีย์ใหญ่บนบรมบรรพต

การทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ครั้งที่ ๒

การบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ครั้งที่ ๒ นั้น มีเรื่องว่าเมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๑ *มิสเตอร์วิลเลียม แคลกตัน* เป็นชาวอังกฤษ ได้ขุดพบอัฐิธาตุในพระสถูป ณ ที่ใกล้ตำบลปิปราหวะ ตั้งอยู่ปลายแดนเนปาล คือเมืองกบิลพัสดุ์ มีอักษรจารึกเป็นอย่างเก่าที่สุดในอินเดียบอกว่า เป็นพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า คือส่วนที่กษัตริย์ศากยราชในกรุงกบิลพัสดุ์ได้รับแบ่งปันในเวลาที่ถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ

เวลานั้น *มาเควสเคอสัน* เป็นอุปราชครองอินเดียอยู่ แต่ก่อนเคยอยู่ที่กรุงเทพฯ มีความคุ้นเคยกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ปรารภว่าสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินที่เป็นพุทธศาสนูปถัมภก มีอยู่ในโลกปัจจุบันนี้ แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์เดียว มีความประสงค์จะถวายพระบรมสารีริกธาตุนั้นแด่พระองค์

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้*เจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม เปรียญ)* แต่ครั้งยังเป็นพระยา*สุขุมนัยวินิต* เป็นผู้แทนประเทศไทย ออกไปเชิญพระบรมสารีริกธาตุนั้น

และครั้งนั้นพวกที่นับถือพระพุทธศาสนาในนานาประเทศ คือ ญี่ปุ่น พม่า ลังกา และประเทศไซบีเรีย ต่างก็ได้ส่งทูตขอพระบรมสารีริกธาตุ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานไปตามประสงค์ พระบรมสารีริกธาตุที่เหลือนั้น โปรดสร้างพระเจดีย์ทองสัมฤทธิ์เป็นที่บรรจุ แล้วโปรดให้ประกอบพระราชพิธีบรรจุในพระเจดีย์บนยอดบรมบรรพต เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๔๒

การบรรจุพระบรมสารีริกธาตุคราวนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระประชวร เสด็จพระราชดำเนินไม่ได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมขุนนครราชสีมา เสด็จแทนพระองค์

พระราชทานพระทันตธาตุจำลองแก่วัดสระเกศ

อนึ่ง **พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** ได้พระราชทานพระทันตธาตุ ที่คนทั่วไปเรียกว่า **พระเขี้ยวแก้ว** ของพระพุทธองค์ มาถวายไว้ในสมัย*พระธรรมทานาจารย์ (จุ่น)* เป็นเจ้าอาวาส พระทันตธาตุนี้เดิมอยู่ที่ห้องภูษามาลา มีประวัติความเป็นมาอย่างไรไม่ปรากฏชัด พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ มีพระราชประสงค์จะให้เป็นที่สักการบูชาของพุทธศาสนิกชน แต่เพราะเป็นพระทันตธาตุจำลอง จึงมิได้โปรดให้บรรจุไว้ในพระเจดีย์บนบรรพต เพียงแต่โปรดให้นำไปประดิษฐานไว้บนบรมบรรพต เพื่อให้พุทธศาสนิกชนสักการะในคราวมีงานเทศกาลประจำปีตลอดมา แต่ในเวลาปกติทางวัดได้นำพระทันตธาตุนี้มาเก็บรักษาไว้

ให้เรียกว่าบรมบรรพต

บรมบรรพตนี้คนทั้งหลายนิยมเรียกว่า **"ภูเขาทอง"** แม้จะเป็นนามไม่ถูกต้องแต่ก็เรียกกันจนชินติดปากมาเสียนานแล้ว และยังมีบางคนบัญญัติชื่อเรียกว่า **"สุวรรณบรรพต"** ก็มี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ คงจะทรงรำคาญด้วยชื่อดังกล่าว ดังมีประกาศลงในราชกิจจานุเบกษาดังต่อไปนี้

กรมหมื่นสมมตอมรพันธุ์รับพระราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ภูเขาก่อด้วยอิฐ มีพระเจดีย์อยู่บนยอดอันตั้งอยู่ที่วัดสระเกศ ซึ่งชนเป็นอันมากเรียกว่าภูเขาทองนั้น เดิมเป็นของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นด้วยทรงพระราชดำริห์จะทำเป็นพระเจดีย์องค์ใหญ่ เพื่อจะให้มีชื่อเหมือนพระเจดีย์ภูเขาทอง ที่กรุงเก่า ทั้งรูปก็จะทำเช่นนั้นด้วย แต่จะให้ใหญ่กว่า การนั้นไม่สำเร็จด้วยทรุด ดินปูดขึ้นโดยรอบ จึงเป็นอันทิ้งค้างอยู่ คนก็คงเรียกพระเจดีย์ภูเขาทอง ตามนามซึ่งโปรดเกล้าฯ พระราชทานไว้เมื่อแรกสร้าง แต่เพราะเหตุไม่เป็นรูปพระเจดีย์ มีแต่กองอิฐ ต้นไม้ขึ้นคลุมรก ตัววัดก็ไม่ได้ชื่อว่าวัดภูเขาทอง ชื่อวัดสระเกศอยู่ตามเดิมด้วย เพราะฉะนั้น ต่อมาคำต้นที่เรียกว่าพระเจดีย์นั้นจึงได้หายไป เหลืออยู่แต่ภูเขาทอง เพราะเป็นกองอิฐใหญ่แดงอยู่

*ครั้นมาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปีชวด ฉศก จุลศักราช ๑๒๒๖ มีงานพระเมรุบรมบรรพต ที่ท้องสนามหลวง แล้วทรงพระราชดำริห์เริ่มสร้างพระเจดีย์บนยอดภูเขาทอง ครั้นถึงเดือน ๖ ปีฉลูสัปตศก จุลศักราช ๑๒๒๗ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปก่อพระฤกษ์ และโปรดเกล้าฯ ให้มีละครข้างในเป็นการฉลองด้วย โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อภูเขาทองว่า **"บรมบรรพต"** เหมือนอย่างพระเมรุบรมบรรพตที่เคยเรียกมาแล้ว คำบรมบรรพตยังใช้อยู่ มิได้โปรดให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง แต่บัดนี้มีผู้เรียกบรมบรรพตว่า **"สุวรรณบรรพต"** ซึ่งเป็นชื่อนึกแปลคำไทยเป็นภาษามคธสันสกฤตเอาเอง มีผู้แต่งในราชการโดยมากหน้าขึ้น เป็นการผิดจากนามที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานไว้*

*เพราะฉะนั้นจึงโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า เจติยสถานที่นี้มิได้พระราชทานนามเปลี่ยนใหม่ว่าสุวรรณบรรพตเลย อย่าให้ผู้ใดเรียกและใช้ในหนังสือราชการ ให้คงใช้เรียก **"บรมบรรพต"** อันเป็นนามถูกต้องนั้นเทอญ*

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๔ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๘

การบูรณะปฏิสังขรณ์บรมบรรพต

(สมัยสมเด็จพระสังฆราชญาโณทยมหาเถระ)

ครั้นต่อมา... เนื่องจากกำแพงโดยรอบที่เสริมขึ้นเมื่อสมัยรัชกาลที่ ๓ นั้น มิได้ตั้งอยู่บนฐานของบรมบรรพตเต็มที่ เส้นศูนย์ถ่วงจึงลอยหลุดออกไปนอกฐานบ้างเป็นบางตอน ประกอบกับการก่ออิฐในสมัยโบราณไม่มีการเกี่ยวเกาะกัน เมื่อเวลาได้ล่วงเลยมานานร่วมร้อยปีแล้ว กำแพงโดยรอบบรมบรรพตจึงแตกเอนออกไปข้างนอก และค่อยเคลื่อนตัวมากขึ้น โดยแรงดันของดินที่อัดอยู่ภายใน หากจะทิ้งไว้ในสภาพเช่นนั้นแล้ว เมื่อกำแพงทลายล้มลงไป องค์พระเจดีย์ก็จะล้มลงไปด้วย

ด้วยเหตุที่บรมบรรพต เป็นปูชนียสถานอันสำคัญของชาติ หากทิ้งไว้ไม่ซ่อมแซมโดยเร็ว แล้วก็จะเกิดความเสียหายอย่างมากขึ้น นอกจากจะก่อให้เกิดภยันตรายแก่สาธารณชนแล้ว ชาติก็อาจจะสูญเสียโบราณวัตถุซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนชาวไทยชิ้นสำคัญไปด้วย

โดยเหตุฉะนี้ **สมเด็จพระสังฆราช ญาโณทยมหาเถระ** แต่ครั้งดำรงสมณศักดิ์เป็นพระ*ธรรมวโรดม* จึงมีบัญชาให้อธิบดีกรมชลประทาน พิจารณาหาทางแก้ไขซ่อมแซม มีวิธีการซึ่งได้ตกลงกันในที่สุดคือ

๑. ยังคงรักษาองค์บรมบรรพตไว้ให้เหมือนรูปเดิม แต่เมื่อบรรพตทั้งองค์ได้ทรุดเอียงอยู่ก่อนแล้ว ก็ให้แก้ไขให้ตั้งได้ดิ่งด้วย

๒.การซ่อมแซมที่จะต้องจัดทำ ก็คือรื้อมณฑปและกำแพงของเดิมโดยรอบออกให้หมด แล้วจัดการซ่อมฐานบรมบรรพตให้มั่นคงก่อน โดยตั้งเสาคอนกรีตเสริมเหล็กฝังเข้าไปในฐานบรมบรรพตเป็นระยะๆ แล้วใช้คานคอนกรีตเสริมเหล็กหล่อติดกับเสาคอนกรีต รัดรอบฐานเป็นชั้นๆ เพื่อให้ฐานบรมบรรพตซึ่งเป็นอิฐอยู่เดิมมีความมั่นคงขึ้น

๓.ขุดเอาดินและอิฐหัก ซึ่งอยู่ภายในกำแพงรอบนอกและในฐานตอนบนทิ้ง เพื่อให้มีน้ำหนักเบา และไม่ให้มีแรงดันกำแพงรอบนอกอีกต่อไป

๔.ก่ออิฐ หรือเสริมคานคอนกรีตที่รวงผึ้งภายในฐานบรมบรรพตด้วย อันเป็นส่วนที่ยึดฐานบรมบรรพตให้ติดกันเป็นชั้นๆ ลงไป

๕.เมื่อได้ทำเช่นนี้แล้ว จึงจะตั้งเสาและคานกับกำแพงรอบนอก และบันไดซึ่งจะสร้างด้วยแผ่นคอนกรีตเสริมเหล็กบางๆ เท่านั้น

๖.เมื่อจัดทำตามข้อ ๑-๕ แล้ว จึงจะสร้างมณฑป

๗.ข้อสุดท้าย ก็จะต้องแก้องค์พระเจดีย์ให้ได้ดิ่ง

องค์พระเจดีย์นี้ทรุดเอียงอยู่เดิมแล้ว แต่ที่แลไม่เห็นเด่นชัดก็เพราะองค์บรมบรรพตทั้งองค์เอียงอยู่ทางเดียวกัน ประกอบกับมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นปกคลุมอยู่ทึบไปด้วย ครั้นตัดโค่นต้นไม้ให้โล่งเตียนหมด ทั้งได้แก้ไขซ่อมส่วนขององค์บรมบรรพตให้ตั้งได้ฉากและได้ดิ่ง จึงทำให้แลเห็นองค์พระเจดีย์เอียงได้ถนัด

การบูรณปฏิสังขรณ์นี้ได้เริ่มลงมือแต่ พ.ศ. ๒๔๙๓ แล้วเสร็จตามวิธีการที่ได้ตกลงกับกรมชลประทานเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ สิ้นเงินบูรณะปฏิสังขรณ์คราวนี้ถึงเจ็ดล้านบาทเศษ เป็นเงินทุนของวัดสระเกศ และรัฐบาลถวายความอุปถัมภ์ในเวลานั้น

ในระหว่างดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์นั้นสมเด็จพระสังฆราช ญาโณทยมหาเถระ ได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งประดิษฐานอยู่บนบรมบรรพตไปเก็บรักษาไว้ และได้หยุดงานเทศกาลประจำปีเป็นการชั่วคราว

เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้อัญเชิญเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน เสด็จพระราชดำเนินไปยังพิธีมณฑลณ บรมบรรพต วัดสระเกศ ทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุใน พระเจดีย์บนยอดบรมบรรพต เมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๗ แล้วจึงเปิดให้มีงานเทศกาลนมัสการบรมบรรพตตลอดมา

สมเด็จพระสังฆราช ญาโณทยมหาเถระ

การบูรณะปฏิสังขรณ์บรมบรรพต พ.ศ. ๒๕๐๙ และการทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุครั้งที่ ๓

ครั้นปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ทางราชการ โดยกระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เรียกว่า *"คณะกรรมการอำนวยการบูรณะพระ*

บรมบรรพต วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร" มี ฯพณฯ ***พลเอกประภาส จารุเสถียร*** รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานคณะกรรมการได้ปรึกษาหารือกันแล้วมีมติให้บุโมเสคสีทองที่องค์พระเจดีย์ ยอดบรมบรรพต สร้างพระเจดีย์เล็กขึ้นอีก ๔ มุม และปรับปรุงบางส่วนตามความเหมาะสม ทั้งให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จทันงานนมัสการประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๙ โดยมอบให้เทศบาลนครกรุงเทพฯ เป็นผู้ดำเนินการบูรณะ ใช้งบประมาณหนึ่งล้านสองแสนบาทเศษ

ครั้นดำเนินการเสร็จตามที่กำหนดแล้ว ฯพณฯ ***พลเอกประภาส จารุเสถียร*** รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในพระเจดีย์บนลูกแก้ว โดยทรงชักสายสูตรขึ้นไปเมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๙ เวลา ๐๙.๐๐ น.

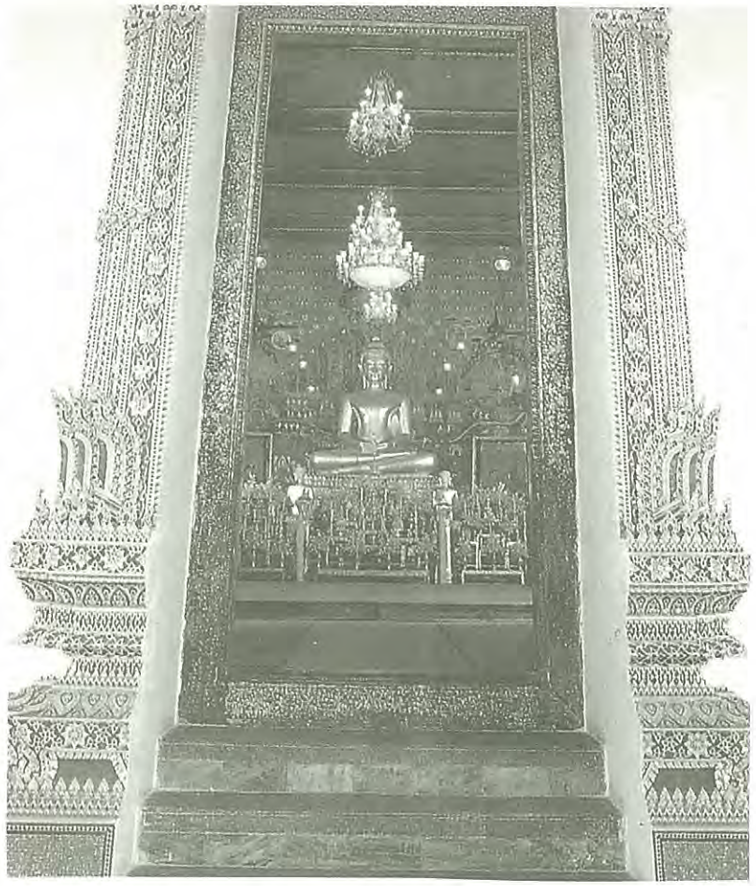

พระประธานในพระอุโบสถ

พระวิหาร

ต่อจากบรมบรรพตทางด้านตะวันออกซึ่งมีเมรุคั่นอยู่ เป็นพระวิหารหลังสูงใหญ่ หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบ มีช่อฟ้า ใบระกา หน้าบันทั้งสองด้านประดับกระจกสี

พระวิหารหลังนี้ เป็นที่ประดิษฐาน **พระอัฏฐารส** เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ เชิญมาประดิษฐานไว้ในสมัยรัชกาลที่ ๓ บ่ายหน้าไปสู่ทิศเหนือ

พระวิหารหลังนี้สร้างในรัชกาลที่ ๓ เหตุที่สร้างพระวิหารบ่ายหน้าสู่ทิศเหนือนี้ มีเรื่องเล่าว่าเมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทอดพระกฐินที่วัดสระเกศนี้ ย่อมเสด็จมาโดยทางชลมารค ผ่านคลองมหานาค เสด็จขึ้นวัดสระเกศทางทิศเหนือ เดิมมีศาลาอยู่ริมคลองมหานาคด้วย ทรงจุดธูปเทียนถวายสักการะพระอัฏฐารสก่อน แล้วจึงเสด็จเข้าพระอุโบสถ

พระอัฏฐารส

พระพุทธรูปองค์นี้ เป็นพระสำคัญองค์หนึ่งในพระมหานคร มีพระนามว่า **พระอัฏฐารส** มีพระนามเต็มที่ว่า ***พระอัฏฐารสศรีสุคตทศพลญาณบพิตร*** เป็นพระพุทธรูปหล่อปิดทอง ขนาดใหญ่มาก สูงถึง ๕ วา ๑ ศอก ๑๐ นิ้ว (๒๑ ศอก ๑ นิ้ว) ประดิษฐานอยู่บนชุกชีในพระวิหาร

ตามธรรมดาเมืองหลวงแต่ก่อนย่อมมีพระอัฏฐารสเป็นประจำราชธานี เช่นอย่างในเมืองสุโขทัยเก่า ก็มีพระอัฏฐารสอยู่ในพระวิหารกลางอรัญญิกของพ่อขุนรามคำแหง ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกว่า

"เบื้องตะวันตกเมืองสุโขทัยนี้มีอรัญญิก พ่อขุนรามคำแหงกระทำโอยทานแก่มหาเถรสังฆราชปราชญ์เรียนจบปิดกไตรหลวงกว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกตนลุกแต่เมืองศรีธรรมราชมา ในกลางอรัญญิกมีพิหารอันหนึ่งมนใหญ่สูงงามแก่กม มีพระอัฏฐารสอันหนึ่งลุกยืน" แต่บัดนี้พระวิหารพระอัฏฐารสเมืองสุโขทัยได้พังลงไปเหลือแต่ซาก

ตำนานของพระอัฏฐารสวัดสระเกศนี้มีว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิสังขรณ์วัดสระเกศทั้งพระอาราม เปลี่ยนจากเครื่องไม้ที่ได้สร้างในรัชกาลที่ ๑ มาเป็นตึกแทบทั้งหมด ทรงสร้างพระวิหารหลังหนึ่งแล้วโปรดฯ ให้เชิญพระอัฏฐารสซึ่งประดิษฐานอยู่ในวัดวิหารทองเมืองพิษณุโลก มาประดิษฐานไว้ จะเป็นปีใดไม่แน่ สันนิษฐานว่าจะเป็นในคราวเดียวกันกับสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพย์ เชิญพระพุทธชินสีห์มาไว้ที่วัดบวรนิเวศ เมื่อพุทธศักราช ๒๓๗๒ เพราะมาจากเมืองพิษณุโลกด้วยกัน วังหลวงเชิญมาองค์หนึ่ง วังหน้าเชิญมาองค์หนึ่ง

หลวงพ่อดุสิต

หลวงพ่อดุสิต มีประวัติว่าเป็นพระประธานประจำพระอุโบสถวัดดุสิตมาก่อน วัดดุสิตนั้นเดิมตั้งอยู่ในเขตพระราชฐาน พระราชวังสวนดุสิต อยู่ใกล้กันกับวัดแหลมที่มีชื่อเรียกว่าวัดเบญจมบพิตร เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างพระราชวังดุสิต และสวนดุสิตจำต้องขยายบริเวณเกินเนื้อที่วัดเบญจมบพิตรและวัดดุสิต ถึง ๒ วัด

จึงทรงพระราชปรารภสร้างวัดชดใช้วัดทั้งสองขึ้นวัดหนึ่ง คือวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม แล้วจึงได้โปรดให้อัญเชิญพระประธานในพระอุโบสถวัดดุสิตไป

ประดิษฐานอยู่ในห้องด้านหลังพระวิหารพระอัฏฐารส ซึ่งว่างอยู่ภายหลังเรียกกันว่า **"หลวงพ่อดุสิต"** ประดิษฐานอยู่ตลอดมาจนทุกวันนี้

กั้นพระวิหารเป็นสองห้อง

เมื่อครั้ง **พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว** ทรงสร้างพระวิหารหลังนี้เพื่อประดิษฐานพระอัฏฐารส ทรงพระราชดำริว่าพระพุทธรูปอันมีพระนามว่า *"พระศาสดา"* เป็นพระพุทธรูปสำคัญอยู่เมืองพิษณุโลกมาก่อน จึงโปรดให้แก้พระวิหารกั้นเป็นสองห้อง อย่างพระวิหารพระโลกนาถวัดพระเชตุพน เพื่อสำหรับไว้ประดิษฐานพระศาสดาด้วย แต่ครั้นประดิษฐานพระอัฏฐารสแล้วจึงปรากฏว่าที่ประดิษฐานพระกระชั้นชิดประตูนัก แลดูพระไม่เห็นได้ถนัดจึงหาได้โปรดอัญเชิญพระศาสดาไปประดิษฐานในพระวิหารนั้นไม่

พระศาสดานั้นเล่ากันว่าเดิมเจ้าอธิการสงฆ์องค์หนึ่งอัญเชิญลงมาจากเมืองพิษณุโลก มาประดิษฐานไว้ที่วัดอ้อยช้าง อยู่ทางแม่น้ำอ้อมเมืองนนทบุรี ต่อมาจะเป็นรัชกาลที่ ๒ หรือ รัชกาลที่ ๓ ไม่แน่ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ ปฏิสังขรณ์วัดประดู่คลองบางหลวง ได้อัญเชิญพระศาสดาไปประดิษฐานเป็นพระประธานที่วัดประดู่

ภายหลังเมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มิได้โปรดให้ประดิษฐานพระศาสดาในพระวิหารพระอัฏฐารสที่กั้นไว้แล้ว จึงโปรดให้อัญเชิญพระศาสดาไปประดิษฐานในพระอุโบสถวัดสุทัศนเทพวราราม ซึ่งทรงสร้างใหม่ มีที่ยาวแล เห็นพระได้ถนัด พระศาสดาประดิษฐานอยู่ในวัดสุทัศน์ฯ จนถึงรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้โปรดให้เชิญไปประดิษฐานไว้ที่วัดบวรนิเวศคู่กับพระพุทธชินสีห์ ด้วยทรงพระราชดำริว่าเมื่ออยู่ในเมืองพิษณุโลก เคยประดิษฐานอยู่ในพระอารามเดียวกัน ที่ประดิษฐานพระในพระวิหารพระอัฏฐารส วัดสระเกศจึงคงว่างมาแต่รัชกาลที่ ๓ ถึงรัชกาลที่ ๕ จึงเป็นที่เหมาะที่จะโปรดให้อัญเชิญหลวงพ่อดุสิตมาประดิษฐานอยู่ในบัดนี้

พระอุโบสถ

พระอุโบสถ ตั้งอยู่ภายในกำแพงแก้ว เนื่องกันกับพระวิหารพระอัฏฐารส มีพระระเบียงรอบพระอุโบสถ ระหว่างกำแพงแก้วกับพระระเบียงนั้น มีพระเจดีย์รายรอบ พระระเบียงมีซุ้มประตูทั้ง ๔ ทิศ แต่ละซุ้มสร้างวิจิตรสวยงาม มีมุขยื่นลดหลั่นกัน หลังคาประกอบด้วยช่อฟ้าใบระกาหางหงส์ มุงด้วยกระเบื้องเคลือบ หน้าบันซุ้มประตูมีลวดลายประดับด้วยกระจก ภายในพระระเบียงมีพระพุทธรูปประดิษฐานเรียงกันเต็มพระระเบียงไปหมดทั้ง ๔ ด้าน มีจำนวน ๑๖๓ องค์ เป็นพระพุทธรูปหล่อก็มี เป็นพระพุทธรูปปั้นหุ้มปูนไว้ เพื่อให้ได้ขนาดกันก็มี พระพุทธรูปเหล่านี้

สันนิษฐานว่า คงจะได้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้ในสมัยรัชกาลที่ ๓ เมื่อคราวปฏิสังขรณ์ใหญ่หมดทั้งวัด

พระอุโบสถประดิษฐานอยู่ตรงกลางพระระเบียง มีพัทธสีมาตั้งรายรอบอยู่ ๘ ทิศประดิษฐานอยู่ในซุ้มทรงกูบช้าง ประดับด้วยกระเบื้องที่สั่งมาจากเมืองจีนวิจิตรสวยงาม ใบสีมาแต่ละซุ้มนั้นสลักด้วยศิลาประดับกระจกสีซุ้มละ ๒ ใบ ซุ้มพัทธสีมาวัดสระเกศนี้มีชื่อเสียงมาก ซึ่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงสรรเสริญไว้ว่า

"ซุ้มพัทธสีมาวัดสระเกศวิจิตรสวยงามมาก ควรถือเป็นแบบอย่างได้"

พัทธสีมา ประดิษฐานอยู่ในซุ้มทรงกูบช้าง

พระอุโบสถ หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบ แลดูรับกันกับหลังคาพระระเบียง ประกอบด้วยช่อฟ้าใบระกาหางหงส์ มีมุขเด็จยื่นลดหลั่นกัน หน้าบันทั้งสองด้านประดับกระจกสี มีรูปพระนารายณ์ทรงครุฑอยู่ตรงกลาง สำแดงลักษณะเครื่องหมายแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ที่ทรงสถาปนามาแต่แรกสร้างกรุงเทพมหานคร

ประตู หน้าต่างพระอุโบสถนั้นประดับด้วยซุ้มวอ เป็นช่อชั้นบานประตูหน้าต่างเขียนลายกนกรดน้ำดำ เพดานเขียนเป็นรูปดาวราย

พระประธานองค์ในพระอุโบสถ เป็นพระปั้นปิดทอง ปางสมาธิที่ใหญ่โต พร้อมด้วยความงามสมพุทธลักษณะองค์หนึ่งในกรุงเทพมหานคร ฝีมือปั้นเข้าใจว่าคงยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เล่ากันว่าปั้นหุ้มพระประธานองค์เดิมของวัด ซึ่งเล็กเกินไป ไม่สมกับพระอุโบสถที่ใหญ่โต

พระอุโบสถหลังนี้ สร้างมาแต่รัชกาลที่ ๑ โดยโปรดให้พวก

เขมรจำนวนหมื่นคน ช่วยกันขุดราก เมื่อคราวขุดคลองมหานาค แล้วสร้างพระอุโบสถ

ต่อมาในรัชกาลที่ ๓ ได้โปรดให้ปฏิสังขรณ์เขียนภาพฝาผนัง แต่ภาพที่เขียนในสมัยนั้นฝีมือไม่สู้งาม ฉะนั้นในการปฏิสังขรณ์ใหญ่ เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๗ ทางวัดสระเกศจึงให้เขียนภาพฝาผนังด้านในใหม่ สองด้านเบื้องล่างเป็นภาพทศชาติ ส่วนเบื้องบนเขียนภาพเทพยดา และท้าวจตุโลกบาล ฝาผนังด้านหน้าเขียนภาพมารวิชัย มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประทับนั่งขัดสมาธิอยู่ตรงกลางพญามาราธิราช ผู้มีพระนามว่าวัสวดีมาร นฤมิตแขนตั้งพันแขน ถืออาวุธครบมือ กำลังขี่ช้างครีเมขล์พร้อมด้วยเสนามารผจญพระพุทธองค์เพื่อแย่งชิงรัตนโพธิบัลลังก์ด้านหนึ่ง อีกด้านหนึ่งเป็นรูปพญามาราธิราชกำลังพ่ายแพ้แก่พระศากยมุนีศรีสรรเพชญ์พุทธเจ้า มีภาพพระนางธรณีนามว่าพสุนธรี กำลังบีบมวยผมอยู่ใต้พระพุทธบัลลังก์ เพื่อเป็นสักขีพยานในการที่พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญพระบารมีมา เหล่าเสนามารกำลังแหวกว่ายไปตามกระแสธาราที่หลั่งออกจากมวยผมพระนางธรณีเป็นภาพสองสีสลับ

หลวงพ่อโต

ส่วนฝาผนังด้านหลังพระประธาน เขียนเป็นภาพไตรภูมิ คือ ภาพสวรรค์ ภาพมนุษย์ และภาพนรก

พระระเบียงรอบพระอุโบสถ สมเด็จพระสังฆราช ญาโณทยมหาเถระ ครั้งทรงดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ บูรณะปฏิสังขรณ์ใหม่หมด สิ้นเงินประมาณสองล้านบาท เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๑

หลวงพ่อโต

พระพุทธรูปองค์นี้ เป็นพระพุทธรูปหล่อ ปิดทอง ในสมัยรัชกาลที่ ๓ หน้าตักกว้าง ๗ ศอก ๑ คืบ ส่วนสูง ๑๐ ศอก นับว่าเป็นพระพุทธหล่อด้วยโลหะที่ใหญ่มากองค์หนึ่ง พระพุทธรูปที่ใหญ่ขนาดนี้ ส่วนมากปั้นด้วยปูน ชาวบ้านเรียกว่า ***"หลวงพ่อโต"*** คงจะเนื่องจากเป็นพระพุทธรูปใหญ่นั่นเอง

หลวงพ่อโตประดิษฐานอยู่ที่บริเวณภูเขาทองมาเป็นเวลาช้านาน หันพระพักตร์ไปทางคลองมหานาค ที่ขุดผ่านบริเวณวัด หันหลังให้ภูเขาทอง มีพระวิหารทำด้วยไม้ มีฝากั้นทำด้วยไม้เช่นกัน ส่วนฐานก่ออิฐถือปูนสูงกว่าพื้นดินประมาณ ๓ เมตร เมื่อยังไม่มีห้องแถวฝั่งตรงกันข้าม คงจะมองเห็นเด่นชัด และสวยงาม เพราะมีคลองคั่นอยู่ด้วย

ประวัติหลวงพ่อโตที่พอจะนำมาอ้างได้ ปรากฏอยู่ในหมายรับสั่ง ร.๓ เล่ม ๕ จ.ศ. ๑๒๑๒ มีความตอนหนึ่งว่า

"พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงพระราชศรัทธาให้สร้างพระพุทธปฏิมากรพระองค์หนึ่ง หน้าตักกว้าง ๗ ศอกเศษ"

มีคำเล่ากันมาว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดให้นำมาประดิษฐานไว้ที่วัดสระเกศ

ในสมัยเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช ญาโณทยมหาเถระ ครั้งทรงดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ทรงดำริที่จะนำหลวงพ่อโตเข้ามาประดิษฐานที่เชิงบรมบรรพตภูเขาทอง ด้านทิศเหนือ ตรงกันกับที่ประดิษฐานเดิม เพื่อให้เหมาะสมกับที่เป็นปูชนียวัตถุสำคัญ ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงสร้าง

เมื่อพระดำรินี้ได้ทราบถึง *ดร.บุญรอด บิณฑสัณห์* และ*คุณหลวงสัมฤทธิวิศวกรรม* จึงได้สละทรัพย์จำนวนแสนเศษ เป็นค่าก่อสร้างฐานรองรับ ครั้นวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ ได้ประกอบพิธีอัญเชิญขึ้นประดิษฐานบนฐานที่สร้างใหม่

หลวงพ่อดำ

ต่อมาทางวัดได้สร้างพระวิหารเพื่อให้เหมาะสม และสะดวกแก่ผู้ที่เคารพนับถือเลื่อมใส มาสักการบูชา ปรากฏว่ามีผู้มาสักการบูชาอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงถือว่า ***"เป็นหลวงพ่อที่ให้ความคุ้มครอง ให้ความสุข ความเจริญ"***

หลวงพ่อดำ

พระพุทธรูปองค์นี้ เป็นพระปั้นปิดทอง ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๔ ศอก ฝีมือปั้นสันนิษฐานว่า เป็นยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นพระพุทธรูปที่คู่กับบรมบรรพต (ภูเขาทอง) มาแต่ต้น

เล่ากันมาว่าสร้างไว้ให้เพื่อเจ้านาย และพุทธบริษัททั่วไปที่ไม่สามารถขึ้นไปบูชาบนองค์บรมบรรพต ได้บูชาที่พระพุทธรูปองค์นี้

ชาวบ้านโดยเฉพาะที่อยู่ใกล้วัดมีความเคารพนับถือกันมากพอสมควร มีคนไปไหว้ไม่ขาด และเรียกกันโดยทั่วไปว่า **"หลวงพ่อดำ"**

เล่ากันว่าแต่เดิมลงรักไว้ แต่ไม่ได้ปิดทอง เดิมทีมีวิหารไม้หลังเล็กๆ ไม่มีฝากั้น ก่อกำแพงไว้สูงประมาณครึ่งเมตร ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ ทางวัดคิดสร้างพระวิหารเพื่อให้เหมาะสมกับพระพุทธรูปที่สำคัญประจำวัด *บริษัทสง่าพานิช จำกัด* ได้ทราบความ

คิดของทางวัด มีจิตศรัทธารับเป็นเจ้าภาพจัดสร้างถวายอุทิศส่วนกุศลแก่นายสง่า วรรณดิษฐ์

พระวิหารหลังนี้ ลักษณะทรงไทยประยุกต์ สิ้นค่าก่อสร้าง ๓๐๐,๐๐๐ บาทเศษ (สามแสนบาทเศษ)

โพธิลังกา

โพธิต้นนี้ เป็นพันธุ์ **พระศรีมหาโพธิ** ที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ประดิษฐานอยู่ในรูปสี่เหลี่ยม สูงประมาณวาเศษ มีด้านกว้างประมาณสามวาเศษ

มีประวัติว่า เมื่อรัชกาลที่ ๒ ปีจอ ฉศก จุลศักราช ๑๑๗๖ ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๕๗ โปรดให้เลือกพระภิกษุผู้ชอบเที่ยวธุดงค์ได้พระอาจารย์ดี กับพระอาจารย์เทพ เป็นหัวหน้าเป็นสมณทูตออกไปลังกาทวีป สมณทูตไปอยู่เป็นเวลาสามปี ครั้นกลับมาได้นำต้นโพธิลังกาพันธุ์พระศรีมหาโพธิเมืองอนุราชบุรีมาถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ๓ ต้น โปรดให้ปลูกไว้ที่วัดมหาธาตุต้น ๑ วัดสระเกศต้น ๑ วัดสุทัศนเทพวรารามต้น ๑ ปรากฏอยู่จนทุกวันนี้

หอไตร

หอไตร

หอไตร ตั้งอยู่ที่คณะ ๑๐ ด้านใต้ของบรมบรรพต ตามธรรมดาการก่อสร้างวัดแต่โบราณมา นิยมปลูกหอไตรไว้ประจำวัดด้วย หอไตรนี้เรียกเต็มว่า **"หอพระไตรปิฎก"** เป็นที่เก็บคัมภีร์พระพุทธศาสนา นับตั้งแต่พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และสัททาวิเศษ ตลอดจนอุปกรณ์ต่างๆ รวมเรียกว่า **"พระธรรม"** เป็นหอสมุดประจำวัด และนิยมสร้างในสระน้ำ เพื่อป้องกันสัตว์ที่จะทำลายหนังสือ เช่นปลวกและหนู เป็นต้น

หอไตรวัดสระเกศก็อยู่ในลักษณะดังกล่าว ปลูกในสระ แต่บัดนี้ถมเสียแล้ว พื้นล่างเทปูนปูด้วยซิเมนต์ ของเดิมสร้างเป็นเรือนไม้ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ มีเฉลียงรอบ หลังคามีช่อฟ้าใบระกา

ฝาและบานประตูหน้าต่างแกะลายจำหลัก และมีรอยเขียนลายรดน้ำดำ ฝีมือสร้างแสดงถึงความประณีตวิจิตรบรรจง เคยได้รับการบูรณะมาครั้งหนึ่ง สมัยรัชกาลที่ ๓

พระตำหนัก

พระตำหนักนี้ ตั้งอยู่ใกล้กับหอไตร ในคณะ ๑๐ สร้างเป็นห้องโถงใหญ่ขนาด ๗ ห้อง กั้นห้องไว้ด้วยฝาเป็นสองส่วน ฝาห้องนั้นแกะลายจำหลัก หลังคามีช่อฟ้าด้วย เดิมเป็นกุฏิเจ้าอาวาส

เข้าใจกันว่าเป็นพระตำหนักที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระราชทานให้สร้างไว้ ถ้าเป็นดังนั้นน่าสันนิษฐานว่าสถานที่ปลูกตรงนั้น อาจจะเป็นพลับพลาที่ประทับทรงสรงมุรธาภิเษก ที่วัดสระเกศ คราวนั้นก็เป็นได้ และศาลาการเปรียญที่สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงไว้ว่า สร้างทับสระที่สรงมุรธาภิเษก ก็อยู่ข้างๆ พระตำหนักนั้นเอง ทางด้านตะวันออกศาลาการเปรียญในบัดนี้ เป็นตึกชั้นเดียว สร้างสมัยรัชกาลที่ ๓ มิได้โปรดให้รื้อศาลาการเปรียญหลังเดิม อันเป็นเรือนไม้ซึ่งสร้างสมัยรัชกาลที่ ๑ อันตั้งอยู่ด้านหลังวัด

ต่อมาเมื่อรัชกาลที่ ๕ โปรดให้ตัดถนนบริพัตร ศาลาการเปรียญหลังเดิมนั้นขวางถนนอยู่ จึงโปรดให้รื้อเสีย

โรงเรียนพระปริยัติธรรม

เยื้องพระอุโบสถ เป็นที่ตั้งตึกสองชั้นหลังใหญ่อีกหลังหนึ่ง หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบ ประกอบด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์พร้อม สร้างเป็นจตุรมุข เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่หน้าบันด้านเหนือมีอักษรบอกไว้ว่าตึก **"สมเด็จ ฯ ญาโณทยมหาเถระ ๒๕๐๑"** มีรั้วโปร่ง

ตึกหลังนี้ สมเด็จพระสังฆราช ญาโณทยมหาเถระ ครั้งดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ สร้างเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๑ สิ้นเงิน ๑,๖๐๐,๐๐๐ บาทถ้วน

ตำหนักสมเด็จฯ

ตำหนักสมเด็จฯ ตั้งอยู่ทางด้านใต้ของพระวิหาร ติดกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม สร้างแบบศิลปประยุกต์ หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบ คณะศิษยานุศิษย์สร้างถวายสมเด็จพระสังฆราช ญาโณทยมหาเถระ ตั้งแต่ยังทรงดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ แต่มาแล้วเสร็จเมื่อพระองค์ทรงได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช จึงกลายจากกุฏิเป็นตำหนัก และเรียกกันว่า **ตำหนักสมเด็จฯ**

สมัยเมื่อพระองค์ทรงพระชนม์อยู่ ได้ใช้เป็นที่ประชุมมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นที่ประชุมชั้นสูงสุดด้านพุทธจักรในประเทศไทย

ในการก่อสร้าง สิ้นเงินประมาณหนึ่งล้านสามแสนบาท โดยมี *ม.ล.ชูชาติ กำภู* รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพัฒนา อธิบดีกรมชลประทาน เป็นผู้ดำเนินงาน

ปัจจุบันเป็นที่ประดิษฐานพระอัฐิและพระอังคาร ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช ญาโณทยมหาเถระ และเป็นที่ประชุมของเจ้าคณะภาคทั้ง ๑๘ ภาค

ภูเขาทอง

การศึกษา

วัดสระเกศ ได้เป็นสำนักเรียนบาลีและนักธรรม มาแต่สมัยต้น ที่คณะสงฆ์ให้มีการจัดตั้งนักเรียนในวัดต่างๆ ขึ้น มีผู้สำเร็จการศึกษาจากสำนักเรียนนี้เป็นจำนวนมาก เฉพาะปีพ.ศ. ๒๕๑๗ มีสามเณรเปรียญอยู่ในวัดจำนวน ๕๒ รูป ซึ่งเป็นจำนวนสามเณรเปรียญที่มากกว่าทุกวัดทั่วประเทศ

อนึ่ง ทางคณะสงฆ์ได้กำหนดให้สำนักเรียนวัดสระเกศเป็นสถานที่สอบเปรียญธรรม ๓ ประโยค และเปรียญธรรม ๖ ประโยค ส่วนภูมิภาคทุกจังหวัดมาแต่ พ.ศ. ๒๕๐๔ จนถึงปัจจุบัน

ในปีการศึกษา ๒๕๑๗ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ขอใช้โรงเรียนปริยัติธรรม เป็นสถานที่ศึกษาของ *"โรงเรียนบาลีอบรมศึกษา"* ซึ่งเป็นการศึกษาส่วนหนึ่งของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โรงเรียน ในอาณาเขตวัด

นอกจากมีปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ และการศึกษาทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวแล้ว ในอาณาเขตของวัดสระเกศได้เป็นที่ตั้งโรงเรียน ๒ โรงเรียน คือ

๑.โรงเรียนมัธยมศึกษา ระดับ ม. ๑ ถึง ม. ๖ เรียกชื่อว่า ***"โรงเรียนวัดสระเกศ"***

๒.โรงเรียนฝึกอาชีพ ซึ่งเดิมเรียกว่า *"โรงเรียนช่างไม้วัดสระเกศ"* ต่อมาเปลี่ยนเป็น ***"โรงเรียนสารพัดช่างพระนคร"***

เมรุปูน

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ (ทัต บุนนาค) แต่ครั้งยังเป็นพระยาพิพัฒน์รัตนราชโกษา เป็นนายงานสร้างเมรุ สร้างด้วยอิฐปูนล้วน เรียกว่า ***"เมรุปูน"*** สำหรับพระราชทานเพลิงพระศพเจ้านายและศพข้าราชการผู้ใหญ่ เมรุปูนที่วัดสระเกศนี้ทำพร้อมเพรียงสมบูรณ์ยิ่งกว่าเมรุปูนที่วัดอรุณฯ และวัดสุวรรณาราม มีสามสร้างรอบเมรุ มีพลับพลา โรงธรรม โรงครัว โรงมหรสพ ตลอดจนพุ่มกัลปพฤกษ์ และระทาจุดดอกไม้ล้วนทำด้วยอิฐปูนพร้อมเสร็จแทบจะไม่ต้องปลูกอะไรเลย

สมัยรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ตัดถนนสระประทุมต่อจากถนนบำรุงเมือง ถนนนี้ผ่านไประหว่างกุฏิวัดสระเกศกับบริเวณเมรุปูน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพลับพลา และแก้ไขบริเวณเมรุปูนให้เข้ากับถนน เมรุปูนนี้จึงนับเป็นเมรุเกียรติยศ ที่พระเจ้าแผ่นดิน เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงศพ ตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ ๓ เหมือนอย่างเมรุราชอิศริยาภรณ์วัดเทพศิรินทราวาส ในปัจจุบัน

เมื่อเมรุตั้งติดกับถนนและอาคารบ้านเรือน จึงไม่เหมาะที่จะทำการฌาปนกิจศพ และเมรุเกียรติยศจึงได้ย้ายไปตั้งอยู่ที่วัดเทพศิรินทราวาส และได้ยุบเลิกเมรุปูนเสีย แต่ชื่อยังปรากฏอยู่จนบัดนี้

ต่อมาทางวัดได้มอบสถานที่นั้นให้เป็นที่ตั้งโรงเรียนช่างไม้ เรียกว่า ***"โรงเรียนช่างไม้วัดสระเกศ"*** ต่อมาเปลี่ยนเป็น ***"โรงเรียนสารพัดช่างพระนคร"***

เมรุปัจจุบัน

แม้จะย้าย**เมรุเกียรติยศ**ไปแล้ว แต่ศพราษฎรสามัญได้ตั้งและเผาที่เมรุซึ่งตั้งอยู่ข้างบรมบรรพต เป็นเมรุทำด้วยไม้ เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๘ สมัยเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช ญาโณทยมหาเถระ ครั้งทรงดำรงสมณศักดิ์เป็นที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ได้ทรงสร้างเป็นเมรุถาวรก่ออิฐถือปูน พร้อมด้วยศาลาใหญ่ สิ้นค่าก่อสร้างประมาณ ๘ แสนบาทเศษ

ปรับปรุงเป็นฌาปนสถาน คุรุสภา วัดสระเกศ

ต่อมา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๙ ทางคุรุสภาได้พิจารณาเห็นว่าเนื่องจากคุรุสภายังไม่มีฌาปนสถานของครูโดยเฉพาะ จึงได้ดำริที่จะตั้งฌาปนสถานของคุรุสภาขึ้นในวัดใดวัดหนึ่ง เพื่อเพิ่มพูนสวัสดิการแก่คุรุสภา

นายนาค เทพหัสดิน ณ อยุธยา ซึ่งเป็นเลขาธิการคุรุสภาในสมัยนั้น ได้เสนอต่อคณะกรรมการอำนวยการคุรุสภา คณะกรรมการคุรุสภาได้เห็นชอบด้วย จึงตั้งคณะกรรมการพิจารณาวางโครงการ และวิธีดำเนินงานเกี่ยวกับการฌาปนสถานขึ้น

คณะกรรมการได้พิจารณาเลือกวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร ซึ่งเป็นสถานที่กว้างขวาง การจราจรสะดวก และมีเมรุอยู่แล้ว จึงได้ติดต่อกับวัดสระเกศ เวลานั้น *พระธรรมเจดีย์ (เทียบ ธมฺมธโร)* เป็นเจ้าอาวาส และได้รับความสนับสนุนร่วมมือจาก *พระเทพคุณาภรณ์ (เกี่ยว อุปเสโณ)* รองเจ้าอาวาส ซึ่งท่านเจ้าอาวาสให้เป็นผู้แทนท่านเป็นอย่างดี เมื่อคณะกรรมการชุดนี้ได้พิจารณาวางโครงการ และวิธีดำเนินการเสร็จแล้ว คณะกรรมการอำนวยการคุรุสภา จึงแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการฌาปนสถานคุรุสภาขึ้น เพื่อให้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการบริหารงานให้ได้ผลเต็มที่

คณะกรรมการนี้ประกอบด้วยอธิบดีกรมการศาสนา เป็น

ประธานกรรมการ เจ้าอาวาสวัดสระเกศ หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ เป็นกรรมการ พร้อมกับบุคคลผู้มีชื่ออื่นๆ ร่วมเป็นกรรมการด้วย โดยมีวัตถุประสงค์ช่วยสมาชิกคุรุสภา ข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการและครอบครัว ตลอดจนพระภิกษุสงฆ์ คนวัด และบุคคลทั่วไป

การบูรณะปฏิสังขรณ์

นอกจากการบูรณะ ปฏิสังขรณ์ และก่อสร้างเพิ่มเติมที่ปรากฏมาตามลำดับ โดยเฉพาะในสมัยสมเด็จพระสังฆราช ญาโณทยมหาเถร ซึ่งพระองค์ทรงใช้งบประมาณ ๑๑ ล้านบาทเศษแล้ว พระองค์ยังได้ทรงวางโครงการบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะทั่วทั้งพระอาราม ซึ่งทรงกำหนดไว้ประมาณ ๕ ปี ในวงเงิน ๕ ล้านบาท แต่พระองค์มาสิ้นพระชนม์เสียก่อน ทางการของวัดจึงดำเนินการตามโครงการที่พระองค์ทรงวางไว้เพื่อสนองพระดำรินั้นด้วยความกตัญญูกตเวที

ดังนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นต้นมา ทางวัดได้ดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์พระวิหาร เจดีย์รอบพระอุโบสถ กำแพงด้านถนนจักรพรรดิพงษ์ สร้างกำแพงระหว่างพระอุโบสถกับถนนจักรพรรดิพงษ์ ๒ ด้าน

บูรณะปฏิสังขรณ์คณะ ๓ คณะ ๔ คณะ ๖ คณะ ๗ คณะ ๙ คณะ ๑๐ คณะ ๑๑ คณะ ๑๓ คณะ ๑๔ คณะ ๑๕ คณะ ๑๖ คณะ ๑๗ รวม ๒๙ หลัง สิ้นเงินไปแล้วประมาณ ๖ ล้านบาทเศษ

การบูรณะปฏิสังขรณ์พระวิหารขณะนี้ยังไม่แล้วเสร็จ

กับได้ก่อสร้างตึก *"อนุสรณ์สมเด็จฯ ญาโณทยมหาเถร พ.ศ. ๒๕๑๗"* เพื่อเป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรม สิ้นเงินค่าก่อสร้าง ๖๖๐,๐๐๐ บาท (หกแสนหกหมื่นบาทถ้วน)

การบูรณะปฏิสังขรณ์จะต้องดำเนินการต่อไปเพื่อบรรลุถึงโครงการดังกล่าวแล้ว

การธำรงพระศาสนา

ในด้านการธำรงไว้ซึ่งพระศาสนา ซึ่งจะต้องประกอบด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรม การปฏิบัติธรรม และการเผยแผ่พระธรรม กล่าวได้ว่าวัดสระเกศได้ดำเนินการทั้ง ๓ ประการดังกล่าวมาแต่ต้นรัชกาลแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ดังปรากฏในประวัติลำดับเจ้าอาวาสวัดสระเกศ ซึ่งระบุชัดว่ามีพระราชาคณะทั้งฝ่ายคันถธุระ และวิปัสสนาธุระ

สมัยสมเด็จพระสังฆราชญาโณทยมหาเถระ ได้มีสมาคมทางพระพุทธศาสนา ๒ สมาคม คือสมาคมศูนย์ค้นคว้าทางพุทธศาสนา และสมาคมสงเคราะห์ทางจิต ตั้งอยู่ในวัดด้วย นับว่าเป็นสมัยที่เจริญรุ่งเรืองมาก

วัดสระเกศจึงเป็นวัดที่มีความสำคัญทั้งในด้านวัตถุและจิตใจมานานด้วยประการฉะนี้.

สมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ถึงธรรมกาย
ตอน หลักปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน

โดย พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ. ๖

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประทานหลัก คือธรรมเป็นอารมณ์ของสมถกัมมัฏฐานอันเป็นพื้นฐานสำคัญให้ถึงธรรมอันเป็นรากเหง้าให้วิปัสสนาเกิดเจริญขึ้น และตั้งอยู่ เพื่อเจริญปัญญาจากการที่ได้เห็นแจ้งและรู้แจ้งในสภาวะของสังขารธรรมและวิสังขารคือพระนิพพานโดยปรมัตถ์ และในพระอริยสัจ ๔ ตามที่เป็นจริงไว้หลายวิธี อันผู้เจริญภาวนาพึงเลือกปฏิบัติให้ถูกจริตอัธยาศัยของตน

ข้าพเจ้าจึงขอเสนอวิธีเจริญทั้งสมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐานที่ให้ผลดีมีประสิทธิภาพสูง ตามหลักปฏิบัติพระสัทธรรมเพื่อทำนิพพานให้แจ้ง ที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแสดงไว้ดีแล้ว คือ วิธีเจริญสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ให้ถึงธรรมกาย มรรคผลนิพพาน ตามรอยบาทพระพุทธองค์ ที่พระเดชพระคุณ**หลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)** ท่านปฏิบัติได้เข้าถึง ได้รู้เห็นและเป็นธรรมกายแล้ว จึงได้สั่งสอนศิษยานุศิษย์จนตลอดชีวิตของพระเดชพระคุณหลวงพ่อท่าน และได้ถ่ายทอดสืบต่อๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน ปรากฏผลดีเป็นอย่างสูงแก่ผู้ปฏิบัติด้วยอิทธิบาทธรรม

โดยมี **หลักปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ถึงธรรมกาย** ให้เกิดอภิญญา และวิชชา คือ ความรู้ความสามารถพิเศษ ได้แก่ *วิชชา ๓ วิชชา ๘ (รวมอภิญญา ๖)* ชื่อว่า **"วิชชาธรรม-**

กาย" เป็นพื้นฐานสำคัญแก่การเจริญวิปัสสนาปัญญา ถึงโลกุตตรปัญญา ได้อย่างมีประสิทธิภาพดังต่อไปนี้

๑. ขั้นสมถกัมมัฏฐาน

มีหลักวิธีปฏิบัติเบื้องต้นที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

(๑) กำหนด **"ฐานที่ตั้งของใจ"** ไว้ ณ ศูนย์กลางกายเหนือระดับสะดือ ๒ นิ้วมือ อันเป็นที่ตั้งกำเนิดธาตุธรรมเดิม และเป็นที่ตั้งกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม

ศูนย์กลางกายระดับสะดือเป็นที่สุด และเป็นต้นทางลมหายใจ (เข้า-ออก)

(๒) กำหนด **"บริกรรมนิมิต"** คือ นึกให้เห็นด้วยใจเป็นเครื่องหมายดวงแก้วกลมใส ให้ใจรวมอยู่ ณ ศูนย์กลางดวงแก้วกลมใสนั้น ตรงศูนย์กลางกายเหนือระดับสะดือ ๒ นิ้วมือ (ตามข้อ ๑)

การเพ่งดวงแก้วกลมใส มีลักษณะเป็นการเพ่งแสงสว่าง (อาโลกกสิณ) กล่าวคือ ถ้าพระโยคาวจรเพ่งแสงสว่างเป็นอารมณ์ถึงได้อุคคหนิมิต ก็จะเห็นเป็นดวงใสสว่าง หลวงพ่อวัดปากน้ำท่านจึงใช้ดวงแก้วกลมใส (แทนดวงใสสว่าง) เป็นบริกรรมนิมิต

(๓) กำหนด **"บริกรรมภาวนา"** คือ ท่องในใจด้วยองค์บริกรรมภาวนาว่า **"สัมมาอรหัง ๆ ๆ"** ที่กลางของกลางจุดเล็กใส กลางดวงแก้วกลมใส ตรงศูนย์กลางกายเหนือระดับสะดือ ๒ นิ้วมือนั้น เพื่อประคองใจให้หยุดนิ่งตรงนั้น

คำว่า **"สัมมา"** เป็นคำย่อจากคำว่า **"สัมมาสัมพุทโธ"** แปลว่า พระผู้ตรัสรู้แล้วเองโดยชอบ ซึ่งหมายถึงพระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้า

ส่วนคำว่า **"อรหัง"** แปลว่า พระผู้ไกลจากกิเลสและบาปธรรมทั้งปวง ซึ่งหมายถึงพระวิสุทธิคุณของพระพุทธเจ้า เมื่อบริกรรมภาวนาว่า **"สัมมาอรหัง ๆ ๆ"** นึกน้อมพระพุทธคุณ คือ พระปัญญาคุณ และพระวิสุทธิคุณของพระพุทธเจ้ามาสู่ใจเราด้วย เป็นพุทธานุสสติ

ถ้าผู้ปฏิบัติภาวนากำหนดบริกรรมนิมิต คือ นึกเห็นเครื่องหมายดวงแก้วกลมใสด้วยใจได้ยาก ก็ให้สังเกตลมหายใจเข้าออกที่ผ่านและกระทบดวงแก้ว ตรงศูนย์กลางกายเหนือระดับสะดือ ๒ นิ้วมือ อยู่ตรงนั้น (เป็นอานาปานสติอีกโสดหนึ่ง) โดยไม่ต้องตามลมหายใจเข้า-ออก ก็จะช่วยให้เห็นดวงนิมิตได้ง่ายเข้า

เมื่อเห็นดวงใสปรากฏขึ้นแล้วก็ปล่อยความสนใจในลม

เมื่อรวมใจหยุดนิ่งตรงศูนย์กลางกายเหนือระดับสะดือ ๒ นิ้ว อันเป็นที่ตั้งกำเนิดธาตุธรรมเดิม ก็จะเข้าถึง และได้รู้เห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม จนถึงธรรมกาย อันเป็นกายที่พ้นโลก เป็นธาตุธรรมที่บริสุทธิ์ เป็นอุปการะสำคัญต่อการเจริญวิปัสสนาให้เกิดปัญญา จากการที่ได้เห็นแจ้งและรู้แจ้ง

(ก) *ในสภาวะของสังขาร* คือ ธรรมอันไปในภูมิ ๓ ทั้งสิ้น และธรรมที่เป็นไปในภูมิที่ ๔ เฉพาะที่เป็นสังขตธรรมตามที่เป็นจริง

(ข) *ในสภาวะของวิสังขาร* คือ *พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์* ทั้ง *สภาวะนิพพาน ผู้ทรงสภาวะ* และ *อายตนะนิพพาน* ตามที่เป็นจริง และ

(ค) *ในอริยสัจ ๔* อันเป็นไปในญาณ ๓ คือ สัจจญาณ กิจจญาณ และ กตญาณ มีรอบ ๑๒

๒. ขั้นอนุวิปัสสนา

เมื่อผู้ปฏิบัติภาวนาได้ถึงธรรมกายแล้ว ย่อมสามารถเจริญภาวนา ทั้งสมถะ และวิปัสสนาให้เกิดอภิญญาความรู้ความสามารถพิเศษ และวิชชา ได้แก่ วิชชา ๓ วิชชา ๘ (รวมอภิญญา ๖) จึงชื่อว่า **"วิชชาธรรมกาย"** ให้เกิดและเจริญความรู้ความสามารถพิเศษให้สามารถพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม ให้เจริญ **"วิปัสสนาปัญญา"** เห็นแจ้งรู้แจ้งสภาวะของสังขาร อันประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขตธรรม) ว่ามีสามัญญลักษณะที่เป็น *อนิจฺจํ ทุกฺขํ* และ*อนตฺตา* อย่างไร อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการเจริญโลกุตตรวิปัสสนา ให้เห็นแจ้งในอริยสัจ ๔ เป็น **"โลกุตตรปัญญา"** ต่อไป

กล่าวคือเมื่อผู้ปฏิบัติภาวนาได้ถึงธรรมกายแล้ว

(๑) *พึงฝึกเจริญฌานสมาบัติให้เป็นวสี* แล้วย่อมเกิดอภิญญา มีทิพพจักษุ ทิพพโสต เป็นต้น ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้ (การเริ่มเจริญสมถภาวนาโดยการกำหนดบริกรรมนิมิตเป็นดวงแก้วกลมใสนั้น มีลักษณะเป็นการเพ่งกสิณแสงสว่าง ชื่อว่า *"อาโลกกสิณ"* อันเป็นกสิณกลางและมีผลให้เกิดอภิญญาได้ง่าย)

(๒) *สามารถน้อมไปเพื่อ "อตีตังสญาณ"* เห็นอัตตภาพของตนและสัตว์อื่นในภพชาติก่อนๆ น้อมไปเพื่อ *"อนาคตังสญาณ"* เห็นจุติปฏิสนธิของสัตว์ทั้งหลายที่เป็นไปตามกรรม และน้อมไปเพื่อ *"ปัจจุปปันนังสญาณ"* เห็นสัตวโลกในทุคคติภูมิ ได้แก่ ภูมิของเปรต สัตว์นรก อสุรกาย และ

ในสุคติภูมิ ได้แก่ เทวโลก และพรหมโลกตามที่เป็นจริง ตามพระพุทธดำรัสได้

ให้สามารถรู้เห็นสภาวะของสังขาร ได้แก่เบญจขันธ์ของสัตวโลกทั้งหลาย อันปัจจัยปรุงแต่งด้วย*ปุญญาภิสังขาร* คือความปรุงแต่งด้วยบุญคือกุศลกรรม *อปุญญาภิสังขาร* คือความปรุงแต่งด้วยบาปคืออกุศลกรรม และ *อเนญชาภิสังขาร* คือ ความปรุงแต่งที่ไม่หวั่นไหว (ด้วยรูปฌานที่ ๔ ถึงอรูปฌานทั้ง ๔)

ได้เห็นการเวียนว่ายตายเกิดของสัตวโลกในสังสารจักร อันเป็นไปตามกรรม โดยวัฏฏะ ๓ คือ กิเลสวัฏ กัมมวัฏ และวิปากวัฏ และ

ให้สามารถเจริญปัญญารู้แจ้งในสภาวะของสังขารธรรม คือ ธรรมชาติที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขตธรรม) กล่าวคือ ธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ ทั้งสิ้น ว่ามีสามัญญลักษณะที่เป็น อนิจฺจํ ทุกขํ และอนตฺตาอย่างไร อย่างละเอียดและกว้างขวาง

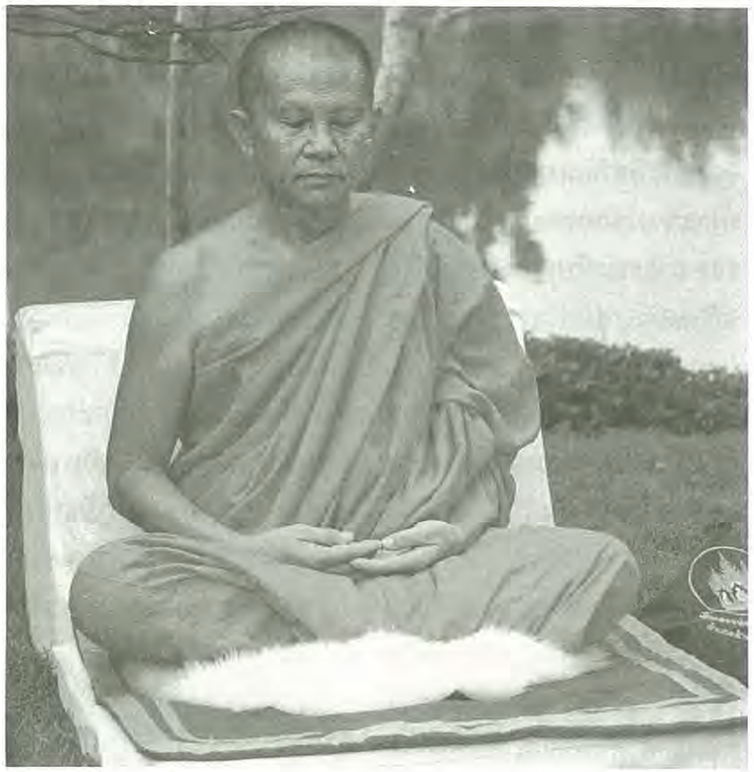

ให้เจริญวิปัสสนาญาณรวบยอดผ่านถึงโคตรภูญาณของธรรมกายได้อย่างรวดเร็ว และเป็นบาทฐานให้เจริญโลกุตตรวิปัสสนาได้เป็นอย่างดี

๓. ขั้นโลกุตตรวิปัสสนา

เมื่อพระโยคาวจรเจริญอนุวิปัสสนาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม ทั้ง ณ ภายใน และ ณ ภายนอก เห็นแจ้งรู้แจ้งในสามัญญลักษณะของสังขารธรรมทั้งหลายอยู่แล้วนั้น

ธรรมกายย่อมเจริญฌานสมาบัติพิจารณาเห็นธรรมในธรรม คือ อริยสัจ ๔ ของกายในภพ ๓ แล้วทำนิโรธ (ไม่ใช่นิโรธสมาบัติ) ดับสมุทัย ปหานอกุศลจิตของกายในภพ ๓ โดยวิธีดับหยาบไปหาละเอียด ผ่านศูนย์กลางกำเนิดธาตุธรรมเดิม อันเป็นที่ตั้งของธาตุธรรม เห็น-จำ-คิด-รู้ คือ "ใจ" อันกิเลส อวิชชา ตัณหา อุปาทานยึดครองอยู่

ปหานอกุศลจิต ชำระธาตุธรรม เห็น-จำ-คิด-รู้ คือ "ใจ" ของกายในกาย (รวมเวทนา จิต และธรรม) จากกายสุดหยาบ ถึงสุดละเอียด จนเป็นแต่ธาตุล้วนธรรมล้วนของธรรมกายที่บริสุทธิ์สุดละเอียดถึงปล่อยวางอุปาทานในเบญจขันธ์ของกายในภพ ๓ และปล่อยความยินดีในฌานสมาบัติเสียได้

ปล่อยขาดพร้อมกันแล้ว ธรรมกายที่หยาบตกศูนย์ธรรมกายที่บริสุทธิ์สุดละเอียดนั้นจะไปปรากฏในอายตนะนิพพานอันเป็นที่สถิตอยู่ของพระนิพพาน คือ ธรรมกายตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าและพระอรหันตเจ้า ที่ดับขันธ์เข้าปรินิพพาน ด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ ประทับเข้านิโรธสงบตลอดกันหมดนับไม่ถ้วน สว่างไสวด้วยธรรมรังสีของธรรมกายที่บรรลุพระอรหัตตผลแล้ว เป็นวิราคธาตุวิราคธรรมที่ว่างอย่าง มีประโยชน์สูงสุดเพราะไม่มีสังขารชื่อว่า **"ปรมัตถสูญ"**

โคตรภูจิต คือ ธรรมกายโคตรภูของพระโยคาวจรนั้น ย่อมยึดหน่วงพระนิพพานอันละเอียดประณีตสุขุมลุ่มลึกนั้นเป็นอารมณ์ (แต่นิพพานธาตุโดยปรมัตถ์เป็นธรรมธาตุที่ไม่มีอารมณ์)

เมื่อมรรคจิต และ มรรคปัญญา อันรวมเรียกว่ามรรคญาณของธรรมกายมรรคของพระโยคาวจรนั้นเกิดและเจริญขึ้น ปหานสัญโญชน์กิเลสเครื่องร้อยรัดให้ติดอยู่กับโลกอย่างน้อย ๓ ประการ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาสขึ้นไปได้ ย่อมก้าวล่วงข้ามโคตรปุถุชน เป็นพระอริยบุคคลตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้ และ ณ บัดนั้น ธรรมกายมรรคได้แก่ ธรรมกายพระโสดาปัตติมรรคก็จะตกศูนย์ และปรากฏผลจิต ได้แก่ ธรรมกายพระโสดาปัตติผล เข้าผลสมาบัติพิจารณาปัจจเวกขณ์ ๕ คือ พิจารณามรรคผล กิเลสที่ละได้ กิเลสที่ยังเหลือ (ในกรณีเสขบุคคล) และพิจารณาพระนิพพานต่อไป

นี้คือขั้นตอนของเจริญสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ถึงมรรคผลนิพพานตามรอยบาทพระพุทธองค์ ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ได้ปฏิบัติเข้าถึง ได้รู้เห็นและเป็นธรรมกาย แล้วได้สั่งสอนศิษยานุศิษย์ และได้ถ่ายทอดสืบต่อๆ กันมาถึงปัจจุบัน

ข้าพเจ้าขอแนะนำให้ท่านผู้สนใจศึกษาสัมมาปฏิบัติ ให้ทดลองปฏิบัติให้เห็นผลด้วยตนเอง แล้วท่านจะซาบซึ้งในคุณของวิชชาธรรมกายด้วยตัวของท่านเอง และท่านจะพบว่าพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์นั่นแหละเป็นตัวตน (อตฺตา) ที่แท้จริง เพราะเป็นอมตธรรม ที่ไม่ต้องเกิด แก่ เจ็บ และตายอีก มีสภาวะที่เที่ยง (นิจฺจํ) เป็นบรมสุข (ปรมํ สุขํ) และยั่งยืน (ธุวํ) มั่นคง (สสฺสตํ) อันเป็นอัตตลักษณะของวิสังขารธรรม ที่ตรงกันข้ามกับอนัตตลักษณะของสังขารธรรมทั้งปวงโดยสิ้นเชิง

พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ คือ ธรรมกายที่บรรลุพระอรหัตตผลแล้วนี้แหละ คือ *พระพุทธรัตนะ*

พระธรรมรัตนะ พระสังฆรัตนะ (กรณีพระอริยสาวก) กล่าวคือ **พระรัตนตรัย** ที่พึ่งอันประเสริฐของสัตวโลกแท้ๆ

ณ ที่ใด มีผู้ปฏิบัติภาวนาวิชชาธรรมกายของพระพุทธเจ้านี้ด้วยดี ตรงตามที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อท่านแนะนำสั่งสอนไว้ และรักษาสืบต่อไว้ด้วยดี บุคคลผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และสถานที่นั้นๆ มีความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขทั้งนั้น ไม่มีเสื่อมเลย

จึงขอแนะนำให้ท่านผู้สนใจในธรรมปฏิบัติ ลองปฏิบัติดูเถิด เมื่อท่านปฏิบัติได้ถึงธรรมกาย ก็จะทราบผลดีด้วยตัวของท่านเอง

๔. วิชชาธรรมกายชั้นสูง

สำหรับผู้ที่ปฏิบัติได้ถึงธรรมกาย และได้ฝึกเจริญภาวนาพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และ ธรรมในธรรม ทั้ง ณ ภายนอก และ ณ ภายใน ได้ผลดีพอสมควรแล้ว ยังควรได้รับการฝึกเจริญภาวนาวิชชาธรรมกายชั้นสูงอีกต่อไป ซึ่งจะเป็นธรรมเครื่องช่วย **"บำบัดทุกข์"** และ **"บำรุงสุข"** ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น รวมทั้งสังคม ประเทศชาติได้มาก ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้ แต่ในเรื่องนี้ผู้ปฏิบัติภาวนาวิชชาธรรมกายชั้นสูง เขาจะไม่ค่อยเปิดเผยหรือแสดงความโอ้อวดใดๆ กับใครๆ นอกจากจะเป็นที่รู้กันเฉพาะในหมู่ครูอาจารย์ และศิษยานุศิษย์ผู้ใกล้ชิดเท่านั้น

วิชชาธรรมกายชั้นสูงนี่แหละ ที่ข้าพเจ้าเคยได้ยินว่า พระเดชพระคุณหลวงพ่อท่านได้เคยกล่าวกับศิษยานุศิษย์ในสมัยที่ยังมีชีวิตอยู่ว่า

"ธรรมกายคนหนึ่ง ช่วยคนได้ครึ่งเมือง"

หมายถึงว่าผู้ปฏิบัติได้ถึงธรรมกาย เจริญวิชชาธรรมกายชั้นสูง ช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่สาธุชนพลเมืองได้มาก.

ปกิณกธรรม

ตายแล้วฟื้น

เรียบเรียงจากคำบอกเล่า ของ พระมหาวิชชา ญาณเมธี (ป.ธ. ๗)

เช่นบุคคลที่ตายแล้วฟื้นที่ปรากฏอยู่บ่อยๆ

ความตาย เป็นเรื่องปกติธรรมดาของสัตวโลก สรรพสิ่งที่มีชีวิตย่อมมีวาระสุดท้าย คือต้องตายด้วยกันทั้งสิ้น ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดหลีกหนีความตายพ้นไปได้

แม้กระนั้น... ทุกชีวิตต่างก็ไม่ปรารถนาเผชิญหน้ากับความตาย เพราะมันหมายถึงการพลัดพรากจากทุกสิ่งที่ตนมี ตนเป็นตนรักใคร่พอใจ และยังมีกิเลสหลงติดคิดว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นของตนอยู่

เมื่อความตายมาถึง นั่นคือรูปกายสังขารได้ถึงกาลแตกดับในภพชาติหนึ่ง เหลือเพียงวิญญาณเท่านั้นที่ไปผุดเกิดในชาติกำเนิดต่างๆ ตามพลังแห่งกรรมดีกรรมเลวของตน

ผู้ที่ตายตามอายุขัย คือตายด้วยกำหนดเวลา ซึ่งมีให้เพียงเท่านี้เท่านั้น ย่อมไม่มีอานุภาพแห่งปาฏิหาริย์ใดๆ มาช่วยให้ฟื้นคืนกลับมาได้

สำหรับผู้ซึ่งยังไม่ถึงกำหนดเวลาตายที่แน่นอน แต่ให้มีอันต้องเป็นไปถึงขั้นสิ้นลมหายใจ อวัยวะภายในหยุดทำงาน ก็เท่ากับตายไปแล้วอย่างสมบูรณ์เช่นกัน ในกรณีนี้บางคนอาจจะฟื้นขึ้นมาใหม่ได้

เดือนตุลาคม ๒๕๔๐ ***พระมหาวิชชา ญาณเมธี*** สังกัดจำพรรษาที่ ***วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม*** *อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี* ได้เดินทางกลับไปโปรดโยมบิดามารดาที่บ้านเกิด คือ *บ้านขอบเหล็ก จังหวัดหนองบัวลำภู* โดยมีเพื่อนพระภิกษุที่สนิทกัน และจำพรรษาร่วมอารามเดียวกันเดินทางไปด้วยหลายรูป

ระหว่างที่พระมหาวิชชาโปรดโยมบิดามารดาที่บ้านขอบเหล็ก แม่เฒ่าเพื่อนบ้านของโยมมารดา อายุประมาณ ๗๐ ปี ซึ่งมีเคหสถานบ้านเรือนอยู่ติดๆ กัน ได้สิ้นใจตายไปอย่างกระทันหันทั้งๆ ที่มีสุขภาพแข็งแรง มิได้เจ็บ

ไข้ได้ป่วยเรื้อรังมาก่อนแต่อย่างใด ยังความเศร้าโศกอาลัยให้แก่บรรดาลูกหลานญาติมิตร ที่อยู่เบื้องหลังอย่างยิ่ง

แม่เฒ่าเสียชีวิตไปเพียงไม่กี่นาที ข่าวนี้ก็กระจายไปทั่วทั้งหมู่บ้าน คนซึ่งรู้จักคุ้นเคยกับแม่-เฒ่าจึงพากันมาเยี่ยมศพ แสดงความอาลัยกันเต็มบ้าน

นางเพ็ง โยมมารดาของพระมหาวิชชา ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของผู้ตายก็ไปที่บ้านของแม่เฒ่าทันที อีกทั้งยังอาราธนานิมนต์พระมหาวิชชา-บุตรชาย และพระเพื่อนซึ่งร่วมทางมาด้วยกันไปยังบ้านผู้ตายพร้อมๆ กัน

ขณะนั้น ผู้ตายเสียชีวิตไปยังไม่ครบชั่วโมง *นางเพ็ง*-โยมมารดาพระมหาวิชชา นั่งอยู่ใกล้ศพแม่เฒ่ามากที่สุด พิจารณาหน้าตาผิวพรรณผู้ตายยังสดใส มีเลือดฝาด มิได้ซีดเซียวเขียวคล้ำดังเช่นคนตายทั่วๆ ไป ลองจับเนื้อตัวดูก็มีสภาพนุ่มนิ่ม แม้ผิวเนื้อจะเริ่มเย็นแล้วก็ตาม แต่ไม่ถึงขั้นเย็นเฉียบแข็งทื่อ เหยียดกระด้างไปทั้งตัว นางเพ็งก็เกิดความคิดขึ้นมาตามประสาคนบ้านนอกว่าหากผู้ตายยังพอมีบุญวาสนาเกื้อกูลอยู่ บางทีคุณบารมีอันศักดิ์สิทธิ์ของพระรัตนตรัยอาจจะช่วยให้เพื่อนบ้านฟื้นขึ้นมาจากความตายได้

เมื่อนางเพ็งคิดเช่นนี้ จึงประกาศออกไปด้วยเสียงดังๆ ว่า *ใครมีพระดีขอเอามาคล้องคอช่วยยายคนตายหน่อย* ผู้ที่อยู่บนเรือนเวลานั้นต่างก็พากันเงียบ เนื่องจากไม่เชื่อมั่นว่าพระเครื่องของขลังที่ตนคล้องคออยู่นั้นจะเป็น ***"ของดี"*** จริง

พระมหาวิชชา ซึ่งนั่งอยู่ในที่อันควร ได้ยินโยมมารดากล่าวออกมาเช่นนั้น ก็ไม่เข้าใจจุดประสงค์อันแท้จริง คิดแต่เพียงว่าโยมมารดาคงมีเจตนาต้องการพระไปคล้องคอศพผู้ตาย เพื่อชี้ทางสว่างให้วิญญาณผู้ตายไปสู่สุคติ จึงได้อาราธนา***พระสมเด็จธรรมกายรุ่นธาตุ ๖*** และ***เหรียญภัตตาหารจักรพรรดิสมบัติ*** ออกจากย่ามมอบให้โยมมารดาไป

นางเพ็ง รับพระสมเด็จฯ และ*เหรียญ*มาแล้วก็นำไปคล้องคอศพ อธิษฐานขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยช่วยดลบันดาลให้แม่เฒ่ามีลมหายใจฟื้นขึ้นมาถ้ายังไม่หมดอายุขัย หรือถ้าไม่ฟื้นก็ขอให้ไปดีไปสู่สุคติภพด้วยเถิด

พระมหาวิชชาเล่าว่า ท่านไม่ได้คิดอะไรเพราะคนที่ตายไปแล้วจะฟื้นคืนกลับมามีชีวิตอีกคงหาได้ยาก โดยเฉพาะแม่เฒ่าผู้ซึ่งเสียชีวิต และกำลังนอนเหยียดยาวอยู่ตรงหน้ามีอายุมาก ถึง ๗๐ ปี หากจะกล่าวว่าเป็นการตายจากไป ด้วยวัยอันสมควรก็คงไม่ผิดนัก ดังนั้นโอกาสฟื้นเห็นทีจะเป็นไปไม่ได้

ระหว่างนั้นก็สนทนากันด้วยเรื่องจัดงานศพเป็นส่วนใหญ่ กระทั่งเวลาผ่านไปนานพอสมควร เหตุการณ์เหลือเชื่อก็เกิดขึ้น

จู่ๆ ร่างของแม่เฒ่าผู้ตายซึ่งนอนสงบแน่นิ่งเกิดการขยับเคลื่อนไหวอย่างเห็นได้ชัด คราวนี้เสียงพูดคุยดังเซ็งแซ่พลันเงียบสนิทเหมือนปลิดทิ้ง สายตาทุกคู่จับจ้องมองมาที่ร่างผู้ตายเป็นจุดเดียว ส่วนนางเพ็งโยมมารดาของพระมหาวิชชา ซึ่งนั่งอยู่ใกล้ศพมากที่สุดดูเหมือนจะตกใจมากกว่าใครอื่น ถึงกับนั่งตะลึงตัวแข็งทื่อ

ร่างของแม่เฒ่าขยับอีกและมีเสียงพูดแหบแห้งอ่อนระโหยว่า

"ฉันคืนมาแล้ว...ฉันไม่ตายแล้ว... ขอน้ำกินหน่อย"

คราวนี้โยมมารดาพระมหาวิชชาได้สติ ตะโกนเสียงลั่นบอกกับทุกคนที่รายล้อมอยู่เต็มห้องว่า *"ยายคืนแล้ว ยายคืนแล้ว" (คืนหมายถึงฟื้น)*

ลูกหลานญาติมิตรทุกคนที่อยู่บนเรือน ต่างปิติดีใจเหลือจะกล่าว หลังจากแม่เฒ่าได้ดื่มน้ำเข้าไปเต็มอึกแล้วก็พอมีแรงลุกขึ้นนั่ง และเล่าให้ฟังว่าก่อนสิ้นลมหายใจเกิดอาการจุกเสียดแน่นหน้าอก หายใจไม่ออก แล้วความรู้สึกทั้งหมดก็ดับวูบไป มารู้สึกตัวอีกครั้งปรากฏว่ากำลังเดินอยู่บนเส้นทางสายหนึ่ง เป็นทางเดินแคบๆ ทอดยาวไปไกลมากจนไม่รู้ว่าไปสิ้นสุดตรงไหน หรือไปบรรจบกับอะไร บรรยากาศที่ครอบคลุมตลอดเส้นทางสายนั้นอับชื้น และมืดสลัวดูน่ากลัวมาก มองไม่เห็นคนอื่นๆ อยู่ในบริเวณนั้นเลย แม่เฒ่าก็เดินไปเรื่อยๆ ความรู้สึกขณะนั้นคล้ายกับมีอำนาจอะไรอย่างหนึ่งบงการบัญชาให้เดินไปข้างหน้า เป็นอำนาจที่ยิ่งใหญ่จนไม่อาจขัดขืนได้เลย

เดินไปครู่หนึ่ง ก็เห็นแสงสว่างอยู่ตรงหน้า จึงเร่งฝีเท้าก้าวเดินเข้าไปหา ยิ่งเข้าใกล้ก็ยิ่งสว่างไสวเจิดจ้ามากเข้าทุกที แสงสว่างดังกล่าวมีรัศมีเป็นวงกลมและมีแต่ความเย็นสบาย พอเดินเข้าไปอยู่กลางแสงสว่างไสวเต็มตัว ความรู้สึกก็ดับวูบไปอีก พอรู้-สึกตัวจึงได้รู้ว่าฟื้นจากความตาย

คราวนี้นางเพ็ง-โยมมารดาของพระมหาวิชชา เป็นฝ่ายเล่าให้แม่เฒ่าฟังบ้างว่า ที่แม่เฒ่าฟื้นคืนชีวิตมาได้เช่นนี้คงเนื่องจากตนนำพระสมเด็จของพระมหาลูกชายไปคล้องคอให้ แล้วอธิษฐานว่าหากแม่เฒ่ายังไม่ถึงที่ตาย ยังไม่สิ้นอายุขัยก็ขอให้อำนาจอันศักดิ์-สิทธิ์ของคุณพระรัตนตรัยช่วยชีวิต และอานุภาพอันศักดิ์สิทธิ์ก็ช่วยชีวิตแม่เฒ่าไว้จริงๆ

แม่เฒ่าเข้ามากราบนมัสการพระมหาวิชชาด้วยความปิติตื้นตันใจ พร้อมกับบอกว่าแสงอันสว่างไสว ซึ่งตนเห็นขณะที่ตายไปแล้วนั้น คงเป็นรัศมีจากคุณพระรัตนตรัยที่แผ่ไปจากพระสมเด็จฯ ซึ่งคล้องคอตนแน่ๆ

นี่คือประสบการณ์ของ***พระมหาวิชชา ญาณเมธี*** ที่ท่านเคยผ่านมา

พระมหาวิชชาไม่อาจยืนยันได้ว่าแม่เฒ่าเพื่อนสนิทของโยมมารดาท่านฟื้นจากความตายเนื่องจากอำนาจ***พุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพ*** ของ***พระสมเด็จธรรมกายรุ่นธาตุ ๖*** และ***เหรียญภัตตาหาร*** *(สมบัติ-จักรพรรดิ)* หรือไม่ เพราะเกินวิสัยที่จะหยั่งรู้ได้

แต่**พระมหาวิชชา**กล้ายืนยันได้ว่า ***คุณพระรัตนตรัย*** มีอานุภาพปกป้องคุ้มครองผู้ซึ่ง***ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ*** ได้จริงๆ....

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ
การให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง

รายนามเจ้าภาพถวายนิตยสาร **"ธรรมกาย"** แด่พระภิกษุสงฆ์

เจ้าภาพ		ผู้รับ
คุณมานิตย์ ฉัตรรัตนศักดิ์	ถวาย	**พระธรรมปัญญาจารย์** วัดมกุฏกษัตริยาราม เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
คุณอุดมศรี หาญภักดี	ถวาย	**พระธรรมปัญญาบดี** วัดคูหาสวรรค์ ต.คูหาสวรรค์ อ.เมือง จ.พัทลุง ๙๓๐๐๐
คุณธนะวัฒน์ ชุมพลสกุลวงศ์ และครอบครัว	ถวาย	**พระธรรมวโรดม** กุฏิ ๓๖ วัดเบญจมบพิตรฯ เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
คุณสุวณี แซ่ฉั่ว	ถวาย	**พระธรรมกิตติวงศ์** วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
คุณลักขณา สุวรรณธารารังษี	ถวาย	**พระราชสังวรญาณ** วัดป่าสาลวัน อ.เมือง จ.นครราชสีมา ๓๐๐๐๐
คุณอ๋า - สุวณี - มานิตย์ แซ่ฉั่ว	ถวาย	**พระราชมุกดาหารธรรมคณี** วัดศรีมงคลใต้ อ.เมือง จ.มุกดาหาร ๔๙๐๐๐
คุณอ๋า - สุวณี - มานิตย์ แซ่ฉั่ว	ถวาย	**พระสุนทรธรรมคณี** วัดโพธิ์ชัยสมสะอาด อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู ๓๙๐๐๐
คุณอาภากร - อัมรา นะตะ	ถวาย	**พระญาณวโรดม** วัดเทพศิรินทราวาส เขตป้อมปราบ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐
คุณอ๋า - สุวณี - มานิตย์ แซ่ฉั่ว	ถวาย	**พระวิบูลสิทธิคุณ** วัดมณีไพรสณฑ์ ต.แม่สอด อ.แม่สอด จ.ตาก ๖๓๐๐๐
คุณวราภรณ์ สวนทวี	ถวาย	**พระมหาปราโมทย์ ปโมทิโต** วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
เด็กชายอภิชา ตรีนุชจรัสกุล	ถวาย	**พระมหาสุจิตต จนฺทวํโส** วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
คุณวราภรณ์ สวนทวี	ถวาย	**พระมหาศักดา สุมโน** วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
คุณภาวิดา ตรีนุชจรัสกุล	ถวาย	**พระมหาณัฏฐพนธ์ เสฏฺฐธมฺโม** วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร เขตป้อมปราบ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐
คุณมาลินี มัธยมจันทร์	ถวาย	**พระมหาสันห์ฐิติ ธมฺมวฑฺฒโน** วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
คุณธนภร ตรีนุชจรัสกุล	ถวาย	**พระภาสกร ปภากโร** วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร เขตป้อมปราบ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐

ผู้มีรายนามข้างต้นนี้ คือผู้มีจิตศรัทธาเป็นเจ้าภาพถวายนิตยสารธรรมกาย แด่พระสงฆ์ ๑ ปี (๔ เล่ม)
ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอรับเป็นเจ้าภาพได้ที่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**
สำนักงานศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐ โทร.๒๒๔-๗๔๗๕, ๒๒๔-๑๙๙๘

ขอเชิญร่วมอนุโมทนาต่อกุศลจิตอันงดงาม
ของเหล่ากัลยาณมิตร ผู้หยิบยื่นแสงสว่างอันนิรันดร์แก่เพื่อนมนุษย์
ด้วยการอุปถัมภ์การพิมพ์นิตยสารธรรมกาย ดังนี้

พระเทพญาณเมธี
หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล
พระสมาน กุสลจิตฺโต
คุณจิตรา สวนทวี
ห.จ.ก. ประวัติยนต์
คุณอุดม เรืองสุรัตน์
โรงเรียนอนุบาลสุนรา
ครอบครัวตรีนุชจรัสกุล
คุณนัทธมน เลิศมหโชค
คุณสุเมธ วงศ์พิภพมงคล
คุณประจักษ์ ศิริบัณฑิตย์กุล
ครอบครัวสวนทวี โดย รุ่งวิทย์
คุณวริษฐ - คุณเรียม มงคลศรี และครอบครัว
คุณวิชยา - คุณหรรษา - คุณฉัตรชยา วัฒนานุกิจ
คุณสุทัศน์ - คุณสุนีรัตน์ - ด.ญ.สุชญา นิ่มกุลรัตน์
คุณจันทร์ศรี - คุณระเบียบ สิงห์น้อย และครอบครัว

ผู้มีรายนามข้างต้นนี้ คือผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินบำรุงการพิมพ์นิตยสารธรรมกายแต่ละเล่มเป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท
ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอบริจาคได้ที่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**
สำนักงานศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐ โทร.๒๒๔-๗๔๗๕, ๒๒๕-๑๙๙๘

บริษัท บางกอกสลักภัณฑ์ และ **คณะสามัคคีธรรม** เป็นเจ้าภาพบริจาคเงินค่ารถรับสาธุชนไปปฏิบัติธรรมทุกวันเสาร์ต้นเดือน ที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เดือนละ ๕,๐๐๐ บาท

งานเทศกาลวันสงกรานต์ ๑๒ เมษายน ๒๕๔๑ ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ในโอกาสวันเทศกาลสงกรานต์ของทุก ๆ ปี วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม จะได้จัดให้มีพิธีบำเพ็ญกุศล เช่น การเจริญพระพุทธมนต์ พิธีชักผ้าบังสุกุล และอุทิศส่วนกุศลแด่บรรพชนตลอดจนครูบาอาจารย์ เป็นต้น อีกทั้งให้มีพิธีสรงน้ำพระ เพื่อรักษาวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของไทยไว้ ซึ่งในปีนี้ได้เริ่มพิธีเมื่อเวลา ๑๓.๓๐ น. ของวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๔๑

พระเถรานุเถระจำนวน ๑๐ รูป ร่วมเจริญพระพุทธมนต์ หลังจากนั้นได้พิจารณาและชักผ้าบังสุกุล

หลวงพ่อเจ้าอาวาส เผากระดาษรายชื่อบรรพชน ของพระภิกษุ-สามเณร และสาธุชนผู้ร่วมพิธี

สาธุชนจากทุกสารทิศ ร่วมสรงน้ำพระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูปหยก และรูปเหมือนหลวงพ่อวัดปากน้ำ

พระภิกษุที่จำพรรษาวัดหลวงพ่อสดฯ ร่วมกันสรงน้ำ-ขอพร จาก หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล

ตามด้วยขบวนของสามเณรนับร้อยรูป ร่วมเข้าสรงน้ำ-ขอพร จากหลวงพ่อเจ้าอาวาส

สาธุชนชาย-หญิง จากทั่วทุกสารทิศ เข้ากราบนมัสการเพื่อขอพร และสรงน้ำ หลวงพ่อเจ้าอาวาส

พิธีบรรพชาสามเณร และอบรมธรรมปฏิบัติแก่เยาวชน ภาคฤดูร้อน ประจำปี ๒๕๔๑ เมื่อวันที่ ๑-๒๕ เมษายน ๒๕๔๑

เมื่อนาคเยาวชนรับผ้าไตรจากบิดา มารดา หรือเจ้าภาพแล้ว ได้เวียนประทักษิณรอบศาลาเอนกประสงค์เพื่อบูชาพระรัตนตรัย

เปล่งวาจาขอบรรพชากับพระอุปัชฌาย์ หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล

ตัวแทนนาคเยาวชน ถวายผ้าไตรแด่หลวงตาพระอุปัชฌาย์

เมื่อให้โอวาทแล้ว พระอุปัชฌาย์ได้มอบผ้าไตรให้ตัวแทนนาคเยาวชนไปครอง ส่วนนาคที่เหลือพระพี่เลี้ยงเป็นผู้มอบให้

หลังครองผ้าเสร็จแล้ว นาคทั้งหมดกลับเข้ามารับไตรสรณคมน์ และศีล เป็นอันสำเร็จพิธีบรรพชาสามเณร

โครงการธรรมปฏิบัติสำหรับเยาวชน ภาคฤดูร้อน ระหว่างวันที่ ๑-๒๕ เมษายน ๒๕๔๑ ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

ระหว่างการอบรมธรรมปฏิบัติภาคฤดูร้อน หลวงพ่อเจ้าอาวาส และพระพี่เลี้ยงจะให้โอวาท, สอนวิธีการปฏิบัติภาวนาทุกวัน

วันที่ ๒๐ เม.ย. ๒๕๔๑ พระเทพญาณมุนี เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี เป็นประธานปิดการอบรม และมอบวุฒิบัตรให้แก่เยาวชนหญิง

ในเวลาเย็นของทุกวัน มีการแบ่งกลุ่มเพื่อฝึกเจริญภาวนาธรรม โดยมีพระวิทยากรให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด

สามเณรผู้ผ่านการอบรมตามโครงการ เข้ารับวุฒิบัตร จากหลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ในวันปิดการอบรม ๒๕ เม.ย.๒๕๔๑

พิธีเปิดการอบรมพระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๓๕ และ การประชุมพระสังฆาธิการ อำเภอดำเนินสะดวก เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๑

พระเทพปริยัติโมลี เจ้าคณะภาค ๑๕ วัดพิชยญาติการาม เป็นประธานเปิดการอบรมพระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๓๕ โดยมี พระเมธีรัตโนดม รองเจ้าคณะจังหวัดลพบุรี และ พระสังฆาธิการอำเภอดำเนินสะดวก ร่วมอนุโมทนา

พระภิกษุ-สามเณร, อุบาสก-อุบาสิกา จากภาคต่างๆ เข้ารับการอบรม

พระสังฆาธิการในอำเภอดำเนินสะดวก สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

การประชุมพระสังฆาธิการ อำเภอดำเนินสะดวก ประจำเดือนพฤษภาคม จัดขึ้นที่อาคารเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม โดยมี พระปรากรมมุนี เจ้าคณะ อ.ดำเนินสะดวก เป็นประธานการประชุม (ในภาพ) พระเทพปริยัติโมลี (ซ้ายสุด), พระเมธีรัตโนดม (นั่งกลาง), พระครูสิริวรรณวิวัฒน์ วัดหลักหกฯ (ขวาสุด) ได้เข้าร่วมประชุมด้วย

หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ถวายของที่ระลึกแด่พระสังฆาธิการ

ตอบปัญหาธรรม

โดย หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล

เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

เนื่องในโอกาสอบรมพระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๓๔ (๑-๑๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

อธิษฐานว่า... วันนี้ถ้ามีบุญบารมีพอ ขอให้ผมนึกเห็นดวงแก้วกลมใส แต่ถ้าไม่มีบุญบารมีพอ ผมก็จะขอหยุดไว้ก่อน กระผมอธิษฐานผิดทางหรือไม่

ผู้ถาม : พระสมุห์เขียน ทตฺตวุฑฺโฒ

ถาม : เมื่อตอนแยกกลุ่มเริ่มปฏิบัติ ผมได้ตั้งจิตอธิษฐานต่อ**พระเดชพระคุณ พระมงคลเทพมุนี** ว่า วันนี้ถ้าผมมีบุญบารมีพอที่จะเข้าถึงรู้วิชาธรรมกาย ขอให้ผมนึกเห็นดวงแก้วกลมใสในฐานที่ ๗ พร้อมกับนิมิตอื่นๆ อีกที่เป็นสัมมาทิฏฐิ แต่ถ้าไม่มีบุญบารมีพอ ผมก็จะขอหยุดไว้ก่อนเพื่อตั้งหลักครั้งใหม่ พอเริ่มปฏิบัติไปก็ปรากฏเห็นดวงแก้วกลมใสพร้อมองค์พระที่ใสในขณะเดียวกัน อาการเช่นนี้เป็นอยู่นานพอสมควร ความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับผมปรากฏว่าดีขึ้นเป็นอย่างมาก

ดังนั้นผมจึงเรียนถามท่านว่าในข้อที่ ๑ กระผมอธิษฐานผิดทางหรือไม่? และข้อที่ ๒ จะให้ผมยึดเอาอะไร? เป็นที่ตั้งในการดำเนินต่อไป.

ตอบ : คำอธิษฐานนี้ เสียงไปหน่อยนะครับ เสียงในข้อที่ว่าที่ท่านอธิษฐานนี่ ท่านบอกว่า*"แต่ถ้าไม่มีบุญบารมีพอ ผมก็จะขอหยุดไว้ก่อน เพื่อตั้งหลักครั้งใหม่"*

ตรงนี้เป็นการอธิษฐานที่ไม่ถูกต้อง เหตุที่ไม่ถูกต้องเพราะว่าถ้าไม่มีบุญบารมี ก็ไม่ได้มาเรียนหรอกครับ คือทุกคนมีบุญบารมีด้วยกันทั้งนั้น ที่กระผมจะพูดหมายถึงอย่างนี้ แต่มีมากมีน้อย ไม่ใช่ไม่มี คือศูนย์ ไม่ใช่อย่างนั้น มีบุญบารมีด้วยกันทั้งนั้น

พระคุณเจ้าเองก็มี แต่ถ้าบุญบารมียังน้อยอยู่มันก็ยังไม่เห็น ทีนี้บุญบารมีเป็นอย่างนี้นะ กระผมจะเรียนให้ทราบ อย่าไปเอาเป็นอารมณ์มากนักในเรื่องของอธิษฐาน ไม่อย่างนั้นเสียเปรียบภาคมาร ภาคมารคอยสอดละเอียด หลอกเราแว๊บเดียว เราพลาดไปเลย

บุญบารมีบางท่านอธิษฐานเพียงปกติสาวก ถ้าโดยนัยนั้นก็เหมือนว่าเราจะบำเพ็ญบารมีเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพานในระดับมาตรฐานเบื้องต้น คือระดับปกติสาวก

มาตรฐานเบื้องต้นนั้น เมื่อได้บำเพ็ญบุญกุศลได้เต็มหนึ่งคืบของเจ้าของ จะกลั่นตัวเองเป็นบารมีได้ประมาณเท่าหนึ่งองคุลีมือ

บำเพ็ญบารมีจนเต็มแก่กล้าได้หนึ่งคืบ จึงจะกลั่นตัวเองเป็นอุปบารมี เท่าหนึ่งองคุลีมือ

แล้วก็บำเพ็ญอุปบารมีจนเต็มหนึ่งคืบ จึงจะกลั่นตัวเองเป็นปรมัตถบารมี ประมาณเท่าหนึ่งองคุลีมือ

และถ้าบำเพ็ญปรมัตถบารมีได้เต็มหนึ่งคืบของตัว ครบหมดทั้ง ๑๐ ประการ (ทานบารมี, ศีล, เนกขัมมะ, ปัญญา, วิริยะ, ขันติ, สัจจะ, อธิษฐาน, เมตตา และอุเบกขาบารมี) ในภพชาติใด ***ภพชาตินั้น เมื่อบารมีเต็มก็เป็นอันว่าผู้บำเพ็ญบารมีนั้นมีพลวปัจจัยให้สามารถทำที่สุดแห่งทุกข์ได้*** คือหมายความว่าถึงมรรคผลนิพพานได้

เพราะฉะนั้นเรื่องบุญบารมี อย่าเอาไปใช้ในลักษณะพนันหรือท้าทายว่าถ้าผมไม่มีบุญบารมี ก็หยุดไว้ก่อน อย่างนั้นผิด เพราะอะไร? มันผิดตรงที่ว่าเราแน่ใจแล้วหรือว่าเรามีบุญบารมีกี่มากน้อย? หากว่าเรามีบุญบารมียังไม่พอ ก็ยังไม่เห็น (ดวงธรรม)

แต่เราต้องถามตัวเองก่อนว่าวิธีที่ให้ปฏิบัติอย่างนี้ผิดหรือถูก? เราพิจารณาดูเสียก่อนว่าปฏิบัติอย่างนี้ผิดหรือถูก ถ้าถูกแล้ว แม้มันยังไม่เห็นก็ตั้งใจปฏิบัติ

ไป สั่งสมบุญกุศลคุณความดีเรื่อยไป หยุดทำไม? ถึงเวลาก็ได้เห็นเอง หยุดไปก็ถูกมารมันหลอก

การอธิษฐานนิดหนึ่ง มารมันหลอกแล้ว เห็นไหมล่ะครับ

ไปอธิษฐานว่าบุญบารมีคือไม่เห็นก็แปลว่าไม่มีบุญบารมีจะหยุดเสียแล้ว ไปเอาข้อนี้มาเป็นเงื่อนไข

บุญมีนะ แต่มันยังน้อยอยู่ หรือว่ามันมีเหตุปัจจัยอื่นๆ อะไรปิดบังอยู่ เราก็ไม่รู้ ไปตีความว่าเราไม่มีบุญเสียแล้ว จะหยุดปฏิบัติเสียแล้ว เหมือนกับเราจะขุดน้ำในบ่อ พอไปเจอรากไม้หน่อยโอ๊ย ไปไม่ได้แล้ว ก็จบกัน

เพราะฉะนั้น เมื่อไปเจอรากไม้ตอไม้หรืออะไร เราก็พยายามขุดตัดออกอีกหน่อยก็ลงไปได้ แต่ต้องค่อยๆ ทำ ไม่ใช่ว่าขุดไปต้องให้เจอน้ำนะ ถ้าไม่เจอน้ำก็แปลว่าไม่มีน้ำ อย่างนี้ก็เสร็จกัน

เราถามตัวเองก่อนว่าวิธีปฏิบัตินี้ ตามที่สอนไปนี้ผิดหรือถูก ให้คุณหรือให้โทษ ตรงนี้ต่างหากคือประเด็นที่ควรพิจารณา

แต่ที่นี้เผอิญท่านอธิษฐานแล้วท่านเห็นนี่เป็นการดี ท่านมีบุญบารมีอยู่แล้ว ไม่ต้องไปอธิษฐานอย่างนั้น เกิดหากว่ามารสอดละเอียดให้ท่านไม่เห็นซะนี่ ทั้งๆ ที่ท่านมีบุญ เผอิญวันนี้มารสอดละเอียดท่านหน่อย เลยยังไม่เห็น ไม่เห็นท่านก็หยุดเสียแล้ว ทั้งๆ ที่มันใกล้จะเห็นอยู่แล้ว

หรือว่าเหมือนกับขุดน้ำมันจวนจะถึงน้ำอยู่แล้ว อะไรมาคั่นหน่อยเดียว บอกว่าถ้าไม่เห็นน้ำผมจะหยุดแล้ว ไปเห็นอุปสรรคอะไรขวางหน่อยก็คิดว่าผมจะหยุดแล้ว เสร็จเลย ทั้งๆ ที่เลยไปอีกหน่อยเดียวก็เห็น

นี่แหละให้ระวังเรื่องอธิษฐานให้ระวัง! มีคนเคยเป็นแบบนี้มาแล้ว อาตมาบอกแล้วก็ไม่ยอมเชื่อเสียด้วย

เพราะฉะนั้นเรื่องอธิษฐานต้องระวังให้ดี บางทีกลายเป็นการผูกมัดตัวเอง ผูกมัดตัวเอง ไม่ใช่แต่เพียงอธิษฐาน บางคนว่าฉันต้องรักษาวาจาสัตย์ พูดอะไรออกไปก็ต้องเป็นตามนั้นเสมอไป ถ้าพูดถูกเป็นตามนั้นก็สมควร แต่ถ้าพูดผิดด้วยอารมณ์ บางทีมันมีอารมณ์รัก โกรธ เกลียด ชอบ ชัง หลง กลัว อะไรๆ ก็แล้วแต่ พอเราพูดว่าต่อไปนี้ฉันจะไม่ยังงั้นละ ฉันจะไม่อย่างงี้ละ หรือว่าต่อไปนี้ฉันจะทำอย่างนั้น ถ้าไม่เป็นอย่างนั้น ฉันก็จะไม่เป็นอย่างนี้

บางทีเราหลงเข้าใจผิดแล้วเลยอธิษฐานหรือพูดพลาดไปผิดๆ ถ้าไม่ระวังให้ดี หรือถ้ารู้ว่าอธิษฐานผิด/พูดผิดแล้วไม่แก้ให้ถูก ก็เสียผลอย่างใหญ่หลวงได้

เพราะฉะนั้น การถือสัจจะหรืออธิษฐานนี่ ให้จำไว้ว่าเราจงทำในขณะที่เรามีสติสัมปชัญญะดี มีปัญญาแจ้งชัดดีแล้ว ถ้ายังไม่แจ้งชัดพอก็อย่าเพิ่งอธิษฐาน อย่าเพิ่งลั่นวาจา ตรงนี้สำคัญ...

ถ้าลั่นวาจาแล้ว ภายหลังเรารู้ว่าไม่ถูก ไปพูดเข้าไปแล้วเลยกลับคำไม่ได้ หรืออย่างเช่นการอธิษฐานนี่

บางท่านอธิษฐานกินเจ (มังสวิรัติ) ตลอดชีวิต บางรายก็เป็นโรคขาดสารอาหาร เลยแห้งเหี่ยว เพราะร่างกายต้องการสิ่ง

ที่มีประโยชน์มาบำรุงพอสมควร แต่ไม่ใช่ว่าต้องรับประทานแต่อาหารที่ดีๆ เกินไป จนเกินเหตุ เราต้อง *"โภชเนมัตตัญญุตา"* คือ *รับประทานแต่พอควร* ถ้าอดอาหารจนร่างกายไม่มีกำลัง พระพุทธเจ้าทรงถือว่าเป็น ***"อัตตกิลมถานุโยค"*** เป็นการทรมานร่างกายจนเกินเหตุ ไม่ใช่ทางให้พ้นทุกข์ ไม่ใช่ทางให้เกิดปัญญาที่จะแทงตลอดอริยสัจได้ นี่ต้องระวัง เรื่องนี้สำคัญ

ต้องเรียนพระคุณเจ้าให้ทราบ... บางทีถ้าว่าไปอธิษฐานว่าถ้าไม่เห็นไม่ยอมลุก บางทีเราตายเปล่านะ ผู้ที่อธิษฐานอย่างนี้ได้ อย่างหลวงพ่อท่านอธิษฐานข้อนี้ดีจริงนะ ไม่ใช่ไม่ดีนะโยมนะ พระพุทธเจ้าก็อธิษฐาน แต่นั่นท่านรู้ตัวท่านแล้ว นี่ที่อาตมาจะพูด ท่านรู้ตัวท่านแล้วว่าบารมีท่านแค่ไหน คือปฏิบัติไปจะรู้ตัว แต่ถ้าท่านผู้ใดรู้ตัวบารมีพอ จึงค่อยอธิษฐาน เอาเลย! หรือว่ารู้ว่าสิ่งนี้ถูกต้องแน่ เราจะทำอย่างนี้ หรือจะไม่ทำอย่างนี้ ให้มันแน่นอนลงไปอย่างนั้นได้ แต่ถ้าเป็นไปด้วยอารมณ์ เป็นไปด้วยกิเลส เหตุนำเหตุหนุนให้พูดหรืออธิษฐาน ขณะมีความรัก โกรธ เกลียด ชอบ ชัง หลงอยู่ กลัวอยู่อย่างนี้เป็นต้น ไปพูดตั้งสัตยาธิษฐานด้วยอาการอย่างนั้นละก็เสร็จเลย จะกลับคำก็ไม่ได้ กลับคำก็ถือว่าเสียสัจจะ นี่ไปยึดผิดๆ อย่างนั้น

แต่ผมน่ะพระคุณเจ้า จะบอกโยมด้วย อาตมานี่ถ้าว่าจะตั้งใจทำอะไร ตั้งใจทำให้สำเร็จจริง แต่ถ้าเห็นมีอุปสรรค มีปัญหา หรือเห็นว่านี่เรามาผิดทางแล้ว เห็นว่าควรจะปรับปรุงแก้ไข ก็แก้ไข ไม่ใช่ว่าฉันตั้งสัตยาธิษฐานไว้แล้วว่าฉันจะเดินไปทางนี้ บางคนเดินไปแล้วมันจะชนเสา หัวก็โขกเสาอยู่นั่น แต่ผมไม่ยอมชนเสาละ ผมหลีกนะ แต่ไม่ใช่ถือว่าเสียสัจจะ เพราะวัตถุประสงค์ของผมอยู่ที่ว่าจะไปให้ถึงจุดโน้น ไม่ใช่ว่าจะต้องเดินไปทางนี้ แม้จะตรงเสาก็ให้ชนเสา เพื่อไปถึงจุดโน้น ก็ย่อมไม่ถึง เพราะเสาไม่หลีกให้เรา เราก็ไปถึงจุดโน้นไม่ได้

เพราะฉะนั้นเมื่อผมมีวัตถุประสงค์จะเดินให้ไปถึงจุดตรงนู้น แม้เมื่อไปทางนั้นจะชนเสาก็หลีกได้ ขอให้ไปถึงจุดที่ต้องการก็แล้วกัน

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเล็กๆ น้อยๆ ให้ถูกต้องตรงตามหลักการ เพื่อให้ถึงจุดหมายปลายทางที่ประสงค์ ไม่ใช่เป็นการเสียสัจจะ เพราะจุดประสงค์เรามุ่งที่จะถึงจุดตรงนู้น เข้าใจไหม?

เพราะฉะนั้นจะอธิษฐานอะไรต้องให้รอบครอบ โดยเหตุนี้อาตมาจึงนำอธิษฐานเป็นคำกลางๆ แม้แต่การทำบุญกุศลก็จะนำอธิษฐานเพื่อไปมรรคผล นิพพาน เป็นคำกลางๆ และถูกต้องแน่นอนดี อธิษฐานเพื่อถึงมรรคผล นิพพานฝ่ายสัมมาทิฏฐิ

ทีนี้มีคนถามเหมือนกันว่า ***"มรรคผล นิพพาน ฝ่ายมิจฉาทิฏฐิ มีไหมหลวงพ่อ (อาตมา) จึงได้กล่าวอธิษฐานอย่างนี้?"***

มันมีได้ด้วยความหลงเข้าใจผิดคิดว่าที่ตนเองเคยเรียนรู้มา (ผิดๆ)ว่านั่นเป็นมรรคผลนิพพานจริงๆ แต่นั่นเป็นมิจฉาทิฏฐิ อย่างนี้ก็มี

เพราะฉะนั้นนี่แหละที่อาตมาบอกว่า ***นิพพานมิจฉาทิฏฐิของคนที่สอนสืบต่อ ๆ กันมาก็มีอยู่***

อาจมีคนค้านว่า***นิพพานต้องของจริงอย่างเดียวสิ*** บางครั้ง คนเกิดมาในยุคในสมัย หรือในครอบครัว หรือในสังคมที่เป็นมิจฉาทิฏฐิ พูดเรื่องนิพพาน เราก็เห็นดีด้วย เราก็เลยตามดุ่ยเลย อย่าลืมว่ามิใช่ว่าสัตวโลกทุกผู้ทุกนาม ทุกชาติ ทุกศาสนา จะรู้เรื่องนิพพานแจ่มแจ้งดีแล้ว แท้ที่จริงผู้รู้จริงก็มีแต่พระพุทธเจ้า พระอรหันตเจ้า และพระอริยเจ้า ในพระธรรมวินัยนี้ คือในพระพุทธศาสนานี้เท่านั้น

แต่สัตวโลกทั้งหลายมีความต้องการตามคุณสมบัติพระนิพพานที่จริงแท้ๆ นั่นแหละคือ ไม่อยากมีทุกข์ ไม่อยากแก่-เจ็บ-ตาย อยากจะมีแต่ความสุขอันถาวรนิตย์นิรันดร์

มีใครอยากจะตายมั่ง มีมั้ย? อยากจะเที่ยงกันทุกคน

ใครอยากได้รับความทุกข์บ้าง มีไหม? ก็ต้องการความสุขด้วยกันทุกคน

ต้องการความ เที่ยงเป็นสุข และต้องการยั่งยืน คือไม่รู้จักตาย ไม่ว่าสัตว์ดิรัจฉาน ไม่ว่ามนุษย์ ไม่ว่าเทวดา พรหม อรูปพรหม ล้วนต้องการคุณลักษณะของพระนิพพาน แท้ๆ อย่างนี้ทั้งนั้น แต่ว่าไม่รู้จักพระนิพพานของจริงในพระพุทธศาสนา ทีนี้ก็แล้วแต่ใครจะพูดจะแนะนำสั่งสอนอะไรไปผิดๆ ถูกๆ

*นี่แหละ **"นิพพานมิจฉาทิฏฐิ"** คือไม่รู้จัก **พระนิพพานที่แท้จริง***

ที่อาตมาให้อธิษฐานแต่ละคำนั้นมีความหมายทั้งหมด ไม่ใช่ว่าพอดีพอร้าย ไม่ใช่ธรรมดา ไม่ใช่สักแต่พูด เข้าใจหรือยัง?

อาตมาจึงให้เน้นตรงนั้นตรงนี้ อย่างนั้นอย่างนี้ โปรดเข้าใจนะ

พระสมุห์ผู้ถามมานี่ ผมก็เลยขอสรุปให้ฟังว่าถ้ามั่นใจว่าเรามีบุญบารมีพอก็อธิษฐานเช่นนั้นได้ แบบพระพุทธเจ้า แต่ถ้าไม่มั่นใจก็ไม่ต้องอธิษฐานอย่าง

นั้นหรอกครับ อธิษฐานอย่างที่หลวงพ่อท่านสอนให้อธิษฐานนั่นแหละ นี้แหละมันปลอดภัยที่สุด อธิษฐานตามนั้นแหละว่า

"ขอบารมีทั้งหลายเหล่านั้นจงมาบังเกิดในจักขุทวาร โสตทวาร ฆานทวาร ชิวหาทวาร กายทวาร มโนทวาร"

คืออย่างไร? ก็คือมาเป็นตัวเรานั่นแหละ พูดกันง่ายๆ ขอบุญบารมีทั้งหลายเหล่านั้นมาเป็นตัวเรา บุญบารมีที่บริสุทธิ์ผ่องใสจะมาเป็นตัวเรา คือกายเนื้อนี้ได้อย่างไร เป็นไม่ได้ มาเป็นธรรมกายละก็ได้ เข้าใจไหม?

คำอธิษฐานของหลวงพ่อเป็นอย่างนี้ ทีนี้อาตมาก็เลยคิดว่าอาจจะมีโยมที่อาจจะไม่ค่อยรู้ความหมาย อาจจะมีพระไม่ค่อยรู้ เณรไม่ค่อยรู้ก็เลยบอกให้ละเอียดลงไปหน่อยว่า

"จงมาช่วยประคับประคองใจให้หยุดให้นิ่ง" เพราะถ้าใจไม่หยุดไม่นิ่งๆ ก็ไม่ถึงพระ ใจต้องหยุดต้องนิ่งจึงถึงพระ คือต้องกำจัดกิเลสนิวรณ์ก่อน

ทีนี้วิธีการปฏิบัติภาวนาให้ใจสงบ ให้หยุดให้นิ่งอย่างนี้ ผิดหรือถูกล่ะ เมื่อรู้ว่าถูกแล้วก็ไม่ต้องไปคิดมาก เดินหน้าอย่างเดียว ลุยอย่างเดียว ลุยไปจนตาย แล้วก็ได้เห็นเองเป็นเอง เท่านั้นแหละ

เราพิจารณาดูว่าทางปฏิบัตินั้นถูกมั้ย ถ้าถูกแล้วก็ทำไปเลย แต่ถ้าเมื่อไหร่เราเห็นว่าทางนี้ไม่ถูก ถ้าไม่ถูกก็เปลี่ยนหรือปรับปรุงให้มันถูก ก็เท่านี้แหละ

นี่นะ อาตมาใช้อย่างนี้ เพราะฉะนั้นหลวงพ่อวัดปากน้ำท่านจึงสอนว่า ***"ประกอบเหตุ สังเกตผล ทนเอาเถิด ประเสริฐนัก ประกอบในเหตุ สังเกตในผล ทนเอาเถิด ประเสริฐดีนัก"*** ก็คือว่าปฏิบัติไปก็พิจารณาดูเหตุดูผลไปคอยประคับประคองใจของเราให้ถูกทาง ว่าทำแล้วได้ผลไหม อย่างนี้ๆๆ ถ้าไม่ได้ผลเป็นเพราะเราไม่ถูกต้องตรงไหน เราก็ปรับตรงนั้นซะ

จุดหมายปลายทางก็ต้องการให้ใจหยุด จะให้ใจหยุดตรงไหน? ก็ให้หยุดตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิม หยุดแล้วได้อะไรตรงนั้น? หยุดแล้วถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกาย

ถ้ามีคนถามว่านั่นนิมิตนี่บอกเขาไปว่าคุณรู้จริงหรือเปล่า นิมิตเป็นอย่างไร?

ถ้าเขาว่านั่นปฏิภาคนิมิตยังไงล่ะ เห็นเป็นดวงใสเหมือนกันก็บอกเขาไปว่า **"ใช่"** แต่ปฏิภาคนิมิตมันเห็นดวงใสก็ใช่น่ะซิ ก็เท่านั่นแหละ

แต่นี่**เมื่อเห็นดวงใสตรงนี้ ตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิมนั้น "ใจ"** คือ **เห็น จำ คิด รู้** (ที่ขยายส่วนหยาบออกมาจากธาตุละเอียดของนามขันธ์ ๔ คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) **หยุดตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิม เมื่อใจหยุดตรงนั้นถูกส่วนเข้า ศูนย์กลางนั้นก็ขยายว่างออกไป** เราจะสังเกตเห็นหรือไม่เห็นก็แล้วแต่ แต่ศูนย์กลางตรงนั้นขยายว่างออกไป ขยายออกแล้ว แวบเดียวที่เรารู้สึกหวิวนิดหนึ่งนั่นแหละ ก่อนที่เราจะเห็นดวงใสดวงใหม่ **พอขยายออก จิตดวงเดิมตกศูนย์ ไปยังศูนย์กลางกาย ฐานที่ ๖ จิตดวงเดิมนั่นละปฏิภาคนิมิต นั่นไปแล้ว แล้วก็ปรุงเป็นจิตดวงใหม่ ตั้งอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายใหม่ ลอยเด่นขึ้นมาใสแจ่มตรงศูนย์กลางกาย ฐานที่ ๗ อีกที่เห็นใสแจ่มลอยเด่นมานี้ไม่ใช่ปฏิภาคนิมิตดวงใหม่แล้ว แต่เป็นดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายดวงใหม่ มีใจตั้งอยู่ตรงกลางนั้นใสแจ่มขึ้นมา** และมีความแตกต่างจากดวงใส ที่เป็นปฏิภาคนิมิตดวงเดิม

กล่าวคือ **ดวงใสดวงใหม่จะปรากฏธาตุละเอียดของมหาภูตรูป ๔** (คือ ธาตุน้ำ ดิน ไฟ ลม ๔ อย่าง) ไม่ใช่เห็นดวงเฉยๆ แต่ยังมีธาตุละเอียดข้างในอีกคือ **ธาตุน้ำ ดิน ไฟ ลม** ตรงกลางเป็นอากาศธาตุ (เป็นที่ ๕) ตรงกลางอากาศธาตุมี **"วิญญาณธาตุ"** ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของนามขันธ์ ๔ (เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) หลวงพ่อถึงบอกว่า ***"ถ้าธาตุทั้ง ๖ ไม่ประชุมกัน ปฐมมรรคก็ไม่เกิด"***

เพราะฉะนั้น ที่เราเห็นคือ ***"ดวงปฐมมรรค"*** หนทางเบื้องต้นไปสู่มรรคผล นิพพานหรือ ***"ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกาย"*** หรือ ***"ดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน"*** เพราะเราสามารถจะเข้าถึงและรู้เห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม จากสุดหยาบไปสุดละเอียดได้ตรงนั้นเอง จึงชื่อว่า*ดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน*

เพราะฉะนั้น คำพูดของหลวงพ่อ ธรรมะของหลวงพ่อลึกซึ้งอย่างนี้

ทีนี้ เมื่อเราเข้าใจอย่างนี้แล้วก็พิจารณาดูซิว่า วิธีของท่านผิดหรือถูกล่ะ? เราพิจารณาเห็นกายในกาย และก็พิจารณาเห็นใจ

ในใจ ได้แก่เวทนาจิต และก็เห็นธรรมในธรรม คือว่าเมื่อใจหยุดนิ่ง จิตไม่สังขาร (ไม่ปรุงแต่ง) ก็เป็นกุศลธรรม เป็นบุญผ่องใส และค่อยๆ แก่กล้าไป จนกระทั่งถึงเป็น**บารมี อุปบารมี ปรมัตถบารมี** ละเอียดเข้าไปสุดละเอียดจาก **"มนุษยธรรม"** ถึง **"เทวธรรม" "พรหมธรรม"** และถึง **"พุทธธรรม"** คือ **ธรรมกาย ณ ที่สุดละเอียดของธรรมกาย** ก็คือ **อายตนนิพพาน** ได้รู้เห็นไปตลอดอย่างนี้ เป็นขั้นเป็นตอนอย่างนี้ ผิดหรือถูกล่ะ เมื่อเราได้พิจารณาโดยแยบคายรู้ว่าถูกทางแล้วก็จงเพียรปฏิบัติไป เดินหน้าลูกเดียว แต่ถ้าเราพิจารณาเห็นว่าทางไม่ถูกหรอก เอ้า! ไม่ถูกก็ไม่ถูก ไม่ว่ากัน

เพราะฉะนั้น ข้อนี้ไม่ต้องอธิษฐานอย่างนั้น แต่ถ้ามั่นใจว่าบุญบารมีของเรามีพอ เอาละ! อธิษฐานได้ แบบพระพุทธเจ้า หลวงพ่อท่านก็อธิษฐานนะ อธิษฐานอย่างที่พระสมุห์ท่านว่าเมื่อกี้นี้ ก็แสดงว่าท่าน (พระสมุห์เขียน) มีบุญ ท่านถึงได้เห็น ได้เห็นเพียงแวบหนึ่งนี่ หลวงพ่อวัดปากน้ำท่านว่าเห็นเพียงแวบหนึ่งก็ใจหยุดเพียงแวบหนึ่ง **"เท่าช้างกระดิกหู"** ช้างกระดิกหูเป็นอย่างไร? เพียงกระพริบตาเดียวเท่านั้นแหละ หรือว่า **"เท่างูแลบลิ้น"** แวบเดียวเท่านั้น ***นั่นบุญใหญ่กุศลใหญ่ยิ่งกว่าการสร้างโบสถ์วิหารการเปรียญเสียอีก เพราะเป็นทางมรรคผลนิพพาน คือได้สัมผัสได้ลิ้มรส ได้รู้ว่า "นิพพาน" บริสุทธิ์ผ่องใส คือใจที่บริสุทธิ์ผ่องใสได้สัมผัสธรรมที่ละเอียดสุขุมลุ่มลึกอย่างนี้ทางนี้แหละเป็นมัชฌิมาปฏิปทา เป็นทางสายกลางโดยทางปฏิบัติไม่ใช่ปริยัติ ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ก็อยู่ที่นี่ อยู่ตรงกลางของกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิมนี้ อริยมรรคมีองค์ ๘ ก็อยู่ที่นี่ ไม่ได้อยู่ที่ไหน ไม่ได้อยู่ที่ห้องสมุด ไม่ได้อยู่ที่คัมภีร์ แต่อยู่ตรงที่ใจหยุด ใจนิ่ง ตรงกลางของกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกาย หรือปฐมมรรคนี้***

เพราะฉะนั้น พระพุทธรูปพระประธานบนศาลาเอนกประสงค์นี้ นี่เป็นพระปางปฐมเทศนา ซึ่งมีปริศนาธรรมอยู่ เห็นไหมล่ะ? นิ้วชี้ซ้ายนี่ชี้ที่ศูนย์กลางกาย ฐานที่ ๗ นี้บอกตำแหน่งดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายเป็นปางปฐมเทศนาที่พระพุทธเจ้ากำลังโปรดปัญจวัคคีย์ ที่ทรงอุทานว่า ***"โกญฑัญญะเห็นแล้วหนอ อญฺญาสิ วต โภ โกณฺฑญฺโญ"*** ที่เราสวดธรรมจักร ขอเข้าใจนะ

เห็นดวงธรรมที่ทำให้เป็นกาย ซึ่งมีอาการเกิดดับๆ หลวงพี่สมุห์ท่านก็เห็นนะ ลองพิจารณาตามที่ผมได้เล่าให้ฟังนี้ดูก็แล้วกันนะครับ

คำถามที่ท่านถามมานี้ก็พิจารณาเอาเองก็แล้วกันว่าสมควรจะปฏิบัติ (อธิษฐาน) อย่างไร ผมคงจะไม่ต้องไปชี้ว่าต้องทำอย่างนั้นต้องเป็นอย่างนี้ แต่ขอให้พิจารณาเอาเองว่าเมื่อใดสมควรจะปฏิบัติ คือจะอธิษฐานอย่างไร? จึงจะเหมาะสมแก่บุญบารมีของตนๆ ก็ดำเนินไปตามนั้น.

ปฏิบัติธรรมกาย แล้วเห็นดวงเห็นกาย แล้วไปฝึกแบบมโนมยิทธิต่อ

ผู้ถาม : ผู้เข้ารับการอบรม

ถาม : การที่มีผู้ปฏิบัติแบบธรรมกาย แล้วได้ผลของสมาธิเห็นดวงเห็นกาย ๑๘ กาย แล้วไปฝึกแบบมโนมยิทธิต่อ ส่งใจไปในที่ต่างๆ ได้ ***เมื่อปรารถนาดีกับผู้อื่นก็เอาธรรมะไปสอน แบบเอาวิชชาธรรมกายปนผสมกับความรู้ของสายอื่นที่ตนฝึกฝนมา อยากทราบว่าจะมีผลเสียกับผู้ฝึกและผู้สอนไหมครับ?***

ตอบ : มีผลเสีย บอกซะเลยตรงๆ อย่างนี้ ก็คือว่า**วิชชาธรรมกายมีแนววิธีปฏิบัติไปอย่างที่พูดนี่ มันไม่ต้องผสมอะไรอีกแล้ว ถ้าไปผสมจะยุ่งเลย ทำให้ตัวเองไม่ก้าวหน้า และทำให้อาจจะเห็นผิดเพี้ยนได้** ตรงนี้นี่ท่านไม่รู้

ความเห็นที่ถูกต้องนะมันต้องใจหยุดนิ่งสนิท และก็ดับหยาบไปหาละเอียด หรือเรียกว่าทำ **"นิโรธ" ดับสมุทัย** คือ**ละอกุศลจิตของกายในภพ ๓ เพื่อกำจัดกิเลสมาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งอภิสังขารมารที่ปรุงแต่งในใจ**

คนมีฌานน่ะ จะคิดให้เห็นกวางเต็มวัดนี่ก็ยังได้เลย ต้องเข้าใจนะ เพราะฉะนั้นการเห็นนี่ปรุงแต่งได้ จิตกระดิก ปรุงแต่งก็เห็นได้ตามใจนึกเลย

แต่**วิชชาธรรมกายสอนให้ไม่ปรุงแต่งด้วยการดับหยาบไปหาละเอียดอยู่ตลอดเวลา เป็นนิโรธ คือดับสมุทัย การรู้เห็นสภาวธรรมและสัจธรรมจึงแม่นยำ**

แต่ถ้าวิธีปฏิบัติเพี้ยนไปผล คือ การรู้เห็น มันก็เพี้ยน แต่ตัวเองไม่รู้ว่ามันเพี้ยน

มันเหมือนกันอย่างนี้โยม เหมือนว่าเรามีแกงอย่างดีอยู่แล้ว มีคุณค่าของอาหารครบถ้วนดีอยู่แล้ว คือทั้งสมถะวิปัสสนาไปจนถึงนิพพานแล้ว แล้วอยู่ๆ โยมก็บอกว่าเออเคยตำส้มตำกินกับข้าว เพราะฉะนั้นถ้าว่ามารู้วิธีแกงอย่างดี มีอาหารที่มีคุณค่าครบถ้วนแล้ว ถามว่าจะผสมกับส้มตำกิน แล้วก็แจกคนอื่นกินน่ะ ดีไหม อาตมาก็ต้องบอกว่าไม่ดี ยิ่งเป็นส้มตำใส่ปูดองปลาร้าดิบที่มันเคยว่าอร่อยน่ะ มันเป็นพิษเป็นภัยได้

เราไม่รู้ตัว

ถ้าเราเป็นพระอรหันต์แล้ว เราจะสอนอย่างไรก็สอนไปเถอะ ถ้ายังไม่เป็นอรหันต์ อย่าเพิ่งมั่นใจการรู้เห็นว่าเป็นอะไรร้อยเปอร์เซ็นต์

ในข้อที่ว่าถ้าเรายังไม่แจ่มแจ้งถึงที่สุดในเรื่องนั้น ก็อย่าเพิ่งวางใจนั้น อาตมาเองนี่นะ จะบอกโยม *ไม่ว่าจะรู้อะไร เห็นอะไร โดยเฉพาะเรื่องการรู้เห็นน่ะ อาตมาไม่เคยเอามาเล่ากันว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้แน่ ร้อยเปอร์เซ็นต์น่ะไม่มีเพราะอะไร? เพราะเรายังไม่ใช่พระอรหันต์ ญาณทัสสนะยังไม่บริสุทธิ์ พอเห็นจึงสักแต่เห็น รู้จึงสักแต่รู้ เอามาเพียงเป็นเครื่องพิจารณาสภาวธรรมให้จำไว้ ให้เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เท่านั้น ให้เป็นศีล สมาธิ ปัญญา อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา ปฐมมรรค มรรคจิต มรรคปัญญา ธรรมโคตรภู โสดา พระสกิทาคา พระอนาคา พระอรหัต ไปถึงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เดินทางนี้ไว้ไม่ลอกแลกวอกแวกโวเว ไม่ไปดูโน่นดูนี่โดยไม่จำเป็น แต่ว่ามันต้องรู้ต้องเห็น ดูนรกสวรรค์ ดูครั้งเดียวก็รู้แล้ว ไปดูอะไรบ่อย ๆ ก็รู้อยู่แล้ว*

เพราะฉะนั้นกิจที่อาตมาทำ คือกิจชำระกิเลส

จริงอยู่ ท่านก็บอกว่าก็นี่เป็นกิจชำระกิเลสเหมือนกัน ผสมกัน แต่มันเหมือนกับเอาส้มตำมาผสมกับแกง แล้วถ้าแกงนั้นน่ะใส่ปูดองด้วย ใส่ปลาร้าดิบด้วย เผลอๆ มันอาจจะเป็นโทษได้

นั่นที่อาตมาพูดไม่ได้หมายความว่าวิธีที่หลวงพ่อฤาษีลิงดำท่านสอนผิด ท่านไม่ได้สอนผิด แต่ลูกศิษย์ยังมือไม่ถึง นี่ตรงนี้คือที่อาตมาพูด อย่าไปหลงตัวเองว่าถึงแล้ว เก่งแล้ว มันไม่เก่งจริงๆ หรอก และถ้ามันผสมกันอย่างนั้นน่ะ มันวุ่นวายในใจเราเองว่าธาตุธรรมมันปนเปกันหมด ทั้งเห็นจริงบ้าง ทั้งถูกหลอกให้เห็น

เหมือนจริงแต่ไม่จริงบ้าง มันไม่ได้เรื่องละ เข้าใจไหม?

เพราะฉะนั้นอันนี้ปฏิบัติหรือทำอะไรก็ให้มันดิ่งถึงที่สุด คือให้มันเสร็จไปซะอย่างหนึ่ง เพราะ **"มโนมยิทธิ"** ก็บอกอยู่แล้วว่า **"อิทธิฤทธิ์ทางใจ"** ไม่ใช่ไม่ดีดีทีเดียว แต่เป็นเบื้องต้น การรู้เห็นใช่ว่าจะบริสุทธิ์ผ่องใส ถูกต้องเป๊ะร้อยเปอร์เซ็นต์ ใช่หรือไม่ใช่ อาตมาเองไม่กล้ารับรองนะ และใครกล้ารับรองล่ะ? แม้ในวิชชาธรรมกายน่ะ ตัวเองยังไม่กล้ารับรองตัวเองเลย

ทำไม? ไม่ได้กลัวว่ามันไม่ถูกทางน่ะ กลัวว่าตัวเองจะไม่บริสุทธิ์พอ กลัวว่าพูดไปแล้วจะผิดได้

เพราะฉะนั้นวัดนี้จึงไม่ให้ผู้ปฏิบัติถึงธรรมกายพยากรณ์ยังไงล่ะ ไม่ต้องพยากรณ์ ให้เห็นสักแต่เห็น รู้สักแต่รู้ เป็นสักแต่เป็น นี่คือจุดยืนของผู้ปฏิบัติที่วัดเรา

รู้เห็นแล้วก็ปล่อยก็ละไปเราก็ทำภาวนาของเราต่อไป ชำระกิเลสของเราเรื่อยไป เมื่อทางดีๆ มีอยู่แล้ว ทำไมจะต้องไปปฏิบัติไปสอนเขาอีกตั้งหลายทาง ให้มันวุ่นวายอีกล่ะ เรื่องตรงนี้นี่สำคัญ

เคยมีบางท่านครับ อาตมารู้จักด้วย เมื่อเขาได้เรียนรู้วิธีมโนมยิทธิมาก่อน เมื่ออาตมาสอนวิชาธรรมกายเบื้องต้นเขาก็เอา ท่านผู้นั้นรับปฏิบัติได้ พอปฏิบัติเสร็จเบื้องต้น คือ ได้เห็นดวงเลย ต่อจากนั้นไปก็ไม่ทำแล้ว จะทำแต่มโนมยิทธิท่าเดียว ก็คลำอยู่ตรงนี้แหละ มันจะต่อไปไหนได้ล่ะ เราบอกเขาก็ไม่เชื่อ เพราะเขาบอกว่าเห็นนี่ และเขาก็เห็นว่ามันเห็นถูก แท้ที่จริงไม่ถูกหมดหรอกครับ ตราบใดยังไม่ใช่พระอรหันต์ อย่าไปนึกมั่นใจตัวเอง ยังเห็นไม่ถูกหมดหรอก แทนที่จะก้าวหน้าถึงนิพพาน ถึงทำวิชชาชั้นสูงได้ ไม่ไป มันติดขัดหมด วิธีสองวิธี สองระดับน่ะมันผสมกันไม่สนิทหรอก

จริงอยู่ ข้อปฏิบัติ คือศีล สมาธิ ปัญญา แต่รายละเอียดมันไม่เหมือนกัน เหมือนอย่างทำอาหาร อาหารเหมือนกัน แต่อันหนึ่งส้มตำ อันหนึ่งแกง มันคนละอย่าง จะเอาอะไรก็เอาให้แน่นอนให้ได้ดีสักอย่างหนึ่ง นี่ จำไว้นะ อันนี้ให้จำไว้

ท่านผู้นั้นจนกระทั่งบัดนี้นะก็ไม่ยอมทำให้ตัวเองก้าวหน้า *แล้วตัวเองก็รู้ด้วยว่า "ผมไม่ก้าวหน้า"*

มาสารภาพกับอาตมา **"ผมก็ยังไม่ก้าวหน้า"** เราก็บอกว่า **"ไม่ก้าวหน้าแล้วทำไมไม่ทำตามที่บอกล่ะ?"** เขาก็ไม่เชื่อเรานี่ เวลาเจริญภาวนาจริงๆ เขาก็เชื่อมั่นตัวเขา มันก็ไปลงปล่องเก่าอีกนั่นแหละ

การช่วยคนอื่น ถ้าจะพูดแบบว่าอาตมามั่นใจนะ แต่ก็อยากจะเพียงให้ฟังไว้เฉยๆ

เรื่องช่วยคนน่ะ ไม่มีวิธีไหนจะสูงเกินไปกว่าวิชชาธรรมกายหรอก บอกไว้ได้เลย วิชาอื่นเขาก็ทำได้ แต่ก็ทำได้ในจุดหนึ่ง ระดับหนึ่ง แต่วิชชาธรรมกายนี่ ทำไปแล้วก็ดับหยาบไปหาละเอียด ชำระธาตุธรรมของตนเองให้บริสุทธิ์ต่อไป ทำวิชชาได้ผลสูงด้วย แล้วก็ดับหยาบไปหาละเอียด ทำ

"นิโรธ" กำจัดกิเลสด้วย

ทีนี้ก็มีคนถามว่าถ้าเช่นนั้นพวกปฏิบัติธรรมกายก็เป็นอริยเจ้าเป็นพระอรหัต อรหันต์กันหมดแล้วซิ? ก็บอกแล้วว่าอยู่ที่อธิษฐานบารมี ใครอธิษฐานเท่าไรมันได้ตามนั้น แล้วจะไปโทษเขาว่าเขาเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ไม่ได้ เหมือนผู้ที่ถามเรื่องพระธาตุ เมื่อวานนี้ บางท่านอธิษฐานบำเพ็ญบารมีไว้สูง ท่านก็ยังต้องบำเพ็ญบารมีมาก เพราะเมื่อบรรลุโมกขธรรมแล้วมัน หมายถึงทำคุณประโยชน์แก่สัตวโลกได้มากก็เหมือนว่าบุญบารมีของท่านเหมือนภาชนะที่จะรองรับน้ำฝนมันต้องกว้างใหญ่ใช่ไหมล่ะ เพราะฉะนั้นเรื่องพระธาตุที่พูดนี่ในสายธรรมกายเราจึงไม่ค่อยได้ยินกัน เพราะว่าเห็นว่ามรณภาพทีไรก็เอาอังคารไปลอยกันหมดลงทะเลไปหมด ที่พอรู้จักคนสองคนนะ ไปลอยอังคารหมด ไม่เห็นเอามาเก็บไว้ดู ก็เพราะเขาไม่ได้สนใจกัน *นี่ข้อหนึ่ง*

อีกข้อหนึ่ง ก็คือว่าผู้ที่มีชื่อเสียงที่เราคิดว่าท่านจะมีวิชชาสูงๆ ท่านก็ยังไม่ตาย และที่พูดเมื่อวานนี้ พูดตกไปคำหนึ่ง ขอพูดซ้ำวันนี้ ที่พูดนี่ไม่ได้หมายถึงตัวเองนะ ตัวเองไม่เคยคิดว่าเป็นอะไร ไม่เคยคิดว่าเก่งนี่ พูดเป็นความจริงด้วยนะ ไม่ได้พูดเล่นๆ ไม่ได้พูดถ่อมตัวอะไรละ พูดด้วยความจริง ก็บอกแล้วไงว่า เห็นสักแต่เห็น ได้ยินก็สักแต่ได้ยิน รู้ก็สักแต่รู้ ในเรื่องของการรู้เห็นจึงไม่เอามาเล่า ถ้าจะเล่าหรือแนะก็เพื่อว่าให้เอานิมิตหรือสิ่งที่เห็นนั้นเอามาพิจารณาเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เช่น ให้ดูวันตายของตัวเอง นี่ซิเป็นประโยชน์ แม้แต่ระลึกชาติถอยหลังก็ทำได้ แต่ไม่ให้เอามาติด

นี่ยังบ่นๆ พวกเรา ลูกศิษย์ของเราบางคนระลึกชาติถอยหลังหน่อย เห็นเคยเป็นพ่อเป็นแม่เป็นลูกกัน เห็นยึดติดกันนุงนัง ก็เลยดุไปหลายวันแล้ว เห็นไหมล่ะไปยึดติดทำไม **ต้องปัจจุบันธรรมนี่ ทำให้มันดีให้มันละ ให้มันวาง นี่แหละคือการปฏิบัติถูกวิธี** แม้แต่พวกเรากันเองก็ยังไม่เข้าใจซักที บางทีดื้อด้วย ดื้อดื้อ แล้วคนที่ดื้ออาตมาน่ะ ไปๆ ละก็เพี้ยนนะจะบอกให้ บอกให้หยุดในหยุดกลางของหยุด ให้เข้ากลางของกลางดับหยาบไปหาละเอียดไว้เสมอนี่ บางคนนะไม่ใช่เรื่องเท่านี้ ทำอย่างอื่นไปอีก บางคนก็ไปเอาโน่น พ่อแม่ ปู่ย่าตา ยาย ที่ตายแล้วก็เอามาซ้อนเอ้าซ้อนๆ เข้ามาแล้ว

ตัวเองธรรมะยังไม่แก่กล้า พอกลั่นธาตุธรรมตนเองให้บริสุทธิ์ผ่องใสไม่ได้ ละลายธาตุธรรมไม่เป็น ทำนิโรธไม่เป็น ก็ติดอยู่ พอติดอยู่ภาคมารก็แทรก และยึดธาตุธรรมที่สุดละเอียดเลย ภาคมารแทรกแล้วเป็นยังไง? อาตมาจะไม่พูด เป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้นั้น อาตมารู้ อาตมาบอกแล้วไม่เชื่อละก็สวัสดี ไปไม่รอด

เพราะจริง ๆ แล้ว ปฏิบัติเพื่อละวางอุปาทานนะ คำว่า *"หยุด" นี่เขาให้ปฏิบัติเพื่อให้หยุดทำชั่ว ให้หยุดปรุงแต่ง ไม่ต้องติดอะไร ถ้าหยุดแล้วกลับติด จะไปหยุดหาลิงอะไร?* เอ้า! ถ้าหากมันยังโง่นัก ก็ยึดให้เหมือนลิงติดแหไปเลย ให้มันติดนุงนัง

ไปเลย จะได้ไปอบายภูมิสะดวกๆ

เพราะฉะนั้นปฏิบัติธรรมต้องเข้าใจนะว่าปฏิบัติไปทำไม ปฏิบัติไปเพื่อละวาง ละวางกิเลสในใจเรา ปล่อยความยึดติดอย่าให้มี แต่ให้รู้ทางปฏิบัติตามที่เป็นจริงว่าอะไรคือทางเดินตามทางที่ครูอาจารย์สอนตามธรรมของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ทำไปเถอะ ไม่เสียผลไม่ผิดทาง

แต่บางคนไม่ยอมเชื่อ บางคนบางที่ประสาทกิน ทุกสำนักนั่นแหละถ้าปฏิบัติผิดทางก็อาจประสาทกิน แต่ถ้าทำถูกทางก็ดี แบบวิชชาธรรมกายนะ ทำให้ถูกตามนี้ อย่าเบี้ยว อย่าหลงผิดทางนะ ไม่มีเป็นโรคประสาทหรอกครับ ที่เคยเป็นก็ต้องหาย แต่ที่มันเป็น (ประสาท) น่ะก็เพราะว่าปฏิบัติเพี้ยนผิดทาง ไปยึดไปติดวิธีปฏิบัติผิด ๆ เข้า แม้แต่เรื่องการรู้เห็นบางคนบอกเห็นโน่นเห็นนี่ เห็นสารพัด

เอ้อ เห็นก็ช่างเห็นเถอะเอา ๑๘ กายนี่ให้มันตลอดปลอดภัย ให้ถึงธรรมกายแล้วก็ให้เป็นธรรมกายดับหยาบไปหาละเอียดให้บริสุทธิ์ ใสสว่างอยู่เสมอ รับรองไม่มีโทษดีอย่างเดียว โรคภัยไข้เจ็บยังแถมหายด้วย จะเหลืออยู่ก็เล็กน้อยเต็มที

นี่อาตมาบอกอย่างนี้ แต่ถ้าไปทำอย่างอื่น เห็นอย่างอื่นแล้วไปยึดไปเกาะกันแต่เรื่องผิด ๆ แล้วก็ นั่นละสวัสดี

ก็ขอบอกแนะนำตักเตือนกันไว้นะ

เพราะฉะนั้น ที่ว่าไปเอาวิธีปฏิบัติหลายอย่างมาแล้วผสมกันน่ะ อาตมาให้ท่านนึกเอาก็แล้วกัน เหมือนว่าแต่ก่อนเคยตำส้มตำกินกับข้าวเหนียวกับไก่ย่าง แต่บัดนี้รู้วิธีทำแกงอย่างดีมีคุณค่าอาหารครบถ้วนดีอยู่แล้ว แทนที่

จะทำให้ก้าวหน้าต่อไป ให้ร่างกายมันสมบูรณ์ปราศจากโรค กลับไปเอามาผสมกันซะนี่

ถ้าเป็นระดับครูอาจารย์ เป็นพระอริยเจ้าล่ะก็ไม่ต้องห่วง ครูอาจารย์ระดับสูงเราไม่ต้องห่วงท่าน ท่านแจ๋วอยู่แล้ว แต่ลูกศิษย์น่ะมันเท่าครูหรือเปล่า?

ถามตัวเองเสียก่อน ใช่ไหมล่ะ เมื่อไม่เท่า อะไรผิดอะไรถูกตัวเองยังไม่แจ่มแจ้ง ผิดหรือถูกบางทีก็ไม่รู้ แต่ว่าเห็นนะ ไม่ใช่ไม่เห็น เห็นนะ แต่อาตมาจะบอกว่าการเห็นนี้นะ ไม่เชื่อให้ผู้ปฏิบัติถึงธรรมกายนี้แหละ ลองทำดูซิ ให้แม่ชีจันดีนั่นแหละลองนึกให้ควายเต็มวัดเลย ลองนึกซิ เดี๋ยวก็เห็นตามใจนึกนั่นแหละ เพราะมันเป็นฌานน่ะ เป็นฌานจิต ก็มีความปรุงแต่งได้ เป็นอภิสังขารมารปรุงแต่งได้ มันก็เห็นตามใจนึกได้

เพราะฉะนั้น เขาจึงบอกให้ละวางอุปาทาน ให้เห็นสักแต่ว่าเห็น ได้ยินสักแต่ว่าได้ยิน ให้หยุดในหยุดกลางของหยุด และให้ดับหยาบไปหาละเอียดเพื่อหยุดความปรุงแต่ง จึงจะเข้าถึง และเป็นองค์พระธรรมกายใสบริสุทธิ์มีรัศมีสว่าง

เท่านี้แหละอาตมารับรองว่าไม่มีเสียหาย มีแต่ดีกับดีอย่างเดียว เข้าใจนะ.

ทำไมต้องกำหนดเส้นเชือกขาวใส *ผู้ถาม: โยมผู้เข้ารับการอบรม*

ถาม : ทำไมต้องกำหนดเส้นเชือกขาวใสตัดกันเป็นรูปกากบาท? อยากให้หลวงพ่ออธิบาย

ตอบ : ที่แนะนำให้เห็นเส้นตรงขาวใส ๒ เส้นตัดกันนั้น เป็นเพียงอุบายวิธีให้รู้จุดศูนย์กลางกายว่าอยู่ตรงไหน? เท่านั้นแหละ ทีนี้ทำไมต้องเอาเชือกขาวใสตัดกัน ถ้าไม่นึกอย่างนั้นแล้วจะนึกยังไงละ? นี่เป็นเพียงอุบายให้เห็นว่าศูนย์กลางกายอยู่ตรงไหน? เหนือระดับสะดือ ๒ นิ้วมือ อยู่ตรงไหน เพราะไม่ยังงั้นนะโยม ถ้าว่านึกเอาเฉยๆ บางทีมันเลื่อนมาอยู่ข้างหน้า ใจไม่หยุดอยู่ศูนย์กลางกายตรงนั้นหรอก ถึงได้หยุดไม่ถูกที่ซะที ต้องตาเหลือบกลับด้วยนะ แล้วทำไมต้องเอาเส้นขาวด้ายใสด้วย? นี่โยมจะเอาเส้นดำมันไม่ดีหรอก เอาเส้นขาวใสน่ะดีแล้ว หรือจะเอาสีเขียวสีแดงมันก็ยิ่งพิลึกไปอีก

นี่ก็เรื่องธรรมดาๆ ไม่มีอะไรหรอก โยมอย่าไปคิดมากกลายเป็น **"วิจิกิจฉา"** เป็นกิเลสนิวรณ์ไปเสียอีก ใจก็ไม่เป็นสมาธิเพราะฟุ้งซ่านเสียแล้ว.

เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร*

โดย หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ. ๖

เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

เจริญพร
ญาติโยมสาธุชนผู้ฟังทุกท่าน

วันนี้อาตมภาพก็ได้มาพบกับท่านผู้ฟังอีกเช่นเคย ในรายการปาฐกถาธรรมทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยของกรมประชาสัมพันธ์ ทุกวันอาทิตย์ สัปดาห์ที่ ๓ ของเดือน

และวันนี้อาตมภาพก็จะได้กล่าวถึงเรื่อง ***"เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร"***

ก่อนอื่นอาตมาใคร่จะขอเล่าเรื่อง **"ความเกิดขึ้นของนางกาลียักษิณี"** ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโคดมของเรานี้ยังมีพระชนมชีพอยู่ เพื่อให้เห็น **ตัวอย่างโทษของการก่อเวร และการผูกใจเจ็บแล้วจองเวรซึ่งกันและกัน ว่ามีโทษแก่ทั้งผู้ก่อเวร และทั้งผู้ผูกใจเจ็บแค้น แล้วจองเวรซึ่งกันและกันอย่างไร**

และสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสอนให้ระงับเวรโดยวิธีการอย่างไร พอเป็นเครื่องประดับสติปัญญาสาธุชนผู้ฟัง แล้วจะได้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันด้วยความสำรวมระวังความประพฤติปฏิบัติทางไตรทวาร คือทางกาย ทางวาจา และเจตนาความคิดอ่านทางใจ มิให้เป็นการก่อเวร และหากเคยมีเวรต่อกันกับใครผู้ใดก็ให้เวรนั้นสงบระงับลงได้ก็จะดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

เพราะว่าผู้คนและสัตวโลกอื่นทั้งหลายที่อยู่ร่วมกันในสังคม

**ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ วันอาทิตย์ ที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ เวลา ๐๘.๐๐ น.*

ทุกวันนี้ มักประพฤติปฏิบัติต่อกันในลักษณะเป็นการก่อเวรและก็ผูกใจเจ็บแค้น แล้วก็จองเวรซึ่งกันและกัน เป็นเหตุให้อยู่ร่วมกันอย่างโกลาหลไม่สงบ และเป็นเหตุให้ถึงซึ่งความทุกข์เดือดร้อนไม่มีที่สิ้นสุด

และดูเหมือนจะยิ่งเพิ่มทับทวีหนักยิ่งขึ้น เพราะความที่ต่างคนต่างขาดสติสัมปชัญญะ และขาดปัญญาอันเห็นชอบ ด้วยอำนาจของกิเลส อวิชชา ตัณหา อุปาทาน เป็นเหตุให้ปุถุชนหลงคิดผิด เห็นผิด จึงประพฤติปฏิบัติต่อกันอย่างผิดๆ จึงมีการกระทบกระทั่งเบียดเบียนเกียรติยศ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน และแม้ชีวิตเลือดเนื้อของซึ่งกันและกัน

เป็นการก่อเวร และจองเวรซึ่งกันและกัน ให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อนต่อๆ ไปไม่มีสิ้นสุด

ดังที่เราเคยได้ยินได้ฟังข่าวทางสื่อมวลชนอยู่บ่อยๆ ในทุกวันนี้

เรื่อง ***"ความเกิดขึ้นของนางกาลียักษิณี"*** นี้ มีปรากฏในพระธัมมปทัฏฐกถา (ภาค ๑) ฉบับแปลเป็นภาษาไทย พิมพ์ครั้งที่ ๑๔/๒๕๓๑ โดยมหามกุฏราชวิทยาลัย หน้า ๖๔-๗๑ มีความย่อว่า

ในสมัยที่พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน ได้ทรงปรารภเรื่องหญิงหมันคนหนึ่ง และได้ตรัสพระธรรมเทศนาว่า

น หิ เวเรน เวรานิ
สมฺมนฺตีธ กุทาจนํ
อเวเรน จ สมฺมนฺติ
เอส ธมฺโม สนนฺตโนติ

แปลความว่า

"ในกาลไหนๆ เวรทั้งหลายในโลกนี้ย่อมไม่ระงับด้วยเวรเลย ก็แต่ย่อมระงับได้ด้วยความไม่มีเวร ธรรมข้อนี้เป็นของเก่า"

เรื่องนี้มีอยู่ว่า บุตรชายกุฎุมพี คือผู้มั่งมีคนหนึ่ง เมื่อบิดาตาย และได้ทิ้งบ้านช่องเรือกสวนไร่นาไว้ให้มาก ก็ได้อยู่ช่วยกิจการงานต่างๆ และปฏิบัติมารดาอยู่ด้วยดี

ต่อมามารดาคิดจะหาภรรยาให้ เพื่อช่วยกันทำกิจการงาน และให้มีครอบครัวเป็นหลักเป็นฐานเสียที ลูกชายจึงเลือกบุตรสาวของตระกูลที่ตนชอบใจให้แม่ไปสู่ขอและแต่งงานให้ แต่ภรรยานั้นเป็นหญิงหมัน

เป็นประเพณีของชาวอินเดียว่า หากครอบครัวใดไม่มีบุตรชายสืบสกุลแล้ว ก็ถือว่าเป็นเรื่องเสียหาย มารดาจึงเซ้าซี้บุตรชายว่าจะหาภรรยาให้ใหม่อีก บุตรชายก็ไม่อยากได้ภรรยาใหม่นัก

และก็เผอิญว่าภรรยาเดิมนั้นได้ยินสองแม่ลูกปรึกษากันในเรื่องนี้ ก็คิดว่าสักวันหนึ่งสามีของตนคงจะทนมารดาเซ้าซี้ไม่ไหว ก็จะยอมให้มารดาจัดหาภรรยามาให้ใหม่อีกจนได้ และถ้าเป็นเช่นนั้นต่อไปในกาลข้างหน้า ตนเองก็จะต้องลำบาก เพราะถ้าเขาได้ลูกชายไว้สืบสกุลแล้ว ทรัพย์สมบัติทั้งหมดก็ย่อมจะตกเป็นของภรรยาใหม่กับบุตรแน่นอน และตนเองก็จะกลายเป็นเพียงคนใช้เขาเท่านั้น

ภรรยาเดิมจึงรับอาสาหาหญิงสาวมาให้สามีเอง เพื่อตนจะได้ตีสนิทชิดเชื้อกับภรรยาใหม่ของสามีให้เธอตายใจได้แล้ว จะได้หาวิธีมิให้เธอมีบุตรได้ต่อไป

ครั้นทุกฝ่ายยินยอมพร้อมใจ ภรรยาเดิมผู้พกความริษยาไว้ภายในใจก็หาหญิงสาวที่คุ้นเคยและไว้วางใจกันมาให้เป็นภรรยาใหม่ของสามีได้สำเร็จ

ครั้นภรรยาใหม่ตั้งครรภ์ ภรรยาเก่านั้นก็ดูแลปรนนิบัติวัตรฐากภรรยาใหม่ให้ทุกคนตายใจ แล้วก็แอบใส่ยาทำแท้งให้ภรรยาใหม่กิน และปรากฏว่าภรรยาใหม่แท้งลูกถึง ๒ ครั้ง จนภรรยาใหม่ชักสงสัยและระแวง

ครั้นถึงคราวที่ภรรยาใหม่ตั้งครรภ์อีก เธอจึงปกปิดข่าวมิให้ภรรยาเก่ารู้ว่าเธอตั้งครรภ์แล้ว จนกระทั่งครรภ์แก่ ภรรยาเก่าจึงรู้และหาอุบายใส่ยาให้แท้งอีกเป็นครั้งที่ ๓

เนื่องด้วยเด็กในครรภ์นั้นโตขึ้นแล้ว เมื่อจะแท้งก็กลับนอนขวางทวาร ทำให้ภรรยาใหม่คลอดไม่ได้ และต้องได้รับความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสจนเจียนจะตาย

และเพิ่งรู้แน่แก่ใจว่านี้เป็นเพราะภรรยาเก่าหาอุบายประกอบยาแท้งให้เธอกินอีก จึงผูกใจเจ็บแค้น และคิดปรารถนาว่า

"เราจะต้องตาย ณ บัดนี้แล้ว ขอให้เราได้เกิดเป็นนางยักษิณี จะได้กินลูกมันคืน"

ดังนี้แล้วเธอก็ขาดใจตาย และก็ได้ไปเกิดเป็นนางแมวอยู่ในเรือนของสามีนั้นเอง ฝ่ายสามี

เมื่อจับความผิดของภรรยาเดิมได้ก็โกรธจัด จึงได้ทุบตีภรรยาเดิม ด้วยทั้งตีศอก ขยอกเข่าจนเธอบอบช้ำ และตายลง แล้วไปเกิดเป็นนางแม่ไก่อยู่ในเรือนเดียวกันนั้นเองอีก นี้เป็นด้วยอำนาจของเวรกรรมที่ผูกพันกันมา

ครั้นแม่ไก่ตกไข่ นางแมวก็มากินไข่ของแม่ไก่นั้น ถึง ๓ ครั้ง แม่ไก่จึงคิดว่า

"นางแมวมันกินไข่เรา ๓ ครั้งแล้ว ทีนี้มันกำลังจะกินตัวเราอีก ถ้าเราตายไปและเกิดใหม่ก็ขอให้เราได้กินทั้งตัวมัน และลูกของมันด้วยเถิด" ดังนี้แล้ว

เมื่อแม่ไก่ได้ตายลง ก็ได้ไปเกิดเป็นแม่เสือเหลือง ส่วนนางแมวเมื่อตายลงก็ได้ไปเกิดเป็นนางเนื้อ เวลาที่แม่เนื้อนั้นคลอดลูก นางเสือก็กินเสียถึง ๓ ครั้ง แม่เนื้อจึงคิดว่า

"แม่เสือเหลืองนี้ มันกินลูกเราถึง ๓ ครั้งแล้ว ทีนี้มันกำลังจะกินตัวเราอีกด้วย ถ้าเราตายไปและเกิดใหม่ ก็ขอให้ได้กินมันทั้งแม่ และทั้งลูกของมันด้วยเถิด" ดังนี้แล้ว

แม่เนื้อซึ่งในอดีตชาติเคยเป็นภรรยาใหม่ของบุตรกุฎุมพีนั้นได้ตายลงและก็ได้ไปเกิดเป็นนางยักษิณี ชื่อ **"กาลี"** ส่วนแม่เสือเหลือง ซึ่งในอดีตชาติเคยเป็นภรรยาเดิมของบุตรกุฎุมพีนั้นเมื่อตายลงก็ได้ไปเกิดเป็นหญิงสาวมีตระกูลๆ หนึ่ง ในเมืองสาวัตถี ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า ***"นางกุลธิดา"***

นางกุลธิดานั้นเมื่อเจริญวัยขึ้นจึงได้แต่งงาน และได้ไปอยู่กับสามีที่ใกล้ประตูเมืองสาวัตถีนั้นเอง ครั้นเธอตั้งครรภ์และคลอดบุตรแล้ว นางกาลียักษิณีก็จำแลงกายเป็นเพื่อนรักของนางกุลธิดาเข้าไปถึงเด็ก และทำเป็นดูแลเด็กทารก พอคนเผลอก็จับทารกกินเสีย

เป็นเช่นนี้ถึง ๒ ครั้ง จน

นางกุลธิดารู้ความจริง และคอยระวังตัว ครั้นนางกุลธิดามีครรภ์หนที่ ๓ และครรภ์แก่แล้ว ก็รีบชวนสามีหนีไปสู่เรือนตระกูลของตน เพื่อจะคลอดบุตรคนที่ ๓

เมื่อเธอคลอดแล้ว ครั้นถึงเวลาจะตั้งชื่อบุตรก็ชวนสามีพากันกลับไปสู่ตระกูลของสามี โดยไปทางลัดที่จะผ่านไปทางพระวิหารเชตวัน ที่ประทับสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระสงฆ์สาวก

ในช่วงระยะเวลานั้น นางยักษิณีเพิ่งพ้นจากเวรส่งน้ำ เพื่อท้าวเวสสุวรรณ จอมเทพประจำทิศอุดร คือทิศเหนือ เสร็จแล้วก็ได้จำแลงกายเป็นมนุษย์ผู้สหายนางกุลธิดา แล้วรีบไปที่บ้านนางกุลธิดา เพื่อจะหาโอกาสเข้าใกล้และจับเด็กทารกกินอีก ครั้นทราบข่าวว่านางกุลธิดาพาเด็กทารกหนีกลับไปบ้านสามีแล้ว ก็รีบติดตามไปทันที

ฝ่ายนางกุลธิดากับสามีนั้นผลัดกันอุ้มลูกคนหนึ่ง อีกคนหนึ่งลงอาบน้ำในสระโบกขรณี ข้างพระวิหารเชตวัน ขณะที่นางกุลธิดากำลังยืนให้บุตรกินนม ส่วนสามีกำลังลงอาบน้ำอยู่นั้นก็พลันเห็นนางยักษิณีจำแลงกำลังแล่นมาแต่ไกล ก็จำได้ จึงร้องบอกสามี แล้วตนเองก็รีบอุ้มลูกวิ่งไปสู่พระวิหารเชตวันด้วยความกลัว

ขณะนั้น เป็นเวลาที่พระบรมศาสดากำลังทรงแสดงพระธรรมเทศนาอยู่ในท่ามกลางบริษัท นางกุลธิดานั้นรีบนำบุตรน้อยไปวางไว้แทบพระบาทพระพุทธองค์ แล้วกราบทูลด้วยความระล่ำระลักว่า

"บุตรคนนี้ ข้าพระองค์ได้ถวายแก่พระองค์แล้ว ขอพระองค์ประทานชีวิตแก่บุตรข้าพระองค์ด้วยเถิด"

ส่วนนางยักษิณีก็วิ่งแล่นตามไปถึงประตูทางเข้าพระวิหารเชตวัน แต่สุมนเทพผู้สิงอยู่ที่ซุ้มประตูไม่ยอมให้นางยักษิณีเข้าไป สมเด็จพระบรมศาสดาจึงตรัสเรียกพระอานนทเถระให้ไปเรียกนางกาลียักษิณีเข้าไปเฝ้า

ฝ่ายนางกุลธิดานั้นบังเกิดความกลัวนางยักษิณี จึงกราบทูลว่า

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นางยักษิณีนี้มา"

พระบรมศาสดาจึงตรัสว่า

"ให้นางยักษิณีเข้ามาเถอะ เจ้าอย่าได้ร้องไปเลย"

แล้วตรัสกับนางกาลียักษิณีว่า

"เหตุไรเจ้าจึงทำอย่างนี้ ก็ถ้าพวกเจ้าไม่ได้มาสู่เฉพาะหน้าพระพุทธเจ้า ผู้เช่นเราแล้ว เวรของพวกเจ้าจักได้เป็นกรรมตั้งอยู่ชั่วกัปชั่วกัลป์ เหมือนเวรของงูเห่ากับพังพอน ของหมีกับไม้สะครั้ว และเหมือนเวรของกากับนกเค้า"

"เหตุไฉนพวกเจ้าจึงทำเวรและเวรตอบแก่กันและกันล่ะ เพราะเวรย่อมระงับได้ด้วยความไม่มีเวร หาระงับได้ด้วยเวรไม่"

ดังนี้แล้ว จึงได้ตรัสพระคาถานี้ว่า

"ในกาลไหน ๆ เวรทั้งหลายในโลกนี้ ย่อมไม่ระงับด้วยเวรเลย ก็แต่ย่อมระงับได้

ด้วยความไม่มีเวร ธรรมข้อนี้เป็นของเก่า"

นางยักษิณีนั้นได้ส่งใจไปตามกระแสพระธรรม ครั้นเมื่อพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนานี้จบลง นางยักษิณีนั้นก็ได้บรรลุมรรคผล เป็นพระโสดาบันบุคคล

เรื่องทั้งหมดนี้ ได้แสดงสัจธรรมที่น่าสนใจและ พึงทราบหลายประการ คือ

๑.การเวียนว่ายตายเกิดด้วยอำนาจของกรรม และกิเลสอวิชชา ตัณหา อุปาทาน นั้นมีแน่นอน

๒.โทษของการก่อเวรและจองเวรซึ่งกันและกันนั้นมีมาก

๓.วิธีระงับเวรด้วยความไม่มีเวรตามพระธรรมนี้ ตามรอยบาทพระพุทธองค์แต่โบราณกาล

๔.เรื่องอมนุษย์เช่นยักษ์หรืออสูรมีจริง

แต่ ณ ที่นี้จะอธิบายขยายความ **เรื่องโทษของการก่อเวร** และ**การจองเวรซึ่งกันและกัน** และ**วิธีระงับเวรด้วยความไม่มีเวร** เพื่อให้พอเหมาะกับเวลาก่อน

กล่าวถึงโทษของการก่อเวรและการจองเวรซึ่งกันและกันนั้นมีตัวอย่างให้เห็นได้มากมาย จากพฤติกรรมของผู้คนทั้งในอดีตและปัจจุบัน ดังเช่นที่เราได้ยินได้ฟังข่าวทางสื่อมวลชนมาเป็นระยะๆ ตัวอย่างเช่น

บุคคลผู้มีปกติชอบกระทำหรือใช้กิริยา วาจาก้าวร้าวผู้อื่นให้เสียหายหรือเจ็บช้ำน้ำใจ ก็มักจะถูกผู้ที่ได้รับการล่วงเกินนั้นผูกใจเจ็บ แล้วก็กระทำหรือแสดงกิริยาวาจาที่ก้าวร้าวตอบคืน และ/หรือยังถูกผู้อื่นกระทำหรือแสดงกิริยาวาจาก้าวร้าวตนเช่นนั้นอีกบ้าง

ก็เมื่อตนเองนั้นไม่ระงับเวรนั้น กลับผูกใจเจ็บ และโต้ตอบคืนหนักยิ่งขึ้นไปกว่า เพื่อให้สาแก่ใจฝ่ายตรงกันข้ามที่ไม่ระงับยับยั้งชั่งใจก็กลับจะโต้ตอบกลับหนักยิ่งขึ้นไปอีก

เมื่อต่างฝ่ายต่างเจ็บแค้นซึ่งกันและกันหนักยิ่งขึ้นก็จะถึงได้ลงไม้ลงมือ หรือถึงใช้อาวุธประหัตประหารกัน หรือใช้อำนาจอิทธิพลทั้งมืดและทั้งสว่างทำลายล้างผลาญกันด้วยประการต่างๆ จนหาความสงบสุข ไม่ได้ด้วยกันทุกฝ่าย และต่างฝ่ายต่างได้รับความทุกข์เดือดร้อนกันไปทั่วเหมือนสาดน้ำใส่กันย่อมเปียกปอนไปด้วยกัน เหมือนพุ่งอาวุธหรือสาดน้ำกรดใส่กัน ก็ย่อมจะบาดเจ็บล้มตายไปด้วยกันทั้งคู่ และแถมยังจะมีลูกหลงไปโดนคนอื่น หรือดึงผู้อื่นให้เข้าไปพัวพันด้วยเวรภัยเช่นนั้นอีกด้วย

เพราะฉะนั้น ผู้หวังความสันติสุข ความปราศจากเวรภัย ก็จงอย่าถือคติอธรรมที่ว่า ***"ความแค้นต้องชำระ"*** เหมือนหนังจีนที่อาตมาก็เคยได้ดูเมื่อสมัยยังเป็นคฤหัสถ์มาแล้ว

ส่วนคติที่ว่า ***"บุญคุณต้องทดแทน"*** นั้น เป็นคติของฝ่ายคุณธรรม แต่คติที่ว่า **"ความแค้นต้องชำระ"** นั้นเป็นคติข้างฝ่ายอธรรม ที่มีแต่จะนำโทษและความทุกข์เดือดร้อนมาให้ เหมือนหนังจีนนั้นแหละ

นี่ว่าแต่เฉพาะที่เห็นๆ กันอยู่ในภพชาติในปัจจุบันนี้ การก่อเวรและการจองเวรซึ่งกันและกันก็ทำให้เดือดร้อนกันหนักอยู่แล้ว แทบจะไม่ต้องกล่าวถึงเวรกรรมที่ให้ผลในภพชาติต่อๆ ไป ซึ่งเป็นเรื่องที่ปุถุชนยังมองไม่เห็น

ส่วนพระอริยเจ้าหรือผู้ทรงคุณธรรมสูง ที่ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมจนมีประสบการณ์ดีแล้วพอสมควร จึงย่อมเห็นผลของการก่อเวร และการจองเวรซึ่งกันและกันเป็นโทษและความทุกข์เดือดร้อนต่อๆ ไปนับภพนับชาติไม่ถ้วน

ท่านจึงเลิกละการก่อเวรและ/หรือ หากเคยมีเวรต่อกันเพราะความประมาท ท่านก็จะกระทำให้เวรนั้นสงบระงับลง ด้วยความไม่จองเวร เพราะท่านเห็นสัจธรรมว่า

เวรนั้นย่อมไม่ระงับด้วยการจองเวรต่อกัน แต่ย่อมระงับได้ด้วยการไม่จองเวร

เปรียบดังว่า พื้นที่เปรอะเปื้อนด้วยของไม่สะอาด ด้วยสิ่งสกปรก เน่าเหม็น เช่นเต็มไปด้วย น้ำลาย เสมหะ และอุจจาระปัสสาวะ เป็นต้น ย่อมไม่อาจจะชำระล้างให้สะอาด ให้หมดกลิ่นเหม็นได้ด้วยน้ำที่ไม่สะอาด ด้วยสิ่งสกปรกเช่นนั้น ฉันใด เวรย่อมไม่อาจ ให้สงบระงับได้ด้วยการจองเวร หรือทำเวรโต้ตอบกัน ฉันนั้น

ส่วนพื้นที่ที่เปรอะเปื้อนด้วยของไม่สะอาด ด้วยสิ่งสกปรก อันมีน้ำลาย เสมหะเป็นต้น ย่อมทำให้สะอาดได้ด้วยการชำระล้างด้วยน้ำที่สะอาด ฉันใด เวรย่อมสงบระงับ คือ ไม่มีได้ด้วยความไม่มีเวร คือไม่จองเวรต่อกัน กล่าวคือ ด้วยน้ำใจที่เข้มแข็ง ด้วยขันติและเปี่ยมด้วยเมตตาธรรม ด้วยความกระทำไว้ในใจ และด้วยการพิจารณาเห็นโทษของเวรภัย และเห็นคุณของความไม่มีเวรภัยต่อกัน

อนึ่ง พึงเห็นตามพระพุทธดำรัสที่ตรัสสอนพระติสสเถร ผู้เป็นต้นเรื่องอีกเรื่องหนึ่ง กับพระภิกษุทั้งหลาย มีปรากฏในพระธัมมปทัฏฐกถานี้ ฉบับแปลเป็นภาษาไทย หน้า ๕๓-๖๓ อีกว่า

"อกฺโกจฺฉิ มํ อวธิ มํ" เป็นต้น

แปลความว่า *"ก็ชนเหล่าใดเข้าไปผูกความโกรธนั้นไว้ว่า "ผู้โน้นได้ด่าเรา ผู้โน้นได้ทุบตีเรา ผู้โน้นได้ชนะเรา ผู้โน้นได้ลักของเราแล้ว"*

เวรของชนเหล่านั้นย่อมไม่สงบระงับได้ ส่วนชนเหล่าใดไม่เข้าไปผูกความโกรธนั้นไว้ว่า "ผู้โน้นได้ด่า (หรือปรามาส) เรา ผู้โน้นได้ทุบตีเรา ผู้โน้นได้ชนะเรา ผู้โน้นได้ลัก (หรือฉ้อโกงเอา) สิ่งของ ๆ เราแล้ว" เวรของชนเหล่านั้นย่อมระงับได้"

วิธีไม่เข้าไปผูกความโกรธหรือผูกใจเจ็บแค้น ก็คือ

พยายามอย่าระลึกถึง อย่าไปครุ่นคิดถึงเรื่องเก่าที่จะทำให้เราผูกใจเจ็บ *และ/หรือโดยวิธีคิดว่า "เรื่องที่แล้วไปแล้ว ก็ให้แล้วไป เราขออโหสิกรรมให้ ไม่ขอถือเป็นเวรเป็นภัยต่อกันอีก"*

หรือ **อาจรำลึกถึงกรรมเก่า ว่าเราก็เคย หรืออาจเคยได้ทำเวรกรรมแก่เขามาก่อน ต่อแต่นี้ไปขออย่าได้มีเวรภัยต่อกันอีกเลย** และ **จงตั้งใจแผ่เมตตากรุณา พรหมวิหารแก่ผู้ก่อกรรมทำเข็ญแก่เราว่า**

"แม้ท่านได้เคยทำเวรกับเราก็ขอท่านจงอย่าได้ประสบความทุกข์กาย ทุกข์ใจ อย่างที่เราเคยได้รับเลย ขอท่านจงเป็นสุขเป็นสุขเถิด อย่าได้มีเวรมีภัยต่อกันและกันเลย"

เมื่อกระทำได้อย่างนี้บ่อยๆ

เข้า จิตใจที่เคยครุ่นคิดถึงกรรมเก่าที่เขาได้เคยก่อกรรมทำเข็ญแก่เรา ก็จะค่อยๆ คลายลง และจะไม่คิดโต้ตอบใดๆ ให้เป็นการผูกเวรต่อกันต่อๆ ไปอีกเวรก็จะถึงความสงบระงับ คือ ไม่มีเวรต่อกันได้ด้วยประการฉะนี้

แม้จะรู้สึกทำได้ยากในระยะต้นๆ แต่เมื่อหมั่นทำใจ คือพยายามไม่ระลึกถึง หรือหากปรากฏขึ้นในใจอีกก็หมั่นพิจารณาอย่างนี้ แผ่เมตตา และกรุณาพรหมวิหารอย่างนี้บ่อยๆ ก็จะค่อยๆ สามารถละวางความคิดโกรธพยาบาทได้ และจะค่อยๆ ทำใจให้ดีขึ้นได้เป็นลำดับเอง

ในชีวิตของอาตมาก็ได้เคยผ่านเหตุการณ์ และได้เคยผ่านขั้นตอนการทำใจอย่างนี้มาก่อนหลายครั้งเหมือนกัน เมื่อทำใจได้เพียงใด ก็จะรู้สึกสันติ คือสงบ และเป็นสุขดีเพียงนั้น เมื่อทำใจไม่ได้ก็เป็นทุกข์เดือดร้อนใจไปตามส่วน

ชีวิตของคนเรานั้น แม้จะเจริญด้วยลาภ ยศ สักการะ สรรเสริญ และความสุขด้วยทรัพย์และยศฐาบรรดาศักดิ์เพียงไร ถ้าขาดสันติคือความสงบเสียแล้ว ก็หาใช่จะถึงความสุขอย่างถาวรแท้จริงได้ไม่ ผู้ใดก็ตาม ไม่ว่าจะยากดีมีจน ถ้าว่ามีความสันติคือความสงบดีแล้ว ย่อมถึงความสุขอย่างถาวรแท้จริงได้

ผู้ที่ทำใจได้อย่างนั้น คือผู้ละความครุ่นคิดผูกโกรธหรือผูกใจเจ็บได้ ด้วยขันติ และเมตตาพรหมวิหาร เป็นต้น ย่อมมีใจสงบระงับด้วยดีจากเวรทั้งหลายได้ ผู้เช่นนั้นแหละ คือผู้มีใจเป็นพระ หรือ คือผู้มีพระในใจตน ถ้าเป็นชายเขาก็เรียกว่า **"พ่อพระ"** ถ้าเป็นหญิงเขาก็เรียกว่า **"แม่พระ"** ซึ่งในครั้งต่อไปอาตมภาพจะได้กล่าวถึงการ **"สร้างพระในใจตน"** อันจะเป็นประโยชน์สุขด้วยความสงบอย่างถาวรแก่ตนสืบไป

ก่อนจบรายการนี้อาตมภาพใคร่จะขอกล่าวถึง **การเวียนว่ายตายเกิดด้วยอำนาจของกรรม และกิเลส อวิชชา ตัณหา อุปาทาน**ว่า**มีแน่นอนตามหลักปฏิจจสมุปบาทธรรม** คือสภาพของธรรมชาติที่อาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้น ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงเห็นแจ้งทรงรู้แจ้งคือตรัสรู้แล้วเองโดยชอบว่า

ความทุกข์เกิดขึ้นเพราะอาศัยเหตุปัจจัย เหตุในเหตุปัจจัยต่อเนื่องกันมาจากต้น ๆ เหตุ *ได้แก่* ***อวิชชา*** *คือความมืดไม่รู้อดีต ไม่รู้อนาคต ไม่รู้สภาพของธรรมชาติ ที่อาศัยเหตุปัจจัยต่อเนื่องกันมาให้เกิดทุกข์ และความไม่รู้สัจจะทั้ง ๔*

เป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้เกิดกิเลส ตัณหา อุปาทาน และภพ ชาติ ชรา มรณะ ทุกข์ *เป็นต้น*

กล่าวโดยย่อ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ คือ ได้ทรงเห็นแจ้งทรงรู้แจ้งอย่างถูกต้องตามธรรมชาติที่เป็นจริงแล้ว ว่าเพราะสัตวโลกทั้งหลายผู้ถูกอวิชชา คือ ความมืดครอบคลุมจิตใจอยู่ จึงเกิดกิเลส ตัณหา อุปาทาน ดลจิตดลใจให้ประพฤติปฏิบัติที่เป็นบาปอกุศลไปตามอำนาจของมัน ที่เรียกว่ากรรมชั่ว อันเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดใหม่ คือ ตายแล้วก็

เกิดใหม่ๆ ต่อๆ ไป ด้วยอำนาจของอวิชชา กิเลส ตัณหาอุปาทาน และกรรมเวียนว่ายตายเกิดไปสู่ภพน้อยภพใหญ่ทั้งหลาย ที่เป็น **สุคติภพ** คือภพภูมิที่ดีบ้าง **ทุคติภพ** คือภพภูมิที่ไม่ดีบ้าง ตามประเภทของกรรมต่อๆ ไปอย่างนี้ไม่มีที่สิ้นสุด

กรณีที่สัตวโลกได้กระทำกรรมดี แต่ยังไม่ถึงขั้นให้ได้บรรลุมรรคผลนิพพานที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง เพราะยังมีอวิชชา กิเลส ตัณหา อุปาทาน อยู่ในจิตสันดาน เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดภพชาติอีกแล้ว เมื่อตายแล้วก็ยังต้องเกิดใหม่ไปสู่ **สุคติภพ** คือ ภพภูมิที่ดีบ้าง

ครั้นหมดบุญจากกรรมดีที่เคยได้ทำไว้ ก็กลับต้องรับผลจากกรรมชั่วที่ได้ทำไว้อีกต่อๆ ไป จนกว่าจะสิ้นอวิชชา คือ ความมืดอันเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดกิเลส ตัณหา อุปาทานอย่างสิ้นเชิงแล้ว กล่าวคือจนกว่าจะบรรลุมรรคผล นิพพาน เป็นพระอรหันตขีณาสพ จึงจะสิ้นภพสิ้นชาติแล้ว จึงไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

ส่วนสัตว์โลกเช่นบุคคลใดกระทำกรรมชั่วด้วยอำนาจของอวิชชา กิเลส ตัณหา อุปาทานมาก **เมื่อตายลงจึงต้องเกิดใหม่ด้วยอำนาจของกรรมชั่ว** หรือ **บาปอกุศล** อันมีอวิชชา กิเลส ตัณหา อุปาทานเป็นเหตุนำ เหตุหนุนให้ไปเกิดในทุคติภพ ได้แก่ ภพภูมิของเปรต อสุรกาย สัตว์นรก หรือสัตว์เดรัจฉาน ตามประเภทของกรรมชั่วที่ให้ผลเป็นชนกกรรมนำไปเกิดในภพภูมิต่างๆ นั้น **อย่างที่ไม่มีใครช่วยใครได้** และ**ก็ไม่มีอำนาจเบื้องบนใดๆ ที่จะช่วยใครได้จริงเลยอีกด้วย**

แต่ที่ชนบางหมู่บางเหล่าหลงเชื่อกันว่าจะมีอำนาจเบื้องบนช่วยให้ไปสู่สวรรค์ได้นั้น ก็เพราะเขาเหล่านั้นไม่รู้จักหลักปฏิจจสมุปบาทธรรม อันเป็น **สมุทัยสัจ** คือ **ความจริงอย่างประเสริฐในเรื่องเหตุแห่งทุกข์** นั้นแหละเขาถึงได้หลงเชื่อต่อๆ กันมาว่าจะมีอำนาจเบื้องบนช่วยเขาได้ โดยที่เขาต่างก็เป็นผู้มืดด้วยอวิชชา คือยังไม่เคยเห็นอดีตว่าตนเองเป็นใครมาจากไหน และก็ไม่รู้อนาคตอย่างแท้จริงว่าตายแล้วจะเป็นอย่างไรต่อไป และไม่รู้ความจริงอย่างประเสริฐในเรื่องเหตุปัจจัยแห่งการเวียนว่ายตายเกิดอันเป็นทุกข์ ว่ามีอย่างไรนั่นเอง

เรื่องความเกิดขึ้นของนางกาลียักษิณี ก็เพราะอวิชชา กิเลส ตัณหา อุปาทาน และกรรมชั่วหรือบาปอกุศลนั้นเอง ที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทั้งภรรยาเดิมและภรรยาใหม่ของบุตรกุฎุมพีต้องเวียนว่ายตายเกิดไปสู่ทุคติภพอันมีภพของสัตว์ดิรัจฉาน และอสุรกาย เป็นนางยักษิณีเป็นต้น

ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ปรารภถึงแล้วนั้น

สัจธรรมนี้เป็นธรรมขั้นสูงซึ่งจะรู้เห็นได้ก็แต่โดยทางการศึกษา ปฏิบัติพระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น คือโดยทาง**ศีลสิกขา** ให้ถึง**อธิศีลสิกขา** คือการศึกษาอบรมด้วยศีลอันยิ่ง **จิตตสิกขา** ให้ถึง**อธิจิตตสิกขา** คือการศึกษาอบรมจิตอันยิ่ง ถึงขั้นฌานจิตให้

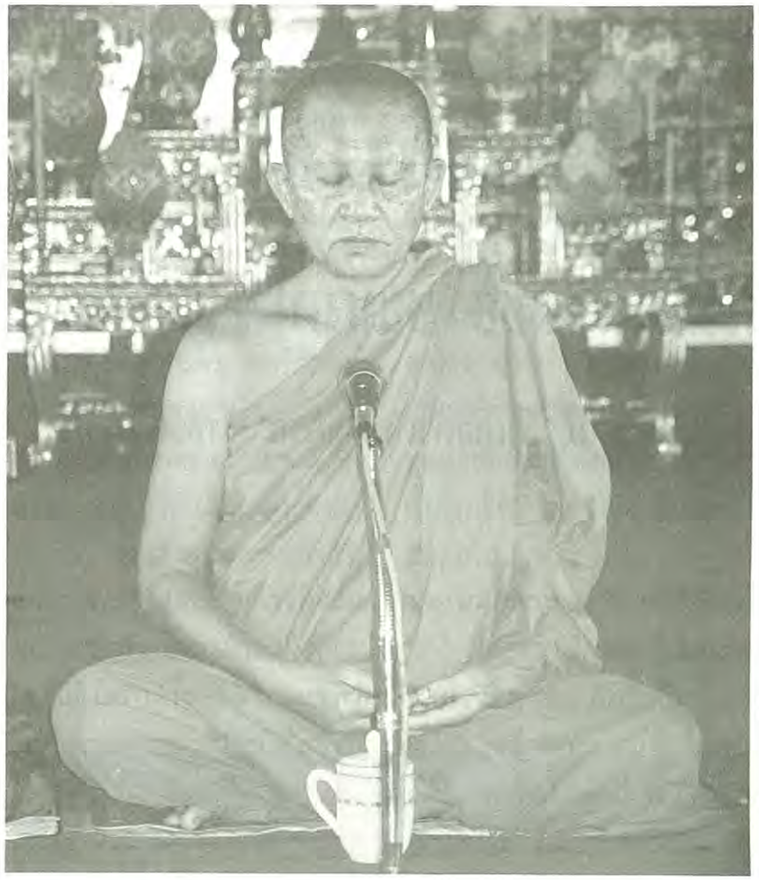

บริสุทธิ์ผ่องใสจากกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา และ**ปัญญาสิกขา** ให้ถึง**อธิปัญญาสิกขา** คือปัญญาอันยิ่ง กล่าวคือให้สามารถเห็นแจ้ง รู้แจ้งสภาวะของธรรมชาติ และสัจธรรมตามที่เป็นจริง ก็จะสามารถเห็น และรู้เรื่องการเวียนว่ายตายเกิดเช่นนี้ได้ชัดเจนแจ่มแจ้ง ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้เอง

จะได้ไม่หลงมัวเมาในชีวิตด้วยอำนาจของกิเลสให้เกิดทุกข์ และไม่ต้องหลงเชื่อผู้ไม่รู้สัจจธรรมที่เขาโฆษณา แนะนำสั่งสอนผิดๆ ให้พากันหลงตามผิดๆ นำตนไปสู่ทุคติภูมิได้อีกต่อไป

อาตมภาพจึงใคร่ขอเชิญสาธุชนทั่วไป ไปฝึกปฏิบัติธรรม เพื่อ **"สร้างพระในใจตน"** ให้สามารถรู้แจ้ง เห็นแจ้งสภาวะธรรมชาติ และสัจธรรมตามที่เป็นจริง นำชีวิตตนไปสู่ทางเจริญและสันติสุขได้

ณ **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม** อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ทุกวัน หลังทำวัตรเช้า-เย็น และ ณ สำนักงานมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ศาลาการเปรียญวัดสระเกศ กรุงเทพฯ ได้ทุกวันอาทิตย์ รอบที่ ๑ เริ่มเวลา ๐๙.๓๐-๑๑.๐๐ น. รอบที่ ๒ เริ่มเวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๐๐ น.

และทุกวันจันทร์ กับวันพฤหัสบดี เวลา ๑๘.๓๐ น.

ขอความสุขสวัสดี จงมีแด่ท่านผู้ฟังทุกท่าน.

เจริญพร

พระคุณของแม่*

โดย หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ. ๖

เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

เจริญพร
ญาติโยมสาธุชนผู้ฟังทุกท่าน

วันนี้ อาตมภาพก็ได้มาพบกับท่านผู้ฟังอีกเช่นเคย ในรายการปาฐกถาธรรมทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ในทุกวันอาทิตย์ สัปดาห์ที่ ๓ ของเดือน

สำหรับวันนี้ อาตมภาพจะได้กล่าวถึง **"พระคุณของแม่"** เนื่องในมหามงคลสมัยคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ

เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ที่ผ่านมานี้ ปวงชนชาวไทยต่างพากันรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่าน ผู้ได้ทรงอนาทรห่วงใยพสกนิกรของพระองค์ ทรงปรารถนาอยู่เนืองนิจที่จะให้พสกนิกรของพระองค์ ผู้มีความทุกข์เดือดร้อนให้พ้นทุกข์ และให้ทุกคนมีความเจริญ และสันติสุข จึงได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ทั้งปวง เคียงคู่พระบารมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้แก่ การส่งเสริมศิลปาชีพให้ราษฎรผู้ด้อยโอกาสได้มีวิชาอาชีพไปใช้ประกอบสัมมาอาชีวะเพิ่มพูนรายได้ของตนให้พอกินพอใช้ และได้ทรงดำเนินโครงการอื่นๆ อีกมากเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่พสกนิกรของพระองค์อย่างทั่วถึง ด้วยพระเมตตาและขันติธรรม ด้วยความเสียสละอย่างสูง โดยมิได้ทรงย่อท้อต่อความเหนื่อยยากของพระองค์เอง

**ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ วันอาทิตย์ ที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ เวลา ๐๘.๐๐ น.*

ขอแต่ให้พสกนิกรของพระองค์พ้นทุกข์ ได้ถึงความเจริญและสันติสุข ก็ทรงพอพระราชหฤทัยแล้ว

...ความอนาทรห่วงใยต่อพสกนิกรของพระองค์นั้นเปรียบดังมารดาอนาทรต่อบุตร ประชาชนทั้งปวงจึงได้ถวายพระนามพระองค์ว่า **"พระแม่ของชาติ"**

ในวโรกาสอันเป็นมหามงคลสมัยพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ที่ผ่านมานี้ อาตมภาพจึงขอบรรยายชี้แจงพระคุณของแม่ ซึ่งครอบคลุมถึงพระคุณของพ่อด้วย เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่ **"พระแม่ของชาติ"** และเพื่อเทอดทูนบูชาพระคุณของแม่ทั้งหลายที่มีต่อลูกๆ เพื่อที่ลูกๆ จักได้สำเหนียกในพระคุณของท่าน ได้ระลึกถึงพระคุณ คิดและกระทำตอบแทนพระคุณของท่านตามกำลังสติปัญญา และกำลังทรัพย์ ในโอกาสอันสมควรสืบต่อไป

พระคุณของพ่อแม่นั้น *ท่านพระสิริมังคลาจารย์* ได้อรรถาธิบายขยายความพระพุทธดำรัสในมงคลสูตร **ว่าด้วยการบำรุงบิดามารดา** ในหนังสือมังคลัตถทีปนี เล่ม ๒ ฉบับแปลเป็นภาษาไทย จัดพิมพ์โดยมหามกุฏราชวิทยาลัย ครั้งที่ ๘/๒๕๓๒ หน้า ๒๐๐ ว่า

บิดามารดาทั้ง ๒ นั้น ท่านเรียกว่า **"พรหม บุรพเทพ บุรพาจารย์** และ **อาหุไนยบุคคล"** ของบุตร

พ่อ แม่ ถือว่าเป็น **พระพรหม** ของลูกนั้น ก็โดยเหตุว่าท่านมีความรักในลูกผู้เป็นสายเลือด ตั้งแต่แม่อุ้มท้องมาจนคลอดซึ่งผ่านความทุกข์ยากทางสรีระมามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งขณะที่แม่จะคลอดลูกนั้นแม่ย่อมได้รับความทุกข์เวทนามาก บางรายถึงสิ้นชีวิตก็มี แต่เมื่อแม่ได้คลอดลูกแล้ว เพียงได้เห็นหน้าลูกเท่านั้น ความปลื้มปีติด้วยความรู้สึกรัก และผูกพันในลูกผู้เห็นสายโลหิตของตน **ด้วยเมตตาจิต** ย่อมเกิดแก่พ่อแม่อย่างท้วมท้นล้นหัวใจ

ครั้นเห็นลูกร้องไห้ด้วยความหิวก็รีบจัดแจงให้ลูกดื่มนมจนอิ่มให้ผาสุก ครั้นลูกเจ็บไข้หรือประสบอันตรายแม้เพียงแมลง เหลือบ ยุง ริ้น ไร ไต่ตอมหรือกัด ก็รีบเยียวยารักษาแก้ไขและป้องกันสรรพอันตรายด้วย **ความเมตตาการุญ**

เมื่อลูกเจริญวัย มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตดี ร่าเริงแจ่มใส พ่อแม่ก็จะมองลูกด้วยความชื่นชม

เมื่อลูกโตขึ้นถึงวัยเรียน ก็ปรารถนาจะให้ลูกได้มีความรู้ มีศิลปวิทยาความสามารถไว้ประกอบกิจการในอาชีพโดยชอบ ให้มีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต เมื่อลูกเรียนดี มีความรู้ มีศิลปวิทยาและมีสติปัญญาสามารถ พ่อแม่นั้นสุดปลื้มจนลืมความทุกข์ยากลำบากในการทำมาหากิน แม้บางรายต้องอาบเหงื่อต่างน้ำทำมาหาเลี้ยงครอบครัวและส่งเสียให้ลูกเรียน ครั้นลูกประสบผลสำเร็จในชีวิตตั้งแต่วัยเรียน ถึงวัยทำงาน พ่อแม่ก็แสนจะปลื้มจิตปลื้มใจ บางรายถึงกับอดใจที่จะไม่พูดคุยโอ้อวดกับญาติมิตรไว้ไม่อยู่ ต้องคุยสรรพคุณของลูกอวดญาติมิตรจนได้

แม้ตัวเองจะล้าหลังหรือต่ำต้อยก็มี **มุทิตาจิต** ปลื้มจิตปลื้มใจกับลูกที่ประสบผลสำเร็จในชีวิตเสมอ

ยิ่งเมื่อลูกได้มีครอบครัวเป็นฝั่งเป็นฝา และเจริญรุ่งเรืองในชีวิต พ่อแม่ก็ไม่คิดที่จะรบกวนหรือเบียดเบียนลูก ด้วย**จิตอุเบกขา**

แม้ลูกบางคนจะมีความประพฤติไม่ดี โต้เถียงก้าวร้าวพ่อแม่ด้วยกิริยา วาจาที่ไม่สมควร หรือเบียดเบียนพ่อแม่ให้เดือดร้อน โดยประการต่างๆ พ่อแม่ก็คอยให้อภัยให้ลูกได้เสมอ และแถมยังคอยเป็นห่วงเป็นใย ทำนุบำรุงลูกไปถึงหลานๆ ด้วยพรหมวิหารธรรมอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

นี้แหละคือพระคุณของพ่อแม่ที่ชื่อว่า **"พระพรหม"** ของลูก

พ่อ-แม่ เป็น **"บุรพเทพ"** ของลูก ก็ด้วยว่าเป็นผู้คอยให้ความคุ้มครองป้องกันลูกในทุกขณะ ทุกทิศ นับตั้งแต่ลูกเจริญวัยอยู่ในครรภ์ของแม่ ท่านทั้ง ๒ ต่างคอยให้ความดูแลทำนุบำรุงครรภ์มิให้มีอะไรมากระทบกระเทือนลูกในครรภ์

ครั้นลูกคลอดออกมาเป็นเด็กทารก และเจริญวัยเป็นลำดับ พ่อแม่ก็คอยทนุถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงมิให้เกิดภัยอันตรายทั้งปวง

เมื่อเติบใหญ่เป็นวัยรุ่นหนุ่มสาว ก็ยังคอยดู และมิให้ใครมารังแกล่วงเกินและมิให้เกิดอุปัทวันตราย และมิให้ประพฤติเสียหายต่างๆ คอยแนะนำสั่งสอนลูกๆ ให้ตั้งอยู่แต่ในคุณความดี ให้รู้จักคบแต่คนดี ให้รู้จักหลีกหนีความชั่ว และคนชั่วทั้งหลาย

ครั้นลูกประพฤติผิดพลาดหรือมีโทษใดๆ ก็คอยเป็นนายประกัน คอยแก้ต่างให้ลูก คอยปกป้องลูกทุกอย่าง หวังแต่ให้ลูกได้พ้นมลทินโทษ มุ่งแต่ทำประโยชน์สุขให้แก่ลูกแต่ส่วนเดียว

เป็นดั่ง **"วิสุทธิเทพ"** คือพระอรหันต์ขีณาสพผู้ปรารถนาแต่ความสุขสวัสดีแก่ชนทั้งหลาย

ไม่ว่าจะเป็นบัณฑิตหรือพาลชน

พ่อแม่จึงชื่อว่า **"บุรพเทพ"** คือท่านผู้ทำอุปการะคุณแก่ลูกก่อนเทพเหล่าอื่นทั้งปวง ได้แก่ก่อนสมมติเทพ คือท้าวพระยามหากษัตริย์ ก่อนอุปัตติเทพ คือเหล่าเทพเทวาในเทวโลกทั้งปวง และแม้ก่อนวิสุทธิเทพ คือพระอริยเจ้า พระอรหันตเจ้า อื่นใดทั้งสิ้น

พ่อแม่เป็น**บุรพาจารย์**ของลูก ก็ด้วยว่าเป็นผู้แสดงโลกนี้แก่ลูกก่อนครูอาจารย์ใดๆ นับตั้งแต่ที่ลูกได้เกิดมาแล้ว พ่อแม่นั้นแหละคอยพร่ำสอนลูกๆ ให้รู้จักพูด ให้รู้จักเดิน ให้รู้จักดื่มกิน ให้รู้จักอาบนุ่มห่ม และทำกิจการงาน แม้กระทั่งให้รู้จักนั่ง และนอนให้เรียบร้อย พ่อแม่จึงชื่อว่า **"บุรพาจารย์"** ของลูก

พ่อแม่เป็น **"อาหุไนยบุคคล"** คือเป็นผู้ควรแก่การรับทาน ได้แก่ปัจจัย ๔ อันมีอาหาร เครื่องนุ่มห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ตลอดทั้งวัตถุสิ่งของเครื่องอำนวยความสะดวก มียานพาหนะ เครื่องใช้ เครื่องลูบไล้ ดอกไม้ และของหอมเป็นต้น อันบุคคลกล่าวคือลูกๆ ควรนำมาบูชา เพราะว่าพ่อแม่นั้นมีพระคุณอย่างใหญ่หลวงต่อลูก ยากที่จะพรรณาได้จบสิ้น

ดังที่ท่านพระสิริมังคลาจารย์ได้อ้างถึง พระพุทธดำรัสตรัสไว้ในพระสูตร ติกนิบาต และจตุกกนิบาต อังคุตตรนิกาย (อง. ติก.๒๐/๑๖๔ และ อง. จตุกฺก ๒๑/๒) ว่า

*ดูกรภิกษุทั้งหลาย คำว่า **"พรหม บุรพาจารย์ บุรพเทพ อาหุเนยยบุคคล"** นี้เป็นชื่อของมารดาและบิดา ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะมารดาและบิดาเป็นผู้มีอุปการะมาก เป็นผู้ประคบประหงมเลี้ยงดูบุตร เป็นผู้แสดงโลกนี้แก่บุตรฯ*

*มารดาและบิดาผู้อนุเคราะห์แก่บุตร ท่านเรียกว่า **"พรหม บุรพาจารย์ บุรพเทพ** และ **อาหุเนยยบุคคล"** ของบุตรทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแหละ บุตรผู้เป็นบัณฑิตพึงนอบน้อม พึงสักการะท่านด้วยข้าว น้ำ ผ้านุ่มห่ม ที่นอน ที่นั่ง อบกาย ให้อาบน้ำ และชำระเท้า*

เพราะเหตุที่บุตร ผู้เป็นบัณฑิตได้บำรุงบำเรอในมารดาและบิดา บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญเขา ครั้นเขาละโลกนี้ไปแล้วย่อมบันเทิงในโลกสวรรค์ฯ

พระคุณของพ่อแม่ที่มีต่อลูกนั้นใหญ่หลวงนัก ดังที่ได้พรรณามาแล้ว **แม้การทดแทนพระคุณพ่อแม่ด้วยอุปการะอันเป็นโลกิยะมีปัจจัย ๔ และเครื่องอำนวยความสะดวก ความสุขสบายทั้งหลายเป็นต้นนั้น ก็ยังไม่คุ้มกับพระคุณของพ่อแม่**

เพราะการทดแทนพระคุณท่านด้วยอุปการะอันเป็นโลกิยะทั้งหลายนั้น ให้ความสุขแก่ท่านเพียงชาติเดียว แต่ถ้าพ่อแม่ใดเป็นมิจฉาทิฏฐิ มีความคิดเห็นที่ผิดทำนองคลองธรรม มีความประพฤติปฏิบัติ ได้แก่เจตนา ความคิดอ่าน การพูด การกระทำ กิจการงาน การพูดแนะนำที่ผิดๆ หรือการหลงดำเนินชีวิตตามคำแนะนำที่ผิดทำนองคลองธรรม

และการประกอบอาชีพโดยมิชอบธรรม ซึ่งรวมความว่าประกอบกรรมชั่วหรือเป็นบาปอกุศลแล้วเพียงไร ท่านย่อมได้รับผลจากกรรมชั่ว ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติตามที่เป็นจริง เป็นความทุกข์เดือดร้อนทั้งในภพชาติปัจจุบันและทั้งในสัมปรายภพ คือภพชาติต่อๆ ไป ไม่มีที่สิ้นสุดเพียงนั้น

ตราบเท่าที่ยังไม่สิ้นความเป็นมิจฉาทิฏฐิ คือมีความเห็นผิดทำนองคลองธรรมนั้น

จึงคงมีแต่การอุปการะอันนำไปสู่โลกุตตรธรรม กล่าวคือชักนำพ่อแม่ผู้ยังไม่มีศรัทธาในคุณพระรัตนตรัยให้กลับมีศรัทธา ที่มีศรัทธาน้อยให้กลับมีศรัทธามากขึ้น ที่มีศรัทธามากก็ให้เจริญและมั่นคงยิ่งๆ ขึ้นไป ย่อมยังประโยชน์สุขแก่ท่านตลอดกาลนาน

คุณพระรัตนตรัย นั้น คือ **คุณพระพุทธเจ้า** ผู้ตรัสรู้ทางบุญทางบาป ทางเจริญ ทางเสื่อม และพระอริยสัจ ๔ คือ ความจริงอย่างประเสริฐในเรื่องของทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ สภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับ และทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ และถึงมรรคผลนิพพานที่เป็นบรมสุขอย่างถาวรแท้จริง

คุณของพระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า นั้นผู้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติตามด้วยอิทธิบาทธรรม ย่อมเห็นผลพิสูจน์จากการปฏิบัติตรงตามพระสัทธรรมด้วยตนเองว่าได้ผลดีจริง ไม่เลือกเวลา คือเมื่อปฏิบัติตรง ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ตรงตามพระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว แนะนำสั่งสอนผู้พอจะแนะนำสั่งสอนได้ให้ประพฤติปฏิบัติตาม ให้ได้รับผลดีจริง

สืบต่อบวรพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวจนถึงปัจจุบันนี้

การที่ลูกได้ทดแทนพระคุณพ่อแม่ด้วยอุปการะ อันนำไปสู่ และให้ถึงโลกุตตรธรรมอย่างนี้แหละที่จะคุ้มกับพระคุณของพ่อแม่ที่มีต่อลูก เพราะจะทำให้ท่านได้เป็นผู้มีความคิดเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม คือ รู้ทางบุญ ทางบาป ทางเจริญ และทางเสื่อมแห่งชีวิตตามที่เป็นจริง ได้ประพฤติปฏิบัติตนไปในที่ที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม นำตนไปสู่ความเจริญ และสันติสุขในชีวิตแต่ถ่ายเดียว ไม่ไปในทางเสื่อมเป็นโทษ เป็นความทุกข์เดือดร้อนทุกภพทุกชาติต่อๆ ไป ตราบเท่าเข้าสู่ปรินิพพาน

ดังที่ท่านพระสิริมังคลาจารย์ ได้แสดงอรรถาธิบายไว้ในมังคลัตถทีปนี ข้อ ๒๙๗ หน้า ๒๐๔-๒๐๖ ว่า

ความที่มารดาบิดานั้น เป็นผู้มีอุปการะมาก พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงว่า เป็นเหตุแห่งความเป็นพรหมเป็นต้น อันเป็นเหตุที่บุตรไม่อาจทำตอบแทนแก่มารดาบิดานั้นให้สิ้นสุดโดยประการไรๆ

ด้วยอุปการะอันเป็นโลกิยะได้เลย ก็ถ้าบุตรวางมารดาไว้บนจะงอยบ่าขวา บิดาไว้บนจะงอยบ่าซ้ายด้วยหมายจักทำตอบแทนแก่ท่าน พึงประคับประคองในอวัยวะทั้งปวง ทำการทำนุบำรุงท่านผู้ดำรงอยู่บนจะงอยบ่าทั้ง ๒ นั้นนั่นแล

ด้วยกิจมีการอบกลิ่น เป็นต้น แม้มารดาบิดานั้น พึงนั่งถ่ายปัสสาวะ และอุจจาระบนจะงอยบ่าทั้ง ๒ ของบุตรนั้นแล,

บุตรนั้น ถึงทำอยู่อย่างนั้นตลอด ๑๐๐ ปี ก็ไม่อาจทำตอบแทนแก่ท่านได้เลย

แม้ถ้าบุตรพึงสถาปนาบิดาไว้ในความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ มารดาไว้ในความเป็นพระอัครมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ์ไซร้, แม้อย่างนั้นก็ไม่อาจทำตอบแทนได้เหมือนกัน

ส่วนบุตรใด ตั้งมารดาบิดาผู้ถึงพร้อมด้วยอธรรมมีความเป็นผู้ไม่มีศรัทธาเป็นต้นไว้ในธรรมทั้งหลาย มีความถึงพร้อมด้วยศรัทธาเป็นต้น, บุตรนั้นชื่อว่าอาจทำตอบแทนได้ด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้

ด้วยเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสไว้ในมาตาปิตุคุณสูตรในทุกนิบาต อังคุตตรนิกายว่า

"ภิกษุทั้งหลาย เราไม่กล่าวการทำตอบแทนได้ง่ายแก่ท่านทั้ง ๒ ท่านทั้ง ๒ เป็นไฉน? (ท่านทั้ง ๒) คือมารดาและบิดา บุตรพึงประคับประคองมารดาด้วยบ่าข้างหนึ่ง พึงประคับประคองบิดาด้วยบ่าข้างหนึ่ง เขามีอายุ ๑๐๐ ปี เป็นอยู่ (มีชีวิต) ๑๐๐ ปี และเขาพึงทำการบำรุงมารดาบิดานั้นด้วยการอบกลิ่น การนวด การให้อาบน้ำ และการดัด

และท่านทั้ง ๒ นั้น พึงถ่ายปัสสาวะ และอุจจาระบนบ่าทั้ง ๒ นั้นนั่นแล ภิกษุทั้งหลาย กิจอย่างนั้นยังไม่เป็นอันบุตรทำแล้ว หรือทำตอบแทนแล้วแก่มารดาบิดาเลย

ภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง บุตรพึงสถาปนามารดาบิดาในราชสมบัติอันเป็นอิสราธิปัตย์แห่งแผ่นดินใหญ่นี้ อันมีรัตนะ ๗ ประการมากมาย ภิกษุทั้งหลายกิจอย่างนั้นยังไม่เป็นอันบุตรทำแล้ว หรือทำตอบแทนแล้วแก่มารดาบิดาเลย

ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุอะไร? ภิกษุทั้งหลาย เพราะมารดาบิดามีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยงแสดงโลกนี้แก่บุตรทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ก็บุตรใดแลยังมารดาบิดาผู้ไม่มีศรัทธา ให้สมาทานดำรงตั้งอยู่ในสัทธาสัมปทา, ยังมารดาบิดาผู้ทุศีลให้สมาทานดำรงตั้งอยู่ในสีลสัมปทา,

ยังมารดาบิดาผู้ตระหนี่ให้สมาทานดำรงตั้งอยู่ในจาคสัมปทา, ยังมารดาบิดาผู้มีปัญญาทรามให้สมาทานดำรงตั้งอยู่ในปัญญาสัมปทา,

ภิกษุทั้งหลายด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล กิจนั้นจึงชื่อว่าเป็นอันบุตรทำแล้ว ทำตอบแทนแล้วและทำยิ่งแล้วแก่มารดาบิดา."

เพราะเหตุนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้มีพระดำรัสว่า **"มาตาปิตุอุปฏฐานํ ฯลฯ"** เป็นต้น ความว่าการบำรุงมารดาบิดาเป็นต้น เป็น **"มงคลอันประเสริฐ"** เพราะย่อมนำมาซึ่งอิทธิพล คือความสำเร็จ ให้ถึงความเจริญ และสันติสุขในชีวิต และได้ทรงจัดมารดาบิดาอยู่ในฐานะที่เป็นทิศเบื้องหน้า อันลูกหญิง ลูกชายพึงมีความกตัญญูกตเวทิตาธรรม คือพึงระลึกถึงพระคุณและตอบแทนพระคุณของพ่อแม่ด้วยฐานะ ๕ กล่าวคือการทำนุบำรุงพ่อแม่ใน ๕ สถาน ได้แก่

เมื่อท่านชุบเลี้ยงเรามา เมื่อเราพอมีกำลัง ก็พึงเลี้ยงท่านตอบ ๑

พึงช่วยทำกิจการงานของท่านด้วยดี ไม่หลีกเลี่ยง ๑

พึงดำรงวงศ์สกุลของท่านไว้ด้วยดี ไม่ทำให้เสียหาย ๑

พึงกระทำตนให้เป็นคนสมควรแก่ความเป็นผู้รับมรดกท่าน ๑

เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว พึงทำบุญอุทิศให้ท่าน ๑

เหล่านี้ ชื่อว่า **"อุปการะอันเป็นโลกิยธรรม"**

แล้วพึงกระทำ **อุปการะที่จะไปสู่โลกุตตรธรรม** ให้แก่ท่านอีกด้วย กล่าวคือชักนำพ่อแม่ที่ยังไม่มีศรัทธาในพระรัตนตรัยให้เกิดมีศรัทธา ที่มีศรัทธาน้อยก็ชักนำให้มีศรัทธามากขึ้น ที่มีศรัทธาดีอยู่แล้ว ก็ให้เจริญแก่กล้าและมั่นคงยิ่งขึ้น ก็จะเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง และแก่พ่อแม่เป็นอย่างยิ่งอีกด้วย

ดังเราจะเห็นตัวอย่างชาวไทยพุทธแต่โบราณ มีประเพณีนิยมกันว่า บุตรชายเมื่อมีอายุครบ ๒๐ ปีแล้ว ก็นิยม **"บวชก่อนเบียด"** คือว่าบวช ๑ พรรษา เพื่อทดแทนบุญคุณพ่อแม่ก่อนแต่งงาน

เมื่อบวชแล้วก็ตั้งใจปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ แล้วก็หาโอกาสไปเทศน์โปรดพ่อแม่ก่อนลาสิกขา ขณะบวชอยู่จำพรรษา พ่อแม่ก็มีโอกาสทำบุญใส่บาตรพระลูกชาย และพอถึงวันพระก็นำภัตตาหารไปถวายพระ อยู่รักษาอุโบสถศีล และฟังเทศน์ฟังธรรม อบรมกายวาจา ใจ ให้สงบ เกิดปัญญาและสันติสุข

ครอบครัวที่ปฏิบัติอย่างนี้จึงมีแต่ความเจริญ และสันติสุขดี ไม่วุ่นวยสับสน เพราะไม่หมกมุ่นไม่มีการสำส่อนอยู่แต่กับกามคุณ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งสัมผัสทางกาย เหมือนคนยุคใหม่ที่กำลังเป็นกันมากขึ้นทุกที จนหาความสงบสุข ความเป็นสิริมงคล คือความเจริญอันมั่นคงในชีวิตได้ยาก

พ่อแม่มีพระคุณยิ่งใหญ่ต่อลูกถึงเพียงนี้ ลูกอกตัญญูคนใดเจตนากระทำผิดต่อพ่อแม่ บังอาจประทุษร้ายลบหลู่ หรือล่วงเกินพ่อแม่ด้วยกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม จัดเป็นบาปกรรมหนัก ซึ่งย่อมให้ผลเป็นโทษ เป็นความทุกข์เดือดร้อนทั้งในภพชาติปัจจุบัน และทั้งในสัมปรายภพ คือ ในภพชาติหน้า

อย่างเช่น ผู้ประทุษร้ายต่อพ่อแม่ แม้ไม่ถึงชีวิตก็ต้องอาญาแผ่นดิน มีระวางโทษหนักกว่าทำร้ายบุคคลอื่นทั่วไป เฉพาะผู้ทำผิดต่อกำเนิดของตน ได้แก่ มาตุฆาต คือ ฆ่ามารดา ปิตุฆาต คือฆ่าบิดา จัดเป็นอาภัพบุคคลเป็นอันต้องห้ามการให้อุปสมบทเป็นพระภิกษุตลอดชาติ คือไม่รับบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาตลอดชีวิต

และการกระทำผิดต่อผู้ให้กำเนิดของตน คือมาตุฆาต ปิตุฆาต ดังกล่าวนั้น จัดเป็น **"อนันตริยกรรม"** ๒ ใน ๕ ข้อ ที่ห้ามสวรรค์ ห้ามนิพพาน เมื่อแตกกายทำลายขันธ์ คือตายแล้ว กรรมนี้ย่อมให้ผลก่อน คือเป็นชนกกรรมนำให้ไปเกิดเป็นสัตว์นรกในอเวจีมหานรก ซึ่งถูกไฟนรกเผาไหม้ได้รับทุกข์เวทนาอย่างแสนสาหัสตลอดเวลานาน ไม่เว้นระยะเลย หรืออย่างเบาๆ หน่อย ก็จะได้รับผลที่ใกล้เคียงกันนั้น ดังเช่น

พระมหาโมคคัลลานะ พระอัครสาวกเบื้องซ้าย ผู้มีอิทธิฤทธิ์มาก ในอดีตชาติได้เคยประทุษร้ายพ่อแม่ปางตาย เพราะหลงเชื่อเมียยุแหย่ ครั้นตายลงด้วยบาปกรรมอันหนักนั้น ก็ได้ไปบังเกิดในนรกนานแสนนาน

ครั้นมาได้อัตภาพเป็นมนุษย์ในภพชาติสุดท้าย ได้บรรลุพระอรหันตผลแล้ว ก่อนปรินิพพานยังถูกโจรทุบตีจนน่วม เพราะเศษบาปกรรมอันหนักในครั้งนั้นยังติดตามให้ผล และท่านเองก็ยอมรับผลกรรมนั้น แล้วปรินิพพานทั้งๆ ที่ท่านจะใช้อิทธิฤทธิ์หลีกเลี่ยงมิให้โจรทุบตีได้ก็ตาม แต่นั่นเป็นวิสัยของพระอริยเจ้าผู้สิ้นอาสวกิเลสแล้ว

อีกตัวอย่างหนึ่ง คือเรื่อง **พระเจ้าอชาตศัตรู** ผู้กระทำ

ปิตุฆาตต่อพระเจ้าพิมพิสาร ผู้เป็นพระราชบิดา ต่อมาภายหลังรู้สึกตัว รีบเสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ได้ฟังพระธรรมจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว มีจิตศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัยตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์ และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก แม้นั้น กรรมนั้นเมื่อสิ้นพระชนม์ก็ได้ไปบังเกิดเป็นสัตว์นรกในโลหกุมภีอยู่สิ้นกาลประมาณ ๖ หมื่นปี แล้วจึงจะพ้น และจักได้มาบังเกิดเป็นมนุษย์ บำเพ็ญบารมีแล้วสำเร็จเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ทรงพระนามว่า **"ชีวิตวิเสส"** แล้วจักปรินิพพานในกาลข้างหน้า

ดังท่านพระสิริมังคลจารย์ได้อรรถาธิบายไว้ในมังคลัตถทีปนี (แปล) หน้า ๖๑-๖๒ ความว่า

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงดำริว่า *"พระราชานี้ ตั้งแต่เวลาที่ให้ปลงพระชนม์พระราชบิดาแล้ว ไม่ได้บรรทมหลับตลอดกลางคืน และกลางวันเลย. ด้วยท้าวเธอเป็นเหมือนถูกแทงด้วยหอกตั้ง ๑๐๐ เล่ม ในเมื่อพอหลับพระเนตรลง ด้วยทรงหวังว่า "จักงีบ" เท่านั้น ก็กลับผวาตื่นขึ้นคร่ำครวญอยู่;*

ในวันนี้ พระราชานี้เสด็จมาหาเราแล้ว จักเข้าถึงความหลับจำเดิมแต่กาลที่ได้ฟังเทศนานี้ และจักทำสักการะแด่พระรัตนตรัย ชื่อว่าบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศรัทธาอย่างปุถุชน เช่น พระราชานี้จักไม่มีเลย,

อนึ่ง ในเวลาจบเทศนาพระองค์จักประดิษฐานอยู่ในสรณะทั้ง ๓;

พระราชานี้จักบังเกิดในโลหกุมภี ตกลงไปภายใต้ถึงพื้นหม้อ โดยกาลประมาณได้สามหมื่นปี ผุดขึ้นมาเบื้องบนอีกถึงปากหม้อโดยกาลประมาณได้สามหมื่นปี แล้วก็จักพ้น

เปรียบเหมือนบุคคลบางคนทำการฆ่าบุรุษ พึงพ้นจากอาชญาด้วยวัตถุสักว่าดอกไม้กำมือหนึ่งฉะนั้น

เพราะศาสนาของเราเป็นศาสนาใหญ่ เพราะเหตุที่พระราชานี้ได้ถึงสรณะ ๓,

อนึ่งพระองค์จักเป็น ***พระปัจเจกพุทธเจ้า*** *พระนามว่า* ***"ชีวิตวิเสส"*** *ปรินิพพานในอนาคตกาล ดังนี้แล้ว*

ทรงทราบอานิสงส์ใหญ่ อันท้าวเธอควรจะได้ เพราะทรงสดับธรรมนี้ เมื่อจะทรงแก้ปัญหาของพระองค์ จึงทรงแสดงสามัญญผลสูตร ในสีลขันธวรรค.

ในกาลจบเทศนาพระราชาเสื่อมจากโสดาปัตติผลเพราะเป็นผู้มีอุปนิสัยแห่งมรรคอันตัดเสียแล้ว จึงได้แต่ถึงสรณะ ๓ ด้วยทรงมอบพระองค์. ก็ถ้าพระราชบิดาจักไม่ถูกพระองค์ปลงพระชนม์แล้วไซร้, พระองค์ก็จักได้เป็นโสดาบันในที่ๆ นั่งนั้นแน่แท้;

แต่อันตรายแห่งมรรคเกิดมีแก่พระองค์ เพราะทรงคลุกคลีด้วยบาปมิตร.

ด้วยเหตุนี้ ลูกๆ ทั้งหลายพึงปฏิบัติดีต่อพ่อแม่ จักได้เป็นสิริมงคลอันประเสริฐแก่ตน คือนำชีวิตตนไปสู่ความสำเร็จ มีความเจริญรุ่งเรือง และสันติสุขในชีวิตไม่ตกต่ำ

การแสดงปาฐกถาธรรมเรื่อง **"พระคุณของแม่"** นี้อาตมภาพขอถวายเป็นพระราชกุศลแด่ **"พระแม่ของชาติ" สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ**

และขออุทิศให้แด่พ่อแม่ของลูก ๆ ทุกท่าน"

และขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย จงได้โปรดดลบันดาลให้ลูกๆ ผู้เคยหลงผิดคิดไม่ดี พูดไม่ดี กระทำไม่ดีต่อพ่อแม่ จงกลับตัวกลับใจมาประพฤติปฏิบัติต่อพ่อแม่

และขอพ่อแม่ผู้มีอุปการคุณต่อลูกๆ ทั้งหลาย จงประสบแต่ความสุขความเจริญในทุกที่ ในทุกโอกาส และในทุกภพทุกชาติ ตราบเท่าเข้าสู่นิพพาน

ผู้สนใจในการศึกษาสัมมาปฏิบัติ พระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในส่วนกลาง กรุงเทพมหานคร ก็ขอเชิญไปเข้ารับการอบรมธรรมปฏิบัติ ศีล สมาธิ ปัญญา ได้ทุกวันอาทิตย์ เริ่มเวลา ๐๙.๐๐ น. และทุกวันจันทร์/พฤหัสบดี เวลา ๑๘.๓๐ น.ที่สำนักงานมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร (ภูเขาทอง)

และยังมีปฏิบัติทุกวัน หลังทำวัตรเช้าเย็นที่ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

และ ทุกวันพระ/วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และทุกวันเสาร์ต้นเดือน เริ่มเวลา ๐๙.๓๐ - ๑๕.๐๐ น. เป็นประจำ

ขอความสุขสวัสดี จงมีแด่ท่านผู้ฟังทุกท่าน.

เจริญพร

เรื่อง วิธุรธรรม ว่าด้วยการอิงผู้ใหญ่ให้ถูกต้อง[๑]

โดย พระมหามนตรี ขนฺติสาโร ป.ธ.๙

ข้อที่ว่า "อิงผู้ใหญ่ให้ถูกต้อง" นี้เป็นหัวข้อธรรมที่นำมาจากหลักการเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่ดี ที่วิธุรบัณฑิตโพธิสัตว์กล่าวสอนข้าราชการผู้รับใช้ใกล้ชิดฉลองพระบาทพระมหากษัตริย์ให้เป็นผู้มีไหวพริบในภาคปฏิบัติอันเนื่องด้วยผู้ใหญ่อีกประการหนึ่ง

ในสองประการนั้น *ประการแรก พึงทราบว่าข้าราชการต้องใช้ปัญญาสอดส่องในทางปฏิบัติการงาน* อธิบายว่าข้าราชการทุกกรม กอง มีหน้าที่ต้องเกี่ยวข้องกับคนหมู่มาก ข้าราชการด้วยกันอย่าชิงดีชิงเด่นอิจฉาริษยากัน เพราะจะพาให้ประเทศชาติพบภัยพิบัติ จงปฏิบัติงานโดยยึดธรรมเป็นใหญ่ อย่าถือพวกเราพวกเขาเป็นใหญ่ หรือยึดถืออำนาจเป็นใหญ่ จะทำให้คนอื่นเกลียดชัง

การเป็นข้าราชการก็เหมือนกับคนสวมใส่หัวโขน ถอดหัวโขนออกเมื่อไรเราก็คือคนธรรมดา หาใช่ใครที่ไหนไม่ อย่าบ้ายศหลงอำนาจ ควรใช้ปัญญาสอดส่องให้เห็นความจริงว่า ลาภสักการะ ชื่อเสียงคำสรรเสริญเยินยอ เปรียบเหมือนกิ่งไม้หรือใบไม้ ไม่นานนักก็แก่เหลืองแห้งเหี่ยว และร่วงหล่น

ยศตำแหน่งเปรียบเหมือนสะเก็ดไม้ อาจกระเทาะหลุดร่วงเมื่อไรก็ได้

ทรัพย์สินบริวาร และนายเปรียบเหมือนเปลือกไม้ เพราะถูกถากถูกฟันเป็นแผลอยู่ประจำ

ปัญญาเปรียบเหมือนกระพี้ไม้ เพราะอยู่ลึกภายในติดตัวเราไปจนตาย

คุณธรรมเปรียบเหมือนแก่นไม้ เพราะปรากฏอยู่ชั่วฟ้าดิน

เมื่อข้าราชการมีปัญญาสอดส่อง ประพฤติตัวเหมาะสมราษฎร เพื่อนร่วมงาน และเจ้านายย่อมนับถือไว้วางใจให้ความร่วมมือในทุกกรณี

ประการที่สอง พึงทราบว่าข้าราชการต้องจัดการงานให้พร้อมอยู่เสมอ อธิบายว่างานของข้าราชการเป็นงานบริการสาธารณชน เครื่องมือเครื่องไม้และบุคคลากรต้องพร้อมเสมอที่จะอำนวยความสะดวกแก่ราษฎร มีความคล่องตัวและฉับไวจึงจะทันการ ก่อนทำและก่อนเลิกทำ ควรตรวจสอบทุกครั้ง เพื่อจะได้รู้ว่าเครื่องมือเครื่องใช้อยู่ในสภาพดีพร้อมหรือไม่ ไม่ใช่พอจะลงมือทำแต่ละครั้งต้องเสียเวลาซ่อม ขัดเช็ดถูตั้งชั่วโมงหรือวันค่อนวัน

ข้าราชการบางท่าน เวลาราษฎรไปติดต่อเรื่องงาน ต้องเสียเวลารอ บางทีหลายชั่วโมง บางทีหลายวัน บางทีแรมเดือน

ข้าราชการบางท่านเมื่อเกิดปัญหาเฉพาะหน้า เลยพาลหาเรื่องขู่ตะเพิดราษฎรผู้ไปติดต่อการงานก็มี

บางท่านไม่เคยตรวจเครื่อง

[๑] *พระไตรปิฎกบาลี ชาดก มหานิบาต (ขุ.ชา.มหา. ๒๘/๙๖๙/๓๓๙)*

มือเครื่องใช้ ส่วนมากเอาเวลาราชการมาเป็นเวลาคุยกัน หรือเล่นพักผ่อนนั่งๆ นอนๆ เดินๆ เมื่อเจ้านายสั่งให้ทำงาน หรือคนมาติดต่องานต้องวิ่งหาเครื่องมือเครื่องใช้โกลาหลวุ่นวาย ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการเตรียมงานไม่พร้อม ไม่เคารพต่อหน้าที่ของคน ทำงานไม่ติดต่อ นึกอยากทำก็ทำ นึกอยากหยุดก็หยุด จิตสำนึกขาดการรับผิดชอบ ไม่มีระเบียบ ทำอย่างท้อถอย หมดอาลัยใยดีทอดธุระ

ไม่ติดไม่คุ้นในงานที่ตนทำอยู่ เบื่องาน เบื่อเพื่อนร่วมงาน และเบื่อเจ้านายเหนือชั้น ไม่คิดทำอย่างจริงจัง แต่ทำแบบลองของ ถึงเวลาทำก็ไม่ทำแบบตั้งใจทำ แต่ทำแบบบังเอิญ

มีนิสัยโลเลเหลาะแหละ ไม่คิดปักหลักสู้งานเพื่อความเจริญก้าวหน้าแก่ตนเอง และประเทศชาติ

ข้าราชการผู้หวังความเจริญจึงควรงดเว้นโทษดังกล่าวนี้เสีย เพราะเป็น การหลอกตัวเองและราษฎร

งานข้าราชการเป็นงานทรงเกียรติ จงอย่าทำลายเกียรตินั้นเสีย ราษฎรหวังพึ่งเราควรทำตัวให้เขาพึ่งเราได้ ด้วยการจัดงานทุกอย่างให้พร้อมสำเร็จเรียบร้อย

ข้าราชการถือว่าเป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อประเทศชาติมากอันดับหนึ่ง เพราะมีอำนาจการปกครองอยู่ในมือ อาจทำให้บ้านเมืองเสื่อม หรือเจริญทันตาเห็น

พระพุทธเจ้าทรงแสดงความประพฤติไม่เป็นธรรมของข้าราชการว่าเป็นบ่อเกิดแห่งหายนะมากมาย โดยพระบาลีว่า **ยสฺมึ ภิกฺขเว ราชาโน อธมฺมิกา โหนฺติ.** เป็นอาทิ ความว่าดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สมัยใดผู้ใหญ่ปกครองประเทศทั้งหลายประพฤติไม่เป็นธรรม ข้าราชการประพฤติไม่เป็นธรรม เศรษฐี คหบดี สมณชีพราหมณ์ก็จะประพฤติไม่เป็นธรรมตาม ชาวบ้านชาวเมืองก็จะประพฤติไม่เป็นธรรมตาม เมื่อคนกลุ่มใหญ่ประพฤติไม่เป็นธรรม ธรรมชาติก็จะวิปริตแปรผันไปทุกอย่าง ข้าวกล้าอาหารพืชผลสุกไม่ดี รสโอชาไม่สมบูรณ์ เมื่อมนุษย์บริโภคอาหารที่ไม่ดีเข้าไปย่อมอายุสั้น ผิวพรรณไม่งาม กำลังลดถอย มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนมาก ความประพฤติไม่เป็นธรรม แม้ไม่มีใครลงโทษ แต่ ธรรมชาติก็ลงโทษเอง

ข้าราชการไม่ควรทำตัวให้ธรรมชาติลงโทษ เพราะท่านเป็นบุคคลที่ราษฎรยกย่องนับถืออยู่แล้ว ควรประพฤติธรรมอย่างยิ่ง ชาวบ้านชาวเมืองจะได้เอามาเป็นแบบอย่างได้โดยไม่กระดากใจ แต่ประการใดเลย[๒]

---

[๒] *อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระสุนทรวิหารกิจ (กุล จันทรหอม) ๑๘ เมษายน ๒๕๓๕ "ธรรมสำหรับข้าราชการ" พระธรรมเทศนาแสดงทางสถานีโทรทัศน์ เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน*

พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ชี้ทาง

โดย ญาณรัตนะ

คำสอนของพระพุทธองค์ มีถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ถึงแม้จะอุปมาเพียงใบไม้ในกำมือ เมื่อเทียบกับใบไม้ในป่าทั้งหมด แต่ก็มีหลักธรรมมากเพียงพอสำหรับมนุษย์ที่ต้องการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข นับแต่คฤหัสถ์ผู้ครองเรือน เช่น *ฆราวาสธรรม อิทธิบาทธรรม*

สูงขึ้นไปคือ *พรหมวิหารธรรม* จนกระทั่งผู้ปรารถนา*มรรคผล นิพพาน* ได้แก่ *มรรค ๘* และ *อริยสัจ ๔*

แต่คำสอนของพระพุทธองค์ก็ดี คำสอนของพระสงฆ์สาวกที่นำหลักคำสอนของพระพุทธองค์มาสอนสืบทอดก็ดี มิได้หมายความว่าผู้ฟังคำสอนทั้งหมดจะได้ผลสำเร็จบรรลุตามคำสอนนั้นไม่ เพราะตราบใดที่ผู้ฟังเพียงแต่ฟังแล้ว ถึงแม้จะมีความเห็นด้วยเข้าใจดี แต่ถ้าไม่ลงมือปฏิบัติตามก็มิได้บังเกิดผลให้ไปสู่ความสำเร็จตามหลักธรรมนั้นได้

พระพุทธองค์ พระอริยสงฆ์ และพระสงฆ์สาวก ตลอดจนหลักธรรมคำสอน จึงเป็นเพียงผู้ชี้ทางสว่างหรือแนะนำวิถีทางที่ถูกต้องให้แก่ผู้สนใจปฏิบัติตามดังเรื่องใน *"คณกโมคคัลลานสูตร"* ที่พระพุทธองค์ได้ตรัสตอบข้อสงสัยแก่พราหมณ์คณกโมคคัลลานว่า ถึง

แม้พระพุทธองค์จะตรัสสอนว่า นิพพานมีอยู่ ทางไปพระนิพพานก็มีอยู่ พระองค์ผู้ซึ่งชี้ทางก็มีอยู่ แต่ทำไมคนบางกลุ่มจึงยังไม่ถึงพระนิพพาน ทั้งนี้เพราะพระ-พุทธองค์ทรงเป็นเพียงผู้ชี้ทางเท่านั้น

อุปมาดังว่าถ้าบอกทางแก่คน ๒ กลุ่มไปเชียงใหม่ กลุ่มหนึ่งไปถึง อีกกลุ่มหนึ่งไปไม่ถึง ทำไมเป็นเช่นนั้น ทั้งที่เชียงใหม่ก็มีอยู่จริง ทางไปเชียงใหม่ก็มีอยู่ ผู้บอกทางก็มีอยู่ ความสำคัญจึงอยู่ที่ว่าหากผู้ปฏิบัติไม่ปฏิบัติตามแล้วก็ยากที่จะได้รับผลสำเร็จตามคำสอนได้

บางยุคบางสมัยว่างเว้นหรือไม่มีพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในโลก ไม่มีพระสงฆ์สาวกที่สืบต่อนำหลักธรรมคำสอนมาเผยแพร่แล้ว สัตวโลกก็ไม่รู้หนทางของการดับทุกข์ ไม่รู้จักมรรคผลนิพพาน ไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษ ไม่รู้แม้กระทั่งความดีคืออะไร

แต่ความเป็นจริงเรากำลังอยู่ในยุคของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลกแล้ว แม้ไม่ได้พบเห็นท่านโดยตรง แต่คำสอนก็มีอยู่ แต่ทำไมจึงย่อหย่อน และไม่สนใจนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติตามโดย เฉพาะการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ปัจจุบัน สำหรับผู้ที่กำลังมีทุกข์

ปัญหาต่างๆ ที่รุมเร้าบุคคลอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจที่ส่งผลให้มีผู้ตกงาน ปัญหาการขาดทุนการค้า จากการที่ไม่ได้เตรียมตัวเตรียมใจไว้ล่วงหน้า ปัญหาข้าวของแพง หาเงินได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ปัญหาในกลุ่มนักศึกษาที่ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนตามที่คาดหวัง ปัญหาในกลุ่มผู้ครองเรือนที่มีหลายบ้านมีรักน้อยไป มีรักมากไป มีรักที่เกินความพอดี

ทุกข์เหล่านี้อุกฤษฏ์ถึงขั้นบางคนคิดฆ่าตัวตาย บางคนคิดฆ่าคนอื่นก่อนที่จะฆ่าตัวตายตาม จนเกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่คือการโดดตึกตายด้วยอารมณ์เพียงชั่ววูบ ไม่ฉุกคิดหรือนำหลักคำสอนใน พระพุทธศาสนาไปทดลองใช้ ไม่สนใจว่า การฆ่าทั้งตัวเองและบุคคลอื่นเป็นบาปอย่างใหญ่หลวงถึงขั้นต้องไปอุบัติในอบายภูมิ

หนทางการแก้ปัญหาไม่ว่าจะเป็นทางโลก หรือการนำหลักธรรมไปแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างย่อมเกิดผลดีกว่าตัดสินด้วยวิธีการจบปัญหา หรือหนีปัญหาเพียงชั่วคราว เพราะตราบใดที่เหตุและต้นเหตุของปัญหาไม่ได้ถูกแก้ไขแล้ว ปัญหาย่อมไม่จบสิ้น ยังคงทิ้งปัญหาไว้ให้บุคคลที่อยู่เบื้องหลังต้องแก้ปัญหาต่อไป และติดตามตัวเจ้าของปัญหานั้นอีกนับภพนับชาติไม่มีสิ้นสุด จนกว่าจะละเหตุนั้นได้

พระพุทธเจ้าบังเกิดขึ้นแล้วในโลก คำสอนของพระองค์ก็ยังปรากฏอยู่ ยังขาดแต่เพียงผู้ที่จะปฏิบัติตามเท่านั้น

อย่าปล่อยให้โอกาสผ่านไป และต้องรอพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป ซึ่งก็ไม่รู้ว่าอีกนานเท่าไร.

ขอเชิญตั้งทุนนิธิภัตตาหารคิลานเภสัช ในชื่อวงศ์ตระกูล หรือคณะของท่าน

วัตถุประสงค์เพื่อนำดอกผลมาใช้เป็นค่าภัตตาหาร และค่ารักษาพยาบาลแด่พระภิกษุ สามเณร ผู้อยู่ศึกษาและปฏิบัติธรรม และเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ในสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

(๑) ต้นทุนนิธิของท่านคงอยู่ตลอดไป

(๒) ได้ดอกผลมาเป็นค่าใช้จ่ายปัจจัยสี่แด่พระภิกษุ สามเณร ผู้ประพฤติธรรมและเผยแผ่ธรรม อันเป็นบุญเขตกว้างขวางไม่มีประมาณ เป็นบุญและบารมีหลั่งไหลติดตามให้ผลแก่ท่านตลอดกาลนาน ให้เป็นผู้เจริญรุ่งเรือง สุข สมบูรณ์ บริบูรณ์ ด้วยมนุษยสมบัติ อันมีทรัพย์สมบัติ รูปสมบัติ คุณสมบัติ และบริวารสมบัติ เป็นต้น และสวรรคสมบัติอันประณีต ได้เป็นพลวปัจจัยให้ถึงนิพพานสมบัติ มีมรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑ ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง

(๓) เท่ากับท่านได้ใส่บาตรทุกวัน และได้รักษาพยาบาลภิกษุอาพาธเป็นประจำ เมื่อนึกถึง **"บุญเป็น"** คือบุญอันตั้งเป็นอยู่ตลอดกาลนาน ได้ทุกเวลา จิตใจย่อมผ่องใสทุกเมื่อด้วยบุญนี้ ชีวิตย่อมไม่มีตกต่ำ มีแต่จะเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขยิ่งๆ ขึ้นไป

(๔) ขอเชิญผู้มีจิตศรัทธาปวารณาบริจาคตั้ง **"ทุนนิธิภัตตาหารฯ"** นี้ได้ทุกวัน ด้วยทุนประเดิม ๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันบาท) ขึ้นไป และเพิ่มทุนได้ทุกวัน (ครั้งละ ๕๐๐ บาทขึ้นไป ตามระเบียบของธนาคาร)

๑. สำนักงานมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ศาลาการเปรียญวัดสระเกศ กทม. ๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕, ๖๒๑-๑๒๓๕-๖

๒. ประชาสัมพันธ์วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ในสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ๗๐๑๓๐ โทร.(๐๓๒) ๒๕๔-๖๕๐ ต่อหมายเลข ๒๒๐

เช็คธนาคาร โปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อมให้แก่ **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม**

หากส่งเงินทาง**ธนาณัติไปรษณีย์** โปรดสั่งจ่าย **ป.ณ.หลานหลวง**

ในนาม **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญวัดสระเกศ กทม.๑๐๑๐๐

ขอเชิญสาธุชนเข้าร่วมการอบรมพระกัมมัฏฐาน ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ปีละ ๒ รุ่น ระหว่างวันที่ ๑-๑๔ พฤษภาคม และ ระหว่างวันที่ ๑-๑๔ ธันวาคม ของทุกปี

เนื่องในโอกาสที่เปิดการอบรมพระกัมมัฏฐานแด่พระสงฆ์ ปีละ ๒ รุ่น ระหว่างวันที่ ๑-๑๔ พฤษภาคม และ วันที่ ๑-๑๔ ธันวาคม ของทุกปี เพื่อสร้างพระในใจพระ และสร้างพระวิปัสสนาจารย์ให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒินั้น ทางวัดได้เปิดโอกาสให้อุบาสก อุบาสิกา สาธุชนทั่วไปเข้ารับการอบรมได้ โดยขอให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑) ถือศีล ๘

๒) บำรุงค่าภัตตาหารเลี้ยงพระ และค่าอาหารแก่ผู้มาปฏิบัติธรรมตามกำลังศรัทธา

๓) เตรียมเครื่องใช้ประจำตัว ดังต่อไปนี้ไปด้วย

- เสื้อผ้าชุดสีขาว และเครื่องใช้ประจำตัว ประจำวัน
- เสื่อ ผ้าห่มนอน และมุ้งหรือกลด

เนื่องด้วยที่พักสำหรับชาย-หญิง มักจะไม่พอแก่ผู้เข้าไปอยู่อบรมพระกัมมัฏฐาน ทางวัดจึงขอสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการอบรมอยู่กลด เพราะสัปปายะดี (เงียบสงัดจากเสียงพูดคุยรบกวน) และไม่ต้องอยู่ใกล้ชิดกันเกินไป และในกรณีที่มีผู้เข้ารับการอบรมมากที่พักมักไม่พอดังกล่าว

สำหรับท่านที่ไม่มีกลดเป็นของตน จะขอใช้กลดของวัดก็ได้ และช่วยบำรุงกลดตามกำลังศรัทธา เพื่อให้วัดพอมีเงินทุนไว้ซ่อม หรือซื้อกลดเพิ่มใหม่แทนของเก่าที่ชำรุด ก็ขออนุโมทนา

๔) ข้อห้ามระหว่างการอบรม

๔.๑ ห้ามสูบบุหรี่ตลอดระยะเวลาของการอบรม (เลิกเด็ดขาดตลอดไปได้จะดีมาก)

๔.๒ ห้ามขาดการประชุมทุกครั้ง เว้นแต่จะติดธุระที่มอบหมายให้ หรือเจ็บป่วย

๔.๓ ห้ามฟังวิทยุ

๔.๔ ห้ามจับกลุ่มสนทนากันในเรื่องไร้สาระ ที่ไม่ใช่การสนทนาธรรม หรือกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย

๔.๕ ห้ามพูดโอ้อวดผลของการปฏิบัติธรรม

๔.๖ ห้ามลงอาบน้ำหรือซักผ้าในคลอง

๔.๗ ห้ามทำความสกปรกในบริเวณวัด เช่น ทิ้งขยะมูลฝอยลงในที่ๆ มิได้จัดภาชนะรองรับไว้

๕. ข้อควรปฏิบัติระหว่างการอบรม

๕.๑ ต้องช่วยตนเองในเรื่องความเป็นอยู่ เช่น ช่วยตนเองในการตักอาหารและการล้างถ้วยชามที่ใช้รับประทานอาหาร และทำความสะอาดสถานที่พักอาศัยเป็นต้น

๕.๒ ต้องรักษาความสะอาดในบริเวณวัด

๕.๓ ต้องมีความสำรวมในทุกอิริยาบถ

๕.๔ ต้องให้ความร่วมมือกับทางวัด

๕.๕ ต้องตรงต่อเวลา

กำหนดการประจำวัน

๐๔.๐๐ น.	ตื่นนอน (สัญญาณระฆัง)
๐๔.๓๐ น.	ทำวัตรเช้า แล้วฝึกเจริญภาวนาธรรม
๐๖.๓๐ น.	รับประทานอาหารเช้า
๐๗.๐๐ น.	อุบาสก อุบาสิกาส่วนหนึ่งไปช่วยกิจกรรมพระบิณฑบาต
๐๘.๐๐ น.	อุบาสก อุบาสิกา วิทยากร และผู้ปฏิบัติธรรมได้ถึงธรรมกายต่อวิชชา
๐๙.๓๐ น.	ช่วยจัดและถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์
๑๑.๐๐ น.	รับประทานอาหารแล้ว พักผ่อนตามอัธยาศัย
๑๔.๐๐ น.	รับฟังธรรมบรรยาย
๑๗.๐๐ น.	ทำวัตรเย็น แล้วแบ่งกลุ่มฝึกเจริญภาวนาธรรม แล้วพักทำธุระส่วนตัว
๑๙.๐๐ น.	เจริญภาวนาธรรม
๒๑.๓๐ น.	ดับไฟ นอนหรือปฏิบัติภาวนาธรรมเองตามอัธยาศัย

กิจกรรมการเผยแผ่ธรรมะ มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

การอบรมการเจริญภาวนาธรรม ภายใต้การควบคุมพระกัมมัฏฐาน ของ พระเดชพระคุณ พระภาวนาโกศลเถร (วีระ คณฺตฺตโม) และ พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล (มงคลบุตร)

๑. ที่ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร (ภูเขาทอง) ทุกวันอาทิตย์ วันละ ๓ รอบ (เฉพาะวันอาทิตย์ต้นเดือน มีพิธีถวายสังฆทานภัตตาหารเพลร่วมกันด้วย) ดังต่อไปนี้

๐๙.๐๐ น. เฉพาะผู้เจริญวิชชาธรรมกายชั้นสูงและวิทยากร

๑๐.๐๐ น. สำหรับสาธุชนโดยทั่วไปฝึกเจริญภาวนาทั้งเบื้องต้นและเบื้องกลางร่วมกัน

๑๓.๐๐ น. สำหรับสาธุชนโดยทั่วไป โดยแบ่งผู้เข้ารับการอบรมเป็นกลุ่มย่อย ให้พระวิทยากรและวิทยากรฆราวาส ควบคุมแนะนำโดยใกล้ชิดเป็นกลุ่มๆ

ทุกวันจันทร์ และ **พฤหัสบดี** ภาคค่ำ เวลา ๑๘.๓๐ น.

๒. ที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ทุกเย็น ณ วิหารเจริญภาวนา (ตึกขาว) และที่ตึกบวรเทพมุนี

๓. ที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ใน สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ทุกวันเสาร์ต้นเดือน เวลา ๐๗.๓๐ น. มีรถรับส่งผู้มีจิตศรัทธาไปปฏิบัติธรรมที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม โดยไม่เสียค่าโดยสารแต่ประการใด เป็นประจำเช่นเคย มีกำหนดดังนี้

๐๙.๓๐ น. ทำวัตรเช้า แล้วเจริญภาวนาธรรม

๑๑.๐๐ น. ถวายสังฆทานภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์

๑๒.๐๐ น. รับประทานอาหารเที่ยงร่วมกัน

๑๓.๐๐ น. ทำวัตรเย็น ฝึกเจริญภาวนาธรรม

๑๔.๓๐ น. ออกเดินทางกลับ

๔. ที่ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ด้านหลังตึกเลขาธิการ จุฬาฯ) ทุกวันอังคาร และพฤหัสบดี เวลา ๑๒.๑๕ น.

รายการธรรมปฏิบัติ ทางสถานีวิทยุ และโทรทัศน์

รายการ "ธรรมสู่สันติ" และ "ธรรมก่อนนอน" ทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์ต่าง ๆ

๑. สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง ๙ อสมท. ทุกวันพุธที่ ๒ ของเดือน เวลา ๐๘.๐๐ - ๐๙.๐๐ น.

๒. สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ทุกวันอาทิตย์ที่ ๓ ของเดือน เวลา ๐๘.๐๐ - ๐๘.๓๐ น.

๓. สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ทุกคืนวันอาทิตย์ เวลา ๒๒.๕๐ น.

ขอเชิญตั้งทุนนิธิเพื่อการศึกษาอบรม และเผยแผ่ธรรมปฏิบัติ ในชื่อวงศ์ตระกูล หรือคณะของท่าน

วัตถุประสงค์เพื่อนำดอกผลมาใช้ (๑) ในกิจกรรมการศึกษาภาคปริยัติธรรม (๒) การอบรมภาวนาธรรมแด่พระภิกษุ สามเณร ผู้อยู่ศึกษาและปฏิบัติธรรม และเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระสัทธรรมของสมเด็จพระ-สัมมา-สัมพุทธเจ้า และ (๓) เป็นค่าใช้จ่ายในการเผยแผ่ธรรมปฏิบัติแก่ประชาชนโดยทั่วไป ทั้งทางสื่อมวลชน และการให้การอบรมภาวนาธรรมและจริยธรรมทั้งภายนอกวัดและ ณ ภายในวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ในสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ตลอดไปนั้น โดยที่

๑. ต้นทุนนิธิของท่านคงอยู่ตลอดไป

๒. ได้ดอกผลมาใช้จ่ายในการให้การศึกษาภาคปริยัติแด่พระภิกษุ สามเณร ในการให้การอบรมธรรมปฏิบัติและเผยแผ่ธรรม เป็นธรรมทานอันเป็นบุญเขตอย่างกว้างขวางไม่มีประมาณ เป็นบุญและบารมีที่หลั่งไหลติดตามให้ผลแก่ท่านตลอดกาลนาน ให้เป็นผู้มีสติปัญญาเฉียบแหลมและเจริญรุ่งเรือง สุข สมบูรณ์ด้วยมนุษยสมบัติ อันมีทรัพย์สมบัติ รูปสมบัติ และคุณสมบัติ และบริวารสมบัติ เป็นต้น และสวรรคสมบัติอันประณีต ได้เป็นพลวปัจจัยให้ถึงนิพพานสมบัติ มีมรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง

๓. เมื่อนึกถึงธรรมทาน อันมีอานิสงส์สูงส่งยิ่งและเป็น **"บุญเป็น"** คือบุญอันตั้งเป็นอยู่ตลอดกาลนาน ได้ทุกเวลา จิตใจย่อมผ่องใสทุกเมื่อด้วยบุญนี้ ชีวิตย่อมมีแต่จะเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขยิ่งๆ ขึ้นไป ด้วยสติปัญญาสามารถ และเฉียบแหลม จึงไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา

๔. ขอเชิญผู้มีจิตศรัทธาปวารณาและบริจาค ตั้ง **"ทุนนิธิการศึกษาฯ"** ได้ทุกวัน ด้วยทุนประเดิม ๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันบาท) ขึ้นไป และเพิ่มทุนได้ทุกวัน (ครั้งละไม่ต่ำกว่า ๕๐๐ บาท ตามระเบียบของธนาคาร) ได้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปที่

๑. สำนักงานมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ศาลาการเปรียญวัดสระเกศ (ภูเขาทอง) กทม. ๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕, ๖๒๑-๑๒๓๕-๖

๒. วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ริมถนนบางแพ-ดำเนินสะดวก กม.ที่ ๑๔ อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐ โทร. (๐๓๒) ๒๕๔-๖๕๐ ต่อหมายเลข ๒๒๐

ใบบอกรับเป็นสมาชิกนิตยสาร "ธรรมกาย"

วันที่..... เดือน.....พ.ศ. .....

นาม..... บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....

ตรอก/ซอย..... ถนน.....

ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....

จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์.....

ประสงค์จะ □ ต่ออายุสมาชิก □ เป็นสมาชิก (ไม่คิดค่าส่ง) ตั้งแต่ฉบับที่.....

□ เป็นเจ้าภาพจัดส่งถวาย/ให้แก่.....

ที่อยู่.....

.....

เป็นเวลา □ ๑ ปี อัตรา ๒๐๐ บาท □ ๒ ปี อัตรา ๔๐๐ บาท □ ๓ ปี อัตรา ๖๐๐ บาท

(ลงชื่อ).....

แผนที่ไปสถานที่ตั้ง
วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

รถ บขส. สาย ๗๘ (กรุงเทพฯ-ดำเนินสะดวก)
ผ่านหน้าวัด ก่อนถึงดำเนินสะดวก (กม. ที่ ๑๔)

สาธุชนผู้สนใจพระตระกูลปากน้ำ โปรดทราบ

พระตระกูลปากน้ำ ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถร (วีระ คณฺตฺตโม) รองเจ้าอาวาส และพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ และหลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม สร้างขึ้นตามแนววิชชาธรรมกายที่รับถ่ายทอดมาจากพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแจกแก่ผู้ทำบุญนั้น **ไม่มีขาย! แต่หาได้ไม่ยาก** เพราะผู้มาทำบุญที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี หรือที่ศาลาการเปรียญวัดสระเกศ กรุงเทพฯ จะได้รับพระเป็นที่ระลึกตามที่กำหนดไว้ทุกท่าน

พิธีปิดการอบรมพระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๓๕
วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๔๑

วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ในสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ได้เปิดการอบรมพระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๓๕ ระหว่างวันที่ ๑-๑๔ พฤษภาคม ๒๕๔๑ ดังเช่นทุกปี

ในวันปิดการอบรมครั้งนี้ **พระเดชพระคุณ เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์** วัดสระเกศ กรุงเทพฯ องค์ประธานสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ได้เมตตามาประกอบพิธีปิดการอบรม แจกวุฒิบัตร และประทานโอวาทแก่ผู้เข้ารับการอบรม ดังเช่นที่เคยกระทำมาทุกรุ่น

หลวงพ่อเจ้าอาวาส พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล กล่าวถวายรายงานผลการอบรม

พระเดชพระคุณ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ ประทานโอวาทแก่ผู้ผ่านการอบรมพระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๓๕

สมเด็จพระพุฒาจารย์ ชื่นชมพันธุ์ไม้บริเวณอุโบสถ

สมเด็จพระพุฒาจารย์ ได้ปล่อยปลาบริเวณวังปลาบึก ซึ่งคุณอุไร พลพัฒนาฤทธิ์ ได้จัดเตรียมถวาย

ให้อาหารปลา

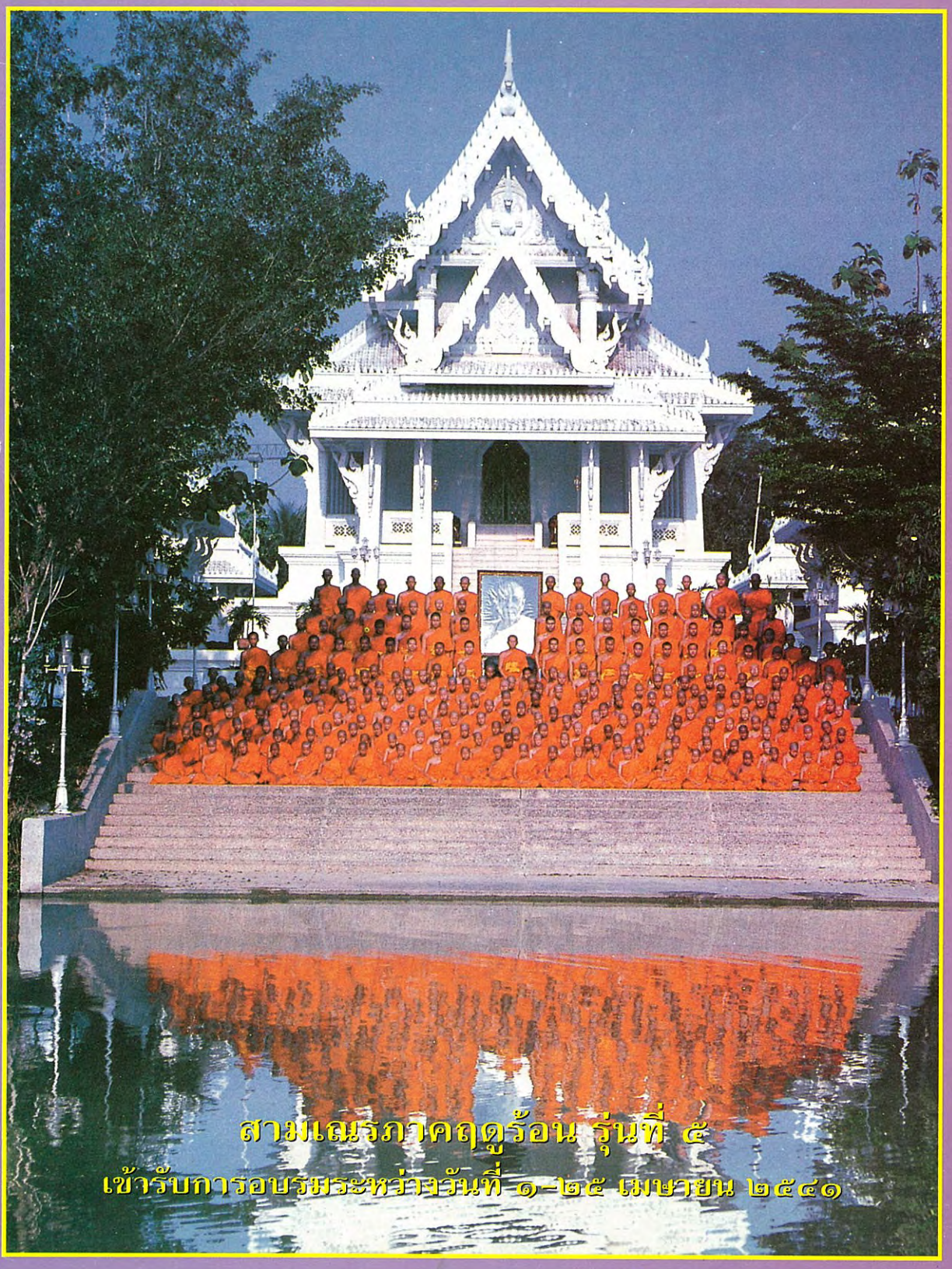

สามเณรภาคฤดูร้อน รุ่นที่ ๕

เข้ารับการอบรมระหว่างวันที่ ๑-๒๕ เมษายน ๒๕๔๑